books2ebooks.eu

Christian Ulrich Detlev von Eggers,

Om Trykkerfrihedens Historie i Danmark / Oversat af det Tydske og forøget med de originale Bilag samt en Afhandling om vor Trykkefriheds Omfang

Paul Hermann Höecke
1791

eBooks from your library by eBooks on Demand

digitised by The Royal Library

Tillykke med din eBog

Du har modtaget en eBog via **Det Kongelige Biblioteks EOD-service**.
Vi håber, du vil finde den både nyttig og let at anvende. eBogen er leveret til dig som en søgbar PDF-fil, og det giver dig nogle særlige anvendelses-muligheder.

Hvordan du bruger eBogen

Læse på din skærm

Du kan åbne og læse eBogen via din almindelige PDF-reader, der ligeledes giver dig mulighed for at bladre mellem siderne og zoome i teksten.

Udskrive på din printer

Du kan skrive hele – eller enkelte sider af - eBogen ud på din egen printer.

Gemme på din computer

Du kan let gemme eBogen på din private computer, USB-nøgle eller diskette.

Søge tekst

Du kan søge efter ord, dele af ord eller hele sætninger, i eBogen ved at bruge PDF-Reader'ens indbyggede søgefacilitet. Denne finder du ved at klikke på ikonet "Search" , eller trykke på tastaturknapperne [Ctrl+f].

Kopiere og genbruge tekst

Du kan kopiere tekst fra eBogen ved at klikke på ikonet "Select toolbar" , indramme den tekst, du ønsker kopieret og trykke på tastaturknapperne [Ctrl+c]. Du indsætter teksten, hvor du ønsker det, ved at klikke [Ctrl+v].

Kopiere og genbruge billeder

Du kan kopiere billeder fra eBogen ved at klikke på ikonet "Snapshot Tool" og indramme billedet, du ønsker kopieret. Du indsætter billedet, hvor du ønsker det, ved at klikke [Ctrl+v].

Betingelser for brug

Bruger du eBøger fra Det Kongelige Biblioteks EOD-service accepterer du samtidig de betingelser, der knytter sig til brugen af disse pdf-filer. Den vigtigste af disse betingelser er, at du kun må anvende eBøgerne til personlig ikke-kommerciel brug.
Læs alle betingelserne på http://books2ebooks.eu/odm/html/kb/da/agb.html

Om

Trykkefrihedens Historie i Danmark

overſat af det Tydſke

og forøget

med de originale Bilag

ſamt

en Afhandling

om

vor Trykkefriheds Omfang

ved

C. U. D. v. Eggers

Profeſſor ved Kiøbenhavns Univerſitet.

Kiøbenhavn

Trykt hos Paul Hermann Høecke.

1791.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Fortale.

Originalen til Afhandlingen om Trykkefrihedens Hiſtorie i Danmark er førſt indrykket i deutſches Magazin for Januar. og Februar. d. A. Forfatteren har ikke nævnet ſig, og paa hvad Grund Anmelderen i Kritik og Antikritik IV. Aarg. S. 161. har behaget at henvende ſig til mig, ſom Forfatter, er mig aldeles ubekiendt. Mig ſynes at det er meget ubehageligt for Udgiveren af et periodiſk Skrivt, om han ſkal anſees at have ſkrevet alle Afhandlinger, hvis Forfattere ikke ville nævnes. Det forſtaaer ſig, at han maa være anſvarlig for at ingen Afhandling indeholder noget, ſom ſtrider an imod Loven; men hvem vilde være Udgiver, naar man tillige ſkulde forſvare alt, hvad deri findes, ſom Eens egen Mening? Billigheden og en, ſaa vidt jeg veed, almindelige Skik i den lærde Verden udfordrer tvertimod at Udgiveren ikke bør an-

sees som Forfatter af nogen Afhandling, hvortil han ikke udtrykkelig bekiender sig. Allene i Henseende til disse er han pligtig at forsvare Indholden i et og alt, om fornødent gisres: for alle andre Afhandlinger er han ikke ansvarlig, uden for saavidt det af ham kan fordres ved Lands Lov og Ret, men ingenlunde for Sandheden og Rigtigheden af de fremførte Fakta og Meninger. Naar Nysa's Recensentere ville pryde mit Magazin med et virkeligt philosophisk Forsvar for Arvesynden, skulde jeg uden Betænkning indrykke det, om jeg end ikke selv fandt mig overbeviist; men at jeg skulde tage en saadan Afhandling i Forsvar mod muelige Angreb, som noget, jeg selv havde skrevet, vil nok ingen med nogen Billighed kunne paastaae, hvad enten Forfatterne havde nævnet sig eller ikke. Jeg maa altsaa ved denne Leilighed bede de gode Herrer Kritikere eengang for alle ikke at tillægge mig nogen videre Deel i det Magazin, som jeg udgiver, end den, som mig tilkommer efter min egen Tilstaaelse og en Udgivers almindelige Forpligtelser.

Denne Erindring synes at være saa meget mere nødvendig, da jeg nu udgiver en dansk Oversættelse af den forbemeldte Afhandling, hvortil

til jeg er bleven foranlediget ved gunſtige Recenſioner ſaavel i de lærde Efterretninger, ſom i Maanedſkrivtet Iris. I denne Overſættelſe er et og andet, ſom i Originalen ikke ſyntes at være ſaa aldeles rigtigt og beſtemt, tillige rettet og forbedret; ſaa vil og nogle Udtryk findes at være modererede, hvor det ſyntes at være paſſende. Desuden har jeg benyttet mig af adſkillige ſenere Skrivter, iſær af de af Hr. Secretair Nyerup udgivne Lyxdorphiana, for at tillægge nogle mærkværdige Omſtændigheder, der vare overſeete i Originalen, eller for videre at udføre andre, hvorom i ſamme gaves mangelagtig og ufuldſtændig Underretning. Alle diſſe Tillæg til Texten ere indklamrede i Parentheſer, til Mærke, at de komme fra Overſætteren, ligeſom jeg og har betegnet de Anmærkninger, ſom under Texten ere tilføiede i den danſke Overſættelſe. Endelig har jeg giort mig Umage for at overkomme de vigtigſte i Afhandlingen paaberaabte originale Dokumenter, der her findes aftrykte ſom Bilag, da jeg ikke tvivlede, at det jo vilde være behageligt for enhver, der intereſſerer ſig for Fædrenelandets Litterarhiſtorie, at have her paa et Sted ſamlet ſaa mange mærkværdige Akter af vor Trykkefriheds Hiſtorie.

Fortale.

Bogen var allerede næsten færdig fra Pressen, da jeg af nogle af mine Venner blev opfordret at skrive noget imod de for enhver frimodig Skribent saare farlige og bedrøvelige Sætninger, som Forfatteren af den fuldstændige Deduction i Anledning af den Coopmanske Stridighed har fremsat i en meget tillidsfuld Tone. Overbeviist om at jeg havde Mod til at sige Sandheden og Iver til at anvende al muelig Flid, skyndte jeg mig at fremkomme med noget, som muligen kunde give Anledning til en nærmere Undersøgelse af denne vigtige Materie, for saavidt jeg skulde have taget Feil i en eller anden Sætning, eller forbigaaet noget, der kunde være til den litterariske Friheds Gavn. Saaledes kom jeg da til at skrive den Afhandling, som er indrykket i Minerva for October-Maaned, og som her ligeledes meddeles, da den i en vis Maade hører til den første Afhandling, ligesom den og mangfoldig oplyses ved de tilføiede originale Bilag. At den med al Strænghed maatte bedømmes, forbedres, og, om fornødent gjøres, imodsiges, dette kan ingen mere ønske end jeg. Skrivtets hele Tone viser tilstrækkelig, at det var mig allene om Sandheden at gjøre, at jeg blot skrev for Litteraturens den gode Sag, og

uden

uden nogen Bihensigt. I samme Hensigt og paa samme Maade haaber jeg og vedkommende ville domme og svare. Naar dette skeer, skal jeg med anstændig Frimodighed enten søge at igiendrive de Indvendinger, der mueligen blive giorte, eller og aabenhiertet tilstaae, at jeg har taget Feil, saasnart jeg overbeviises. Men skulde de, der ere af en anden Formeening, imod Forhaabning, skrive i en unanstændig Tone, eller ville giøre dette almindelige litterariſk-juridiske Spørgsmaal til en privat Sag, saa maae de vide forud, at jeg har for megen Agtelse for Publicum saavelsom for Skribenternes Kald, til at svare endog et eeneste Ord.

Forresten troer jeg ikke at nogen Mand, der har den mindste Følelse for Menneskets Rettigheder og Lykkalighed, vil finde det overflødigt, at undersøge den forbemeldte Forfatters Grundsætninger, helst da han endog tildels vil anvende dem paa Talen. Følgerne, som umiddelbar flyde deraf, om de skulde antages, ere af den Beskaffenhed, at enhver vilde komme til at skiælve for hans beste Venner, at al Fortroelighed, al Selskabelighed vilde giøres landflygtig. Jeg vil, for at anføre et Exempel, allene erindre den uhældige Kiøbmand, der omtrent for en ti

Aar

Aar siden i et Selskab ved sit eget Bord, dadlede en Foranstaltning af Regieringen, dog aldeles ikke i nogen ond Hensigt, mindre saaledes, at det havde Udseende til Oprør. Den følgende Dag blev ham tilkiendegivet, at han enten maatte betale 1000 Rdlr. Mulct, eller gaae i Arrest og underkaste sig Fiskalens Tiltale. Manden valgte naturligviis det første. De 1000 Rdlr. faldt det ham rigtig nok aldeles ikke besværligt at udrede; men han ærgrede sig saa meget, at han tog sin Død derover.

At commentere over saadanne Fakta vilde være aldeles overflødigt. Den, som kan høre og læse dem uden at blive rørt, uden at afskye despotiske Grundsætninger, uden at takke Gud for vores nærværende milde, retfærdige Regiering — ham har jeg ikke noget at sige!

Afhand-

Om

Trykkefrihedens Historie

i

Danmark.

Buchstäbliche Exegese

Daniels.

Trykkefriheden er en iblant de vigtige Gienstande for den almindelige Statsret, som i vore Dage nogenledes er bleven oplyst fra alle Kanter. Den staaer virkelig i et Slags Forbindelse med den Ret til at have en Samvittighed for sig selv; og denne Ret tilstaaes jo i vore oplyste Tider ethvert Menneske, der ikke er født til Trældom. Men ulykkeligvis møde her, naar Rettigheden skal udøves i det borgerlige Selskab, ligesaavel Collisioner, som ved alle andre Rettigheder. Det ere just disse slemme Collisioner, der giøre Knuden ved det saa meget omtvistede Spørgsmaal, om Trykkefrihedens Indskrænkning nogensinde kunde blive nødvendig i en vel indrettet Stat? I de fleste Tilfælde vilde den ubefængede Menneskeforstand mueligen afsige Dommen uden stor Vanskelighed. Der gives imidlertid andre Tilfælde, da den koldsindige Tænker troer, at man bør lyde en almindelig, gammel Regel, og lempe sig efter Tiden; imedens den hidsigere Frihedsven fordrer, at man allene seer paa Sandheden i sig selv, uden at bryde sig om Tid og Omstændigheder. At bestemme sig for den ene eller den anden Meening er vist en vanskelig Sag for enhver,

der føler Menneskets Rettigheder, men derhos ønsker at leve som roelig Borger i Staten. De Grundsætninger, man burde antage, naar Sagen allene betragtes fra den speculative Side, findes vel neppe nogensteds saa rigtig og stærk foredragne, som i nogle fortræffelige Skrivter, der ere udkomne i Anledning af det berømte Kongl. Preussiske Censur- og Tolerants-Edict.*) Beraaber man sig paa Erfaringen, saa vil man desværre ikke finde nogen Stat, hvor Trykkefriheden er aldeles indskrænket. Det er bekiendt, at den ikke er indskrænket i England; ikke heller, saavidt jeg veed, i nogen Republik, den være stor eller liden. Endog den franske Nationalforsamling, der ellers saa ivrig strider for Menneskets Rettigheder, har nyelig viist ved flere Exempler, at den heri ikke agter at gaae videre, end andre gode Regjeringer. Om denne Ufuldkommenhed er absolut eller hypothetisk nødvendig, om den vil være perpetuel eller temporair, driſter jeg mig ikke at undersøge. Roeligheden, baade i den poli-

*) Forfatteren vilde uden Tvivl her ikke have forbigaaet at nævne Hr. Birkners yppetlige Afhandling i Minerva for Marts d. A., om den den Gang han skrev dette, havde været til. Oversætteren.

politiske og literariske *). Verden, er saa herlig en Sag, at ingen uden lovligt Kald skulde indlade sig i noget stridigt Spørgsmaal. I det mindste vil jeg for min Deel indskrænke mig til den blotte Fortælling. Jeg tør haabe at endog simple Facta vil læses med Fornøielse i en Sag, der er saa vigtig for alle Mennesker; helst da der findes iblant disse Facta nogle ypperlige Cabinetstykker, om jeg maae bruge Mosers **) Udtryk.

Kong Christian 5 Danske Lov er hverken mere eller mindre for Trykkefriheden end det kunde ventes af Tidsalderens Smag, Kundskaber og Oplysning.

Lovens 2 B. 21 C. 1 A. byder " at ingen, i hvo det og være kan, maae lade noget " trykke, førend det tilforn i Kongens Univer- " sitet i Kiøbenhavn er igiennemseet og paa- " kiendt af Decano i det Facultet, som Mate-

 " rien

*) Forfatteren har sandelig Ret! O.

**) Geheimeraad C. F. von Moser har i hans ypperlige Patriotisches Archiv (hvoraf i alt ere udkommen 12 Bind i 8.) en egen Afdeling for frappante Anekdoter, som han kalder Cabinetstykker. O.

" rien hører hen til, eller af en anden Pro-
" feſſor, ſom Decanus formedelſt andet lovligt
" Forfald det tilſkikker; og ſkal den, ſom det
" at igiennemſee tilkommer, med ſin Paaſkrivt
" og Haands Undertegnelſe ſit Betænkende paa
" det, ſom til Trykken forfærdiges ſkal, ſaale-
" des give, ſom han dertil agter at ſvare,
" hvilket Betænkende forudi de Bøger, Tracta-
" ter, eller al anden Materie, ſom i Trykken
" udkommer, ſkal trykkes; dog ſkal Theologi-
" ſke Materier, ſom nogen paa Landet vil
" have trykt, først Superintendenten i Stiftet
" at igiennemſee tilſtilles, og med hans Betæn-
" kende til Kiøbenhavns Univerſitet, der videre
" at paakiendes, fremſkikkes. Hvo herimod
" giør, baade den, ſom trykker, og den, ſom
" trykke lader, ſtraffes ikke alleeneſte for ſaa-
" dan Ulydighed, men ogſaa for Skrivtets
" Indhold, om derudi noget forargeligt
" findes. "

I Særdeleshed maa i Følge 2 B. 21 C. 2 A. " ingen lade trykke i Rigerne eller an-
" denſteds, noget Skrivt, Kongens Høihed,
" Regieringen eller Politien angaaende, med
" mindre det af dennem bliver igiennemſeet,
" ſom Kongen dertil forordner. Hvo heri-

" mod

" mod gier, straffes efter Sagens Beskaf-
" fenhed. „

Saa maa og efter 3 Art. " ingen Dan-
" ske Bøger, som uden Kongens Riger ere
" trykte, af nogen Ind- eller Udenlændisk i
" Rigerne indføres eller forhandles; ej heller
" maae nogle Bøger i Tydsk Sprog, som
" handle om fremmed Religion, eller andet,
" som nogen Tvistighed eller Scrupel i den u-
" forandrede Augsburgiske Confessions Troe
" og Religion kunde eragtes at foraarsage,
" uden Kongens sær Tilladelse i Kongens Ri-
" ger og Lande indføres, sælges, eller fal-
" holdes. Hvo herimod gier, have forbrudt
" samme Bøger, saavelsom hvis han haver
" med at fare, og derforuden straffes som den,
" der Kongens Lov ikke tilbørligen haver vil-
" let have i Agt. „

Disse Forskrivter, der bør anseés som Hovednormen for Censuren, ere siden ved adskillige Rescripter nøiere bestemte og udvidede.

[I Følge Bogbindernes Laugs-Artikler af 16 Mai 1685 §. 10 maa " Boghandlere eller Bogbindere ikke her i Rigerne indføre eller falholde Udenlands trykte Danske Bøger eller

Latinſke Skolebøger, Autores undtagen. Til Forſkiæl ſkal de her trykte og indbundne Bøger med Bogtrykkerens og Bogbinderens Stempel mærkes, ſamt med Politiemeſterens Segl ſtemples: falholdes uſtemplede Bøger, forfalde de til Politiemeſteren, Lauget og Børnehuuſet *). „]

Reſcript af 28 Jan. 1718: " Decanus, ſom har igiennemlæſt det ſkrivtlige Exemplar, ſkal ej allene derpaa tegne ſin Cenſur og Approbation, men endog igiennemtrække Exemplaret med en Traad eller Litſe, og ſit Signet derhos trykke. „

Reſcript af 18 Apr. 1738: " Bogtrykkerne i Kiøbenhavn maae ikke trykke Viſer eller Hiſtorier, Geiſtlige eller Verdslige, hvilke ikke tilforn ved de dertil beſkikkede Profeſſorer ved Univerſitetet, behørigen ere cenſurerede, og med Paategning til Trykken approberede, under Exemplarernes Forbrydelſe og vilkaarlig Straf. Paa de Approberede ſkal trykkes ſaa-

*) **Jogtmans** Samling af Forordninger, Reſcripter o. ſ. v. angaaende Geiſtligheden S. 796. Sammeſteds opregnes S. 197. 198 en Deel Bøger, ſom her Tid efter anden ere blevne forbudne at falholdes eller ſælges. O.

ſaavel Approbationen ſom Bogtrykkerens Navn. „

Reſcript af 10 Octob. 1738: " Decanus ſkal altid uddele de til Cenſur indkomne Bøger efter Touren, og den, hvis Tour det er, ſamme Bøger til Efterſyn og Cenſur antage. Cenſoris Navn maa ei trykkes paa Bogen, men hans Cenſur indgives under hans Haand ad acta Facultatis og der giemmes; hvorefter Notarius Facultatis Theologicæ kan paa Bogen ſætte: Imprimatur In fidem Protocolli Facultatis N. N. "

Reſcript af 19 Apr. 1765 til det theologiſke Faeultet: " Som Erfarenhed har viiſt dette ej at være tienligt, ſaa ſkal hereſter hver Cenſor ikke allene ſkrive i Protocollen, men endog ſelv ſætte ſit Navn paa Manuſcriptet, og at det trykkes, ſaa Publicum kan vide hvo hvert Skrivt har recenſeret. Den, der lader noget trykke, ſkal, forinden han faaer det trykte Oplag fra Bogtrykkeren til fri Debit, til Cenſorem indlevere det approberede Exemplar Manuſcript med et heftet Exemplar af det trykte Skrivt, paa det de i Manuſcriptet giorte Forandringer kunde i det trykte Exemplar ſtrax ſøges, hvorefter begge Deele ſkal giemmes i Facultetets Archiv. "

Det Kongelige General-Kirke-Inſpections-Collegium, ſom af den fromme Konge Chriſtian 6 blev oprettet den 1 Octob. 1737, ſkal, i Følge et under ſamme Dato udſtedet Patent, " have Opſigt med alle theologiſke Bøgers Cenſur, ja endog Magt at lade en af Cenſore ordinario approberet eller forkaſtet Bog tilſtille andre til Cenſur. Saa maae og ingen theologiſke Stridsſkrivter uden General-Kirke-Inſpectionens Conſens Inden- eller Udenlands trykkes, eller i Kongens Riger falholdes, om de end vare approberede. „

I Sammenhæng med denne Foranſtaltning blev Univerſitetets Rector ved et Reſcript til Kiøbenhavns Univerſitet af 23 Septb. 1740 befalet " at foreſkrive Bogførerne i Kiøbenhavn efterſkrevne Puncter: 1) Alle Bogførerne, ſaaſnart de komme, eller faae deres Bøger fra Meſſen, ſkulle give det theologiſke Facultet Fortegnelſe paa de Theologiſke Bøger, de føre med ſig, og, inden Facultetet det har ſamtykt, maae de ikke lægge dem offentlig til Fals. 2) De Bøger, ſom Facultetet forlanger at ſee, og kiende, ſkal uvegerligen dem anviſes og være følgagtig, dog ei længer end 2 a 3 Dage, og imidlertid ikke til nogen

ſælge

ſælge deraf. 3) Skulde der iblant findes Bøger, ſom directe ere ſkrevne for at forſvare Separatismum, at beſpotte vor Religion, Gudstieneſte og Sacramente, ſær paa Danſk eller Tydſk, eller og grove Fanatiſke Bøger, da maae de aldeles ikke holdes Fal, eller ſælges til nogen Ubekiendt, ſom dermed kunde forføres, iſær ikke til Studentere, ei heller til uſtuderede Folk. 4) Dog maae de have nogle Exemplarer deraf at ſælge til lærde Mænd, Profeſſorer, Præſter, ſom ere i Embede, eller ſaadanne, ſom ſamle Bibliotheker, men ikke holde dem offentlig Fal, eller lade henligge for alles Øine. Men de Exemplarer, ſom de ikke til ſaadanne kan afſætte, ſkal de til næſte Meſſe igien ſkille ſig ved. 5) De maae aldeeles ikke for Separatiſter indbringe Bøger, ſom de forlange for dem at diſtribuere, ej heller maae de ſelv diſtribuere ſlige Bøger, ſom der ſøges efter. 6) Alle dem, ſom kiøbe ſlige Bøger, ſom Theologi forbyde offentlig at ſælge, ſkal de optegne med Navn, ſaa at de kan giøre Reede for hvert Exemplar, hvor det er afblevet. 7) Befindes nogen Bogfører, at have indført ſlige Bøger, ſom ej ere Theologis meldede, og af dem tilladte at ſælge, eller at have ſolgt til nogen ſaadan Bog, ſom Theologi

for-

forbyde at sælge uden til studeerte Mænd i Embeder, og til dem, som have Bibliotheker, da skal ikke alleeneste alle de Exemplarer, som de have af den Bog, være confiskeret, men Bogførerne skal endogsaa betale tredobbelt de Bøger, som de har solgt; og, om det befindes, at de med Villie og Forsæt hemmelig har søgt at udsprede slige Bøger, skal dem formenes at holde Boglade. 8) De maae ingen Bog, skreven her i Rigerne, paatage sig, Udenlands at lade trykke, førend den her af Vedkommende er censureret, og være lige samme Straf undergiven, som, om nogen Bog her bliver trykt uden Censur. Og haver Rector Universitatis at lade saavel de i Kiebenhavn nuværende Bogførere, som de, der sig i Fremtiden her ville nedsætte, paa et Exemplar af disse Artikle skriftlig reversere, at de sig samme i alle Maader skal efterretlig holde. "

Ved et andet Reskript af samme Dato til General-Kirke-Inspectionen samt Stiftbefalingsmænd og Biskoperne i begge Riger, er " enhver Stiftsbefalingsmand og Biskop befalet, at have flittig Indseende med Bogladerne i Stiftet, og in Specie nøie at paaagte, at ingen fordægtige og til Separatismum, Fanatis-

eis-

cismum eller andre mod den Evangeliske Religion stridende Lærdomme sigtende Bøger enten fra Engelland eller andre fremmede Steder i Dansk og Tydsk Sprog blive indførte; og om deslige Bøger dog skulde være bleven indbragte, da have de dem uden Brudt at borttage, og General-Kirke-Inspections-Collegium til videre Foranstaltning derom at informere."

I Henseende til Aviserne er en egen Revision anordnet i Overensstemmelse med den foranførte 2den Artikel i Loven.

Rescript af 10 Octob. 1738: "Directeurerne i General-Postamtet skulle revidere baade de Aviser, som i Kiøbenhavn blive trykte, før de trykkes og distribueres, saavelsom de Aviser, som der skrives, før de enten udi Dannmark eller Udenlands forsendes; og ved begge Sorters Revision iagttage, at ingen Personalia, hvorover nogen Inden- eller Udenrigs kunde besvære sig, derudi indføres."

Rescript af 7 Nov. 1738: "Udi saadanne Aviser maae insereres det, som i de herhid kommende fremmede trykte og skrevne Aviser, angaaende fremmede eller udenlandske Sager er meldet, naar det af vedkommende

Nyts-

Avis-Forfattere her beviſes, af hvilke fremmede Aviſer det er taget, ſamt at ikke Perſonalia nogen til Beſkæmmelſe i Aviſerne indføres; men hvad de fremmede Miniſtre maatte forlange i Aviſerne indført, ſkal først eftersees og revideres i det tydſke Cancellie, naar derved maatte haves noget Dubium. „

[Reſcript af 6 Mai 1740: " Reviſionen i General Poſtamtet ſkal ej ſkee ſeparatim, men conjunctim af begge Directeurer, paa det at ej i Aviſerne ſkulde indlebe noget, ſom kunde være for en eller anden Stat anſtødelig, og give Anledning til beſeiet Klage *).]

Reſcript til Etatsraad og Politiemeſter **Torm** ſamt Etatsraad og Maitre de Requêtes **Lurdorph** af 15 Octob. 1756: " Alle de Aviſer, ſom af Directeur **Hopfner** eller af **Berlings** Arvinger udi Kiøbenhavn trykkes udi det Danſke, Franſke eller Tydſke Sprog, ſkulle, førend de i Trykken udgaae, af dem, ſom Committerede, revideres, [hvormed ſkal forholdes ſaaledes: 1) begge Bogtrykkerne ſkulle først tilſende de Committerede hver Gang et Exemplar paa Skriv-Papiir af deres forfærdigede Aviſer, efter at det af alle Vildelſer udi Trykken

*) Fogtman S. 792. O.

ken er bleven rettet, og, naar Aviſerne derefter af de Committerede ere til neie reviderede, have de deres Cenſur derpaa at tegne, og dem af enhver af Bogtrykkerne under hans Haand at lade give en ligelydende Gienpart ſaaledes, ſom det er til Trykken cenſureret, og derforuden, naar det derefter er tiltrykt, iligemaade et Exemplar af dem at tage, til deres Efterretning, førend det publiceres. 2) Hvad der udi denne deres Cenſur eragtes for raadeligt, at udelade, tilføie, og anderledes at anſette, derved ſkal det aldeles forblive, med mindre Bogtrykkerne ſelv derfor ville anſees, naar det for Geheimeraad Holſtein, ſom har Directionen af det Danſke Cancellie, bliver anmeldet. 3) Fornemmelig bør intet derudi tilſtedes, ſom holdes for, at kunne være Kongen, Miniſtrene eller andre høie Stands-Perſoner, ſamt Kongens Etat til Præjudice, eller, ſom kunde foraarſage nogen ſynderlig Eftertanke hos de Fremmede, hvorfor intet bør at meldes om Conferencen, der holdes her med fremmede Geſandter, ei heller, uden ſær Tilladelſe, om en og anden Mouvement eller Tilruſtning til Lands eller Vands, langt mindre bør derudi, uden Kongelig Befaling, indføres nogen Liſte af Kongens Flaade, Land-Milice eller Artillerie.

lerie. 4) Naar det hænder sig, at noget skal beskrives, som ved Hoffet eller hos de fornemmeste Ministre og høie Stands Personer sig haver tildraget, da skal saadant være forfattet i en semmelig Stil, saa at det kan være Kongen og dem velanstændig og reputeerlig. 5) Ved fremmede Førsters og Gesandters Imodtagelse, Indtog, Tractementer og Audience skal alt til neie observeres saaledes, som det passeret er, paa det i Fremtiden intet deraf kunde anføres, vores Cerimoniel til Præjudice. 6) Af Aviserne skal udelukkes alt hvis eragtes, at fremmede Potentater og Regieringer, og allermeest Kongens Frænder, Forvandter, Naboer og Allierede, eller almindeligen de ved Kongens Hof residerende Gesandter, Abgesandter og fremmede Ministre kunde have billigen Aarsag til, at støde sig paa, og derved offenderes; desligeste skal ej heller nogen skoptisk, haanlig eller nærgaaende Expressioner om nogen fremmed høi Stands-Person derudi tilstedes. 7) Ellers maa om Kongens kundbare Allierede og Venner et og andet anføres, som kunde være dem til nogen Ære og Fornøielse, saafremt af de fremmede indkomne Aviser kan eragtes, at det sig saaledes dermed haver tildraget, naar kun intet Choquant meldes

des om dem, de have med at giøre! 8) I Almindelighed skal de nye Tidender, som her prentes, formeres af de trykte eller skrevne Aviser, som med Posten ankomme, og det med allerforderligste som mueligt er, efter Postens Ankomst, og skal deraf uddrages det Fornemmeste, Curieuseste og Remarqvableste, som derudi forefindes, hvilket da uden nogen sær Vidtløftighed eller kiendelig Partialitet, med brugelige og semmelige Expressioner skal indføres. 9) Videre bør at udelukkes, hvad ingen synderlig Vished haves om, og ej i flere, end udi een Avis fremsættes, helst, om det skulde være nogen sær og magtpaaliggende Tidende; saa kan og udelades Tidender, som intet betyde, som om Coureurers Ankomster, idelige geheime Deliberationer paa fremmede Steder, og sligt, hvoraf intet Nyt vides kan; iligemaade kan og forbigaaes Nouvellisternes Raisonnements eller andre Discurser over det, som passerer, desligeste unyttige Gisninger om det, som formodentlig kunde skee; og haver man ikkun at befatte sig med det, som refereres, at skulle virkeligen sig have tildraget. 10) Naar noget andet i dets Sted, som i saa Maade er bleven udelukt, skal igien indføres og suppleres, da bør det ligeledes først censureres og approbe-

res. 11) Paa det at hver Mand til videre allerunderdanigſt Efterretning, des før kunde betimeligen vide af de Kongelige Forordninger, ſom udgaaer paa Tryk, ſaa bør derom meldes i Aviſerne ſtrax næſte Poſtdag efter at de ere publicerede. 12) Til See-Negotianternes og Intereſſenters Efterretning ſkal extraheres udaf de fremmede Aviſer, hvad derudi meldes om de Skibe, ſom Kongens Undersaatter kiendeligen tilhøre. 13) For det øvrige ſkulle de ſaa kaldede Maanedlige Relationer særligen indeholde det Mærkeligſte af alle foregaaende Tidender, og ſaadant Nyt, ſom fra Poſt til Poſt befindes, ſaaledes at continuere; og ſkal almindeligen alle Aviſer udi ſaadan Characteer og Stiil prentes, at de kunde begribe det meeſte Nyt, ſom mueligt er. 14 Udi de ſaa kaldede Avertiſſements maa hver Mand tilſtedes, at lade indføre hvad nogen ligger Magt paa, at det gieres vitterligt overalt, ſom om ſtore Auctioner, om hvad der kan være bortſtiaalen, tabt eller andet ſligt, naar det kun er af nogen Importance eller Værdie. 15) Udi det øvrige have de Committerede at tilkiendegive de nuværende Bogtrykkere, ſom trykke Aviſerne, at de har at levere dem, ſom Re-

viſo-

viſores, nogle i det Franſke og Tydſke Sprog trykte Aviſer. „ *)]

Reſcript af 12 Jun. 1761: " Adreſſe-Contoirets Aviſer ſkulle, ſeerend de maae trykkes eller udgives, indleveres til Magiſtraten i Kiøbenhavn, for at revideres og efterſees ved een eller tvende af ſamme efter Tour og Omgang. „

Diſſe ere de fornemmeſte almindelige Anordninger. Desforuden har man en Deel ſpecielle Reſcripter, ſom angaae Cenſuren i forſkiellige Provindſer og Steder, ja tildeels enkelte Tilfælde **). Til Exempel nævner jeg allene Reſcriptet af 3 Marr. 1747, ſom et Beviis paa Regieringens ſærdeles noie Opmærkſomhed. I Følge ſamme maa ingen under tilſtrækkelig Mulct indlevere udi Samling enten til Brylluper eller til Liigbegravelſe noget Slags ſkrivtlig forfattede Vers ***).

*) Fogtman S. 792 til 795. O.

**) De findes uden Tvivl alle anførte hos Fogtman S. 786 o. f. O.

***) Fogtman anmærker S. 790. at dette Forbud grunder ſig derpaa at nogle Perſoner, ſom vare miſtænkte formedelſt de Herrnhutiſke Mei-

nin-

Saaledes ſtod det til i Danmark med Cenſuren og Boghandlen lige til Aaret 1770. Adſkillige Danſke have i de nyere Tider offentlig paaſtaaet i trykte Skrivter at denne Indſkrænkning havde meget hindret Udbredelſen af endeel philoſophiſke og politiſke Kundſkaber.

Under 14 Septbr. 1770 gav Kong Chriſtian 7 et merkværdigt Reſcript til Kiøbenhavns Univerſitet, Biſkopperne i begge Riger, Overhofmeſteren paa Sorøe og General-Kirke-Inſpections-Collegium *). En uindſkrænket Frihed for Bogtrykkerierne blev tilladt i Kongens ſamtlige Lande **). Cenſuren blev alde-

ningers Bifald, ſkriftligen hos Liigbegiængelſer indgave Liigvers, for at udſprede deres vildfarende Meninger hos Enfoldige. O.

*) Dette Reſcript findes iblant Bilagene til denne Afhandling No. I. Det grunder ſig paa en tydſk Cabinetsorder, ſom er dateret Frederichsberg den 4 Sept. 1770, underſkreven af Kongen og parapheret af Schumacher: See Lüxdorphiana S. 1. 2. O.

**) Deraf følger dog ikke, at man uden Skye kunde lade trykke hvad man vilde; thi, Cenſuren undtagen, ſkulle alle andre Bogtrykkeriet

an-

aldeles ophævet og med den tillige alle forommeldte særdeles anbefalede Revisioner *).

I Overeensstemmelse med disse Grundsætninger bleve siden alle Indskrænkninger i henseende til indførte Bøger ophævede. I Følge Placaten af 25 Mart. 1771 maae alle trykte Skrivter og Bøger, saavel indbundne som uindbundne, samt Land- og Søe Charter, i Rigerne indføres, endog uden Told **).

angaaende Forordninger have været iagttagne. Men da de første Skribentere hyldede det nye Ministerium og dadlede den forrige Regiering, lod man dem skrive hvad de vilde: Luxdorphiana S. 510. O.

*) Dette er nok ikke aldeles rigtigt; i det mindste maae nogle af disse Revisioner siden igien være anbefalede ved Reskripter eller Collegial-Breve. I Adresse-Contoirets Efterretninger og de Danske Aviser maae f. E., saavidt jeg veed, ingen Efterretninger fra Hoffet, om Befordringer o. s. v. indrykkes, naar de ikke ere meddeelte fra vedkommende Collegier og Departements. O.

**) I Toldforordningen af 26 Nov. 1768 bleve paa de fra fremmede Steder indkommende Bøger lagt en Toldafgivt af $7\frac{1}{2}$ proCt. og $\frac{1}{2}$

pro

Det er meget sandsynligt, at den ulykkelige Struensee ved sit Raad i de Tider meget bidrog til denne Forandring. Forfatteren af de bekiendte Aufklärungen über die Geschichte der Grafen Struensee und Brandt søger at bevise, at Struensee derved aldeles ikke havde sørget for sin egen Interesse. Mange fornuftige, upartiske Danske paastaae, at Struensee's Minde fortiener til alle Tider at blive velsignet, uagtet det meget Onde, han var Aarsag i, og det blot fordi han forskaffede Landet den kostelige Trykkefrihed.

Denne Anordning satte heele Europa i Forundring. Den blev allevegne roset, som den største Velgierning, en monarkisk Regiering

pro Ct. Accise. Boghandlerne i Kiøbenhavn indkom under 13 Mart. 1769 med en Memorial imod denne Afgivt, som og blev ophævet ved en Kongelig Resolution af 6te Jun. 1769. Saavel Boghandlernes Memorial som Universitetets Betænkning af 19 April 1769 og Grev Thotts Skrivelse af 29 April s. A., hvori han anbefaler Sagen til Toldkamret, haves nu trykte i Lürdorphiana, udgivne af Nyerup, (en Bog, som ingen, der elsker den danske Litteratur, vil kunne undvære) S. 91-109. O.

ring nogensinde havde viist mod Folket. Virkelig existerte den Gang ingen monarkisk regieret Stat, hvor Trykkefriheden var tilladt i den Grad, som ved det anførte Rescript i Danmark; og en saadan Stat existerer endnu ikke.

Voltaire, den populære Voltaire, der følte Menneskets Rettigheder saa stærkt som nogen, og forsvarede dem med største Varme, — Voltaire, hvis Skrivter saa meget bidrage til sand Oplysning, til Afskaffelsen af saa mange politiske Misbrug — Voltaire skrev i den Anledning sin berømte Epistel til Kongen af Danmark *).

De danske Scribenter ilede at benytte sig af den givne Frihed. Man kan vel ikke nægte, at jo de fleste Skrivter, som den gang udkom, vare Pamphlets, der allene indeholdt adspredte, i en Hast henkastede Tanker. Imidlertid rørte de ved Gienstande, som ere af yderste Vigtighed for Landets Velfærd; de bære og Frimodighedens umiskiendelige Præg, der aldrig kan forenes med Censuren. Allerede i det første Aar saae man en Mængde smaa

*) Denne Epistel findes iblant Bilagene No. II. med Anmærkningerne i Beaumarchais Udgave. O.

Afhandlinger om Bondens Frihed, om Monopoliers og Compagniehandels Afskaffelse, om endeel Misbrug ved Skolerne og Universitetet *). Iblant de politiske Skrivter udmærkede sig i Særdeleshed den fortiente Martfelts Philocosmus. Denne Bog indeholder mange lyse Ideer, hvoraf adskillige siden ere udførte med stor Hæld.

Man vovede endog snart, hvad inden den Tid næsten aldrig var skeet; man bedømmede Regieringens Foranstaltninger offentlig og dadlede nogle af dem i en anstændig Tone.

Et Privatselskab fik i Aaret 1771 et Privilegium paa et Tallotterie i Kiøbenhavn og Altona, som Regieringen dog snart indløste, for at fortsætte Lotteriet for Statens Regning. Til samme Tid udkom ni Skrivter, som tydelig fremsatte dette fordærvelige Spils Beskaffenhed, og viiste de Spillende ved Beregninger, hvor meget sandsynligt det var, at de maatte lide et

*) Det samme bevidner Luxdorphiana S. 513. Man finder ellers nogle interessante Anekdoter om de i denne Tid udkomne Skrivter, saavel i de blandede Optegnelser om Trykkefriheds Skrivterne i Luxdorphiana S. 510-516, som og i Kammerherre Suhms Skrivter: D. VI. S. 427-438. O.

et betydeligt Tab. Paa disse fulgte ved 1772 Aars Udgang atter et lidet Skrivt, hvori Tabet for det spillende Publicum ansættes til 417,000 Rdlr. Fra 1773 til 1784 er, saavidt jeg veed, ikke noget skrevet imod Tallotteriet. Men da Publicum nu i de sidste Aar igien almindelig benyttede sig af Trykkefriheden, blev ogsaa denne Folkematerie ofte og med Varme afhandlet. De Scribenter, som nu ivre mod denne Indretning, have endnu en meget vigtig Grund, som den gang ikke kunde fremsættes i sin heele Styrke; nemlig dette Spils eiensynlige, heistskadelige Indflydelse paa Almuens Moralitet og Velstand. [I disse Dage forsikkrede mig en Ven, som sidder i Hof- og Stadsretten; at iblant hundrede Forhør over Tyverier og deslige Forbrydelser, næsten de halvsemsindstyve ! ! vise paa Tallotteriet, som den første Anledning; og at snart aldrig noget Boe kommer under Rettens Behandling, iblant hvis Effecter der jo findes Lotteriesedler! Dette er dog, sandelig, meget at beklage *).] Men nok for denne Gang; jeg har jo lovet, at jeg blot skulde fortælle.

*) Denne Parenthese skulde egentlig i Originalen have staaet under Texten, som en Anmerkning,

Man kunde forudsee at der og vilde indløbe mange Misbrug ved Trykkefriheden, især til den Tid og under daværende Omstændigheder. Pressterne spyede virkelig en Mængde af de groveste Pasquiller og de elendigste Chartæker, hvorved Forfatteren af de kritiske Journaler tidt foranledigedes til bittre Klager *). Man paastaaer at Regieringen skal have været sindet at overbære med disse temporaire Ulejligheder **). Imidlertid viser Reskriptet af 7 Oct.

ning, der kom fra mig, Magazinets Udgiver; det er virkelig en Trykfeil, at den blev indlemmet i Texten. O.

*) Den fuldstændigste Litterarnotiz om alle disse Skrivter findes i Fortegnelse paa alle Trykkefrihedens Skrivter. Kiøbenh. 1771-1773 3 Dele 8.; og den rigeste Samling var vel uden Tvivl den, som salig Geheimeraad Luxdorph eiede, og som nu er i den Hielmstiernske Bogsamling. O.

**) Fra Junius 1771, da saa mange mistede deres Levebrød formedelst Forandringen ved Rentekammeret, da Struensee blev Greve og Geheime Cabinetsminister, da Holmen og hele Marinen kom i Bevægelse o. s. v. udkom og de skarpeste Satirer imod Struensee, Gähler o. s. v.

7 Octob. 1771 at det blev eragtet nødvendigt, at forebygge en aabenbar Misforstand i hensende til Trykkefriheden. I Følge dette Reskript, som blev tilsendt samtlige Biskopper og Stiftbefalingsmænd, samt Universitetet, Overhofmesteren i Soree, og Politiemesteren i Kiøbenhavn, skulde enhver Autor eller Bogtrykker, naar denne ikke kunde angive Autor, være ansvarlig for Skrivtets Indhold; ligesom og til den Ende paa hver Bog skulle sættes enten Forfatterens eller Bogtrykkerens Navn *).

Dermed var Trykkefriheden satt paa samme Fod i Danmark som i England. I begge Lande existerer ingen Censur. Enhver kan

o. s. v. Derhen hører fornemmelig: (Thuras) Samtale imellem Religionen og Fornuften, dateret den 27 Jun. 1771, især det vedtrykte Brev fra en Broder til sin Søster: Lyxdorphiana S. 511. O.

*) Reskriptet (som nok grunder sig vaa den tydske, af Struensee paa Kongens Befaling underskrevne Kabinetsordre af 3 Octobr. 1771 i Lyxdorphiana S. 2. 3.) findes iblant Bilagene No. III. Ellers bør endnu legges til, at i Følge Placaten af 5 Febr. 1783 ingen Bogtrykker maa trykke noget Skrivt, uden hans Navn er bemærket paa Titelbladet. O.

kan lade trykke, hvad han vil; men enhver er ansvarlig efter Loven for det, han skriver.

Dette leder os til Undersøgelsen af det andet Spørgsmaal: hvad der er anordnet i Danmark om Skrivternes Indhold?

Naturligviis tør enhver skrive hvad og hvorledes han vil, saafremt han ikke handler imod noget udtrykkeligt Forbud, det være sig i henseende til Staten eller til Privatpersoner.

Hvad Staten angaaer, da befaler Lovens 2 B. 21 C. 4 Art: " Skulde og nogle " Beger i Kongens Riger og Lande trykkes, " eller der trykte indføres, som kunde have " Udseende til noget Oprør, eller imod Kon- " gens Høihed, eller anden Ulempe foraarsage, " da bør ikke allene Personerne, som saa- " danne trykke eller indføre, i høieste Maade " at straffes, men og Begerne ved Bødelen " offentlig paa Ilden kastes og opbrændes. "

Forordning af 8 Jun. 1689: " Efter- som adskillige Pasquiller og Skandskrivter i- mod Kongens Etat og Høihed, Religionen, og endeel Geistlige, indsneg sig, da advares enhver Undersaat, som saadanne Skandskrivter kunde have, at de dem strax levere til Politiemesteren, hvilken alle deslige Skandskrivter, som infame,

ved

ved Bødelens Haand offentlig skal lade forbrænde: Boghandlerne og andre Undersaatter maae ikke saadanne Pasquiller i de Kongel. Riger og Lande indføre, sælge eller fordølge, under Kongens Unaade og 500 Rdlr. Straf til Christianshavns Kirke for hver Gang; men formaae de Skyldige ikke at betale Pengene, da bøde med Kroppen. "

Politie-Forordning af 22 Octob. 1701. 2 D. 1 C. " Med forargelige Bøger mod Religionen, Regieringen eller gode Sæder, skal Politiemesteren have Indseende efter Loven, at de Skyldige kan for Politie-Retten tiltales og straffes. "

Forordn. af 24 Jan. 1710 og 12 Febr. 1745: 2 D. 3 C. 5 §. " Politiemesteren skal med Flid søge at faae dem, som have giort Skandskrivter, udforskede, paagrebne, for Politie-Retten anklagede, og efter Loven tilrettesatte.

Privatpersoner kunne reclamere Lovens Beskiærmelse mod et Skrivt, saafremt nogens Eiendomsret eller Ære derved fornærmes.

I Henseende til Eiendomsretten befaler Forordningen af 7 Jan. 1741: " at ingen maae oplægge, eftertrykke, eller eftertrykt indfere

føre eller falholde nogen Bog eller Skrivt, ſom en anden her inde iuſto Titulo ſig haver forhvervet, ſaaſom enten ved frivillig Gave, Donation, eller ved at tilhandle ſig ſamme, eller ved at lade først overſætte eller ſaaledes forbedre, at derved nogen kiendelig Bekoſtning er giort; men et ſaadant Skrivt, ſom nogen engang, ſaaledes eller paa nogen anden lovlig Maade er blevet Eier af, ſkal beſtandig tilhøre dem ſom ſit eget, hvilket ingen maae tilegne eller ved Eftertrykning benytte ſig af, under alle Exemplarers Confiſcation og under vilkaarlig Mulct, med mindre det haves med Autors eller første Forlæggers fuldkomne Tilſtaaelſe; dog undtages herfra de forordnede Kirke Pſalme-Bøger *), Luthers Catechismus,

A B C

*) Ved Reſcriptet af 22de Jun. 1723 blev det tilladt Bogtrykkerne i Kiøbenhavn at trykke ſaavel den forordnede Kirkepſalmebog, ſom og andre geiſtlige og begierlige Bøger, paa hvilke ingen anden ikke har et ſærdeles Privilegium. Herfra maae altſaa undtages Pontoppidans Catechismus Forklaring, ſom Waiſenhuſet alene maae lade trykke under viſſe beſtemte Vilkaar i Følge Reſcriptet af 19 Jul. 1739 og 11 Mai 1742, ſamt den ved Reſer. 2 Febr.

A B C Bøger, samt andre forhen trykte Bøger, som enten de rette Eiere ere døde fra, og hvorpaa deres Arvinger inter specielt Privilegium have *), eller og som Auctor eller første Forlægger, om han var i Live, dog lod henligge og ikke inden et heelt, ½ eller ¾ Aars Forleb, ligesom Skrivtet var stort eller kostbart til, efter at samme var aldeles bortsolgt, begyndte igien at oplægge; thi i saa Fald maae en anden frit oplægge samme Skrivt, efterdi det er at formode at den retmæssige Eier ved længere Forhaling sin Ret dertil har overgivet. "

Skrivtlige Injurier blive straffede efter Lovens 6 B. 21 Cap. Loven giør Forskiæl paa ubegvems Ord, (det er saadanne Ord, som tales til en andens Foragt) efterson de ere ærerørige eller allene utilbørlige. For utilbørlige Ord straffes den Skyldige paa Pungen i Følge 4 Art.; for ærerørige Ord lider han Straf paa sin Ære i Følge 6 Art.

I

Febr. 1778 approberede Kirkepsalmebog, hvorpaa bemelte Waisenhuus har ligeledes allene Privilegium: Fogtman S. 800. O.

*) Deraf følger, at det i de Danske Stater allene er fornødent for Arvingernes Skyld, at søge om et specielt Privilegium paa et Skrivt.

I Særdeleshed siger den 7 Art.: " be-
" findes nogen med skammelig Løgn, mundt-
" lig eller skrivtlig, at ville sætte deres Øvrig-
" hed, geistlig eller verdslig, eller andre hæ-
" derlige Folk og ærlige Husfruer, eller Møer,
" nogen Skandslik paa, bøde sine tre Mark *),
" og derforuden tvende fyrretyve Lod Sølv;
" og hvis han ikke haver at bøde med, da bør
" han at slaaes til Kagen, og bære Steene af
" Byen. "

Videre heder det i 8 Art.: " Overbevi-
" ses nogen at have skrevet, eller opslaget,
" Skandskrifter og Pasquiller paa ærlige Folk,
" og haver ikke været sit Navn bekiendt, da
" bør han at miste sin Ære, og gaae i Jern
" sin Livs Tid paa Holmen eller andensteds;
" Er det paa Øvrigheden, miste sin Hals. "

Dog maae man inden et Aar anlægge Sag for saadanne Injurie-Ord; ellers præscriberes de i Følge Lovens 1 B. 13 C. 22 Art., saa

*) Hvo, som dømmes til at bøde sine tre Mark, er, efter de Danske Love, mindre Mand, eller infam; dog har denne infamia juris ingen videre juridisk Virkning, end at en saadan Mand ikke som Actor selv personlig kan møde i nogen Ret.

saa at der ikke engang maa føres Vidner efter den Tiid.

I Medhold af disse Forskrivter, som ikke ved nogen nyere Anordning ere ophævede eller forandrede, staaer altsaa Forfatteren, og naar denne ikke angives, Bogtrykkeren, saavel Staten som hver enkelt Privatmand til Ansvar. Imidlertiid paastaae mange, at den lovlige Bestemmelse af det, der egentlig bør ansees som straffældigt, er meget usikker. De meene, at det kunde synes betænkeligt, blot at overlade til Dommerens Godtbefindende, om han vil domme et Skrivt efter det forrige eller dette Aarhundrede, da Begrebene om det, der strider mod Religionens og Statens sande Interesse, saa meget have forandret sig. De synes og at Dommeren har for megen Raadighed ved Injuriernes Bestemmelse. Det er ham, der i de fleste Tilfælde fastsætter om Ordene ere ærerørige eller ikke, siden Lovens bogstavelige Forskrivt ikke nævner uden nogle egentlige Skieldsord. I Henseende til de øvrige fornærmelige Talemaader, der ikke ligefrem ere ærerørende, overlades det allene til hans Eragtning, om han finder dem at være utilbørlige, og følgelig straffværdige, eller ikke. Deraf drage disse Folk, som ere noget ømme

over deres Ære og offentlige Agtelse, den Slutning, at nedrigsindede og ondskabsfulde Pasquillanter kunde medhandle deres Medborgere temmelig ilde, uden at frygte nogen lovlig Straf, især, om de ere saa underfundige, at de veed, at sætte deres Beskyldninger saaledes paa Skruer, at man ikke juridisk kan godtgiøre, hvem dermed skulde være meent. Derimod paastaae andre, at Loven ikke vel havde kunnet indlade sig i en større Detail, uden at give Anledning til mangfoldige Injurie-Processer, hvorved Gemytterne tilsidst allene meere forbittres uden nogen Fordeel paa enten af Siderne.

Imidlertiid synes Regieringen at have fundet raadeligt, formedelst en Politiestraf at forhindre, at der i det mindste i de offentlige Blade ikke skulde findes noget anstødeligt. Politiemesteren i Kiøbenhavn blev nemlig ved Reskriptet af 20 Octob. 1773 *) authoriseret til

*) Reskriptet findes iblant Bilagene No. IV. Saavidt jeg veed, blev det overalt ikke bekiendt ved Trykken, førend i Aaret 1777, da det blev indført i en Note under Politie-Forordningen af 22 Oct. 1701 i Schou's Chronologisk Register 2 Deel, S. 42. Siden findes det ogsaa hos Fogtman S. 795. O.

til i ſaadanne Tilfælde at dictere en Mulct af 50 til 200 Rdlr., efter Forſeelſens Beſkaffenhed; hvilken Mulct ſtrax, uden videre Appel ſkulde betales, eller og vedkommende, i Mangel af Betaling, affone ſamme efter Forordningen af 6 Decemb. 1743 *). Dette Re-

 ſcript

*) Art. 15: Idsmte Bøder fra 1 til 10 Rdlr. incl. maae forſones med 4 Dages Fængſel, 10 til 20 Rdlr. med 8te Dage, 20 til 40 Rdlr. med 12 Dage, 40 til 60 Rdlr. med 16 Dage, 60 til 80 Rdlr. med 20 Dage, 80 til 100 Rdlr. med 24 Dage, og 100 til 120 Rdlr. med 28 Dages Fængſel paa Vand og Brød. Er Skylden høiere end 120 Rdlr., ſkal Øvrigheden det Kongen indberette og til hans Naade og Mildhed indſtille, om Han (i Henſeende til den Skyldiges befrygtende Velfærds Spilde og det Haab, der kunde haves om hans Forbedring) ville tillade, at al Gielden med 28 Dages Fængſel paa Vand og Brød maae være forſonet; og ſkal med Executionen beroe, indtil Kongens Villie herom er fornummet.

Art. 13. Hvis den Skyldige er af Adel, eller lige med Adelen privilegeret, ſkal Øvrigheden, førend den han nogen Straf dicterer, refe-

rere

ſcript blev under 27 Nov. 1773 ved Cancellie-Breve communiceret Stiftbefalingsmændene i begge Riger, ſamt Overhofmeſteren paa Sorøe.

Samme Dag, nemlig 27 Nov. 1773, blev igiennem Cancelliet udſtedt en ſpeciel Kongelig Befaling, at denne Forſkrivt ligeledes ſkulde ſtrække ſig til Kobberſtykker, Flyve-Blade og alle andre Skrivter. Herunder forſtaaes og Gadeviſer i Følge en Kongelig Reſolution af 9 April 1785.

Saa vidt man veed, bleve diſſe Anordninger ikke offentlig for Publicum bekiendtgiorte. Adſkillige have deraf taget Anledning at paaſtaae, at Forfatterne kunde undſkylde ſig med en ikke frivillig Uvidenhed, naar man vilde domme dem efter diſſe Forſkrivter. Andre derimod nægte dette, paa Grund af, at det havde paaligget dem, at underrette ſig om de mueligen udgivne Anordninger, for ſaavidt de kunde være dem vedkommende.

Imidlertiid er Trykkefriheden ved det bemeldte Reſcript egentlig ikke meere indſkrænket,

rere Kongen Sagens Beſkaffenhed, ſom ſelv vil have ſig forbeholden at determinere, hvad Straf den Skyldige bør lide.

ket, end ſiden Aaaret 1771. Der exiſterer nu, ligeſom til hin Tid, ingen Cenſur. I henſeende til det, hvorom man ter ſkrive eller ikke ſkrive, gaaer Reſcriptet ligeledes ikke videre end Loven; i det mindſte kunde de i Reſcriptet anførte nærmere Beſtemmelſer meget let udledes af Lovens Ord. Men i Omgangsmaaden ville mange finde en for Scribenterne meget ubehagelig Tvang. Det er bekiendt, at ikke mange af dem ere i den Forfatning, at de uden Uleilighed kunde betale 50 til 200 Rdlr. Man troer derfor, at mange ere ſatte i Frygt ved denne liden Omſtændighed; allerhelſt, da de i Betragtning af at Lovens Udtryk ere temmelig almindelige, ikke ſkulle kunne ſige ret meget til Forſvar for et ſaggivet Skrivt, ligeſom de desuden ikke engang kunde appellere fra den i ferſte Inſtants afſagte Dom.

Paa diſſe Grunde ſiges Publicum i ti Aar at have troet, at Trykkefriheden exiſteerte i Danmark efter Theorien, men at det i Praxi var en meget betænkelig Sag, at giere Brug deraf. Denne Meening blev virkelig beſtyrket ved adſkillige Erfaringer, hvoraf nogle endog toge Anledning at paaſtaae, at det ſom oftest kunde beroe paa tilfældige Omſtændigheder,

om et Skrivt maatte blive anseet for strafværdigt eller ikke.

[Det vilde være for vanskeligt, at anføre alle til Trykkefrihedens Historie i denne Tid hørende Begivenheder, hvorom man deels til den Tid, deels siden er bleven underrettet. Følgende ere de mærkværdigste.]

[I Aaret 1772 udgav Studenten Christian Thura i Kiebenhavn et Skrivt under Titel: Sandsigeren, om Religionen og dens Sammenhæng med Regieringen, og om geistlige Personer, samt de Anstalter, der sigte til at danne Geistlige med videre. I dette Skrivt fandtes adskillige falske og farlige Sætninger, især i Henseende til Kongens Ret over de Geistlige; saa at Generalfiscal Vivet under 26 Nov. 1772 blev befalet at udføre Sagen mod Forfatteren. Den over ham satte Commission dømte ham, at have forbrudt Ære og Gods, og kiendte derhos for Ret, at hans ved Trykken udgivne Skrivter som 1) Svar paa Publici Vegne til Philopatreias, 2) Brev fra Sandsigeren til Adskillige om Adskilligt, 3) Jeremiæ Brev imod den hykkelske Afgudspræst og 4) den patriotiske Sandsigers 1ste Deel, saa mange Exemplarer, som deraf maatte forefindes, ved Bøddelen offentlig paa Ilden kaſtes

kaſtes og opbrændes. Dommen blev under 1 Apr. 1773 ved Kongelig Reſolution ſaaledes formildet, at Thura, i Stedet for at miſte ſin Ære, maatte være benaadet med at henſættes paa Munkholms Fæſtning paa Kongens Naade, hvor Kongen vilde tillægge ham en Rigsdaler ugentlig; dog maatte det ei være ham tilladt at bruge Pen og Blæk eller at ſkrive. Hans foranførte Skrivter ſkulle af Politiemeſteren foranſtaltes confisqverede, i Stedet for offentlig ved Bøddelen at kaſtes paa Ilden og opbrændes. Sex Aar derefter blev han ved Kongelig Reſolution af 3 Mart. 1779 befriet fra denne Arreſt og bragt til Bornholm, hvor han ſkulde forblive, og hvor ham af Ammanden til ſin Underholdning ſkulde udbetales en Rigsdaler om Ugen. I øvrigt blev det i denne Anledning 1773 hos J. R. Thiele udkomne Pamphlet: den patriotiſke Sandſigers Bedrivter, Bedømmelſe og Dom, paa Grund af at deri fandtes adſkillige utilbørlige og ubetænkſomme Udtryk, ligeledes confisqveret i Følge Kongelig Ordre til Politiemeſteren af 24 Mai 1773.; ligeſom og Rector og Profeſſores ved Kiøbenhavns Univerſitet ved et Kongeligt Reſcript af ſamme Dato bleve befalede, for ſig at indkalde Forfat-

teren, Studkosus Niels Prahl, og foreholde ham hans utilbørlige og ubetænksomme Forhold med bemeldte Skrivts Udgivelse, og de derudi brugte Udtryk, samt alvorligen at sætte ham til rette, saa og derhos betyde ham, at saafremt han derefter foretog sig at udgive slige utilladelige Skrivter, maatte han vente derfor vedbørlig at blive anseet *).]

[I Aaret 1774 blev hos Bogtrykker J. R. Thiele trykt et Heltedigt, Morpionaden kaldet i 8°. For dette Skrivt, siden det i Henseende til Titelen var imod gode Sæder, og fornærmende for den, Skrivtet var dedicæret til, blev han, af da værende Politiemester, Etatsraad (siden Conferenceraad) Fædder, efter Reskriptet af 20 Octob. 1773 dømt at bøde til Politiecassen 50 Rdlr., mod Regres, som han bedst vidste og kunde. Bogtrykkeren indkom den 2 Decbr. 1774 med en Supplique om Eftergivelse paa Grund af Uformuenhed samt sin Uskyldighed, da han ikke havde forstaaet det ommeldte Skrivt, eller efter Forfatterens Ord kunnet troe, at det skulde være anste-

*) See Lyxdorphiana S. 157-182, hvor denne Historie udførlig forklares af Originaldocumenterne. O.

anſtødeligt. Magiſtraten erklærede herpaa under 14 Decbr. ſ. A. at naar Bogtrykkerne ſkulde kunne vente, at blive eftergivet Bøderne, vilde Anordningene imod utilladelige og anſtødelige Skrivters Trykning ikke have megen Virkning. Sagen blev af Cancelliet indſtillet til Hans Majeſtæt den 19 Jan. 1775; hvorpaa hans Majeſtæt under 26 Jan. reſolverede at det ſkulde forblive ved Politiemeſterens Kiendelſe *).]

[I Aaret 1776 anmeldte Boghandler Proft en Overſættelſe af Leiden des jungen Werthers. I denne Anledning tilſkrev Hans Kongelige Høihed Arveprindſen Cancelliet under 9 Sept. 1776, at det Theologiſke Facultet ſtrax ſkulde give ſin Betænkning, om denne Bog uden Skade for gode Sæder kunde læſes; hvis ikke, havde Kongen befalet, at Cancelliet ſtrax maatte ſee dette Skrivt ſandſet og caſſeret. Da denne Betænkning udgik derhen, at bemeldte Bog maatte anſees ſom et Skrivt, der beſpotter Religionen, beſmykker Laſterne, og kan fordærve gode Sæder, ſaa

*) See Lürdorphiana S. 152-156. Dommen over Morvionaden findes derfra aftrykt iblant Bilagene No. V. O.

tilskrev Cancelliet Politiemesteren under 19 Sept. at tilkiendegive Prost, at han strax skulde standse den forehavende Oversættelse, som ingenlunde maatte trykkes og debiteres; om hvilken Foranstaltning Cancelliet samme Dag giorte Beretning til Kongen *).]

I Addresse-Contoirets Efterretninger for Aaret 1780 No. 25 findes nogle Vers til afgangne Geheimeconferenceraad og Oberjægermester von Gram hans Minde, samt i No. 64 en Lykønskning til hans Efterfølger i Embede, Geheimeconferenceraad, Greve von Holstein. Kort derefter findes i samme Aargangs No. 80 og 81 af 16 og 17 Mai en Politie-Dom, at Forfatteren for hans Udtryk, der ikke vare beqvemme i Henseende til Hans Majestæts vise og nødvendige Forandringer med Skovvæsenet, havde erlagt til Straf 50 Rdlr. **).

I Efterretningerne for Aaret 1783 blev indrykket en i almindelige Udtryk affatted Declamation over Utaknemmeligheden. Den 14 Febr. s. A. læste man, at Forfatteren havde for

*) See Lürdorphiana S. 258-260. O.

**) De derhen hørende originale Documenter findes iblant Bilagene No. VI. O.

for denne Bekiendtgiørelse erlagt en Mulct af 50 Rdlr., siden den var stridende imod god Orden, til andres Forkleinelse og Hevns Udøvelse *).

I samme Aar anmeldte Studiosus Thomas Christopher Bruun, som giver Undervisning i adskillige levende Sprog, paa Subscription en Samling poetiske komiske Fortællinger efter Bocaz under Titel af Frietimer. Da man havde gode Tanker om Forfatterens Arbeider, saa subscriberede mange; saavidt jeg veed, tegnede endog Hoffet for et Antal Exemplarer. Men da Bogen udkom, fandt, siger man, en Dame, der stod i visse Connexioner, yderst anstødeligt, at Fortællingerne virkelig vare i Bocazes Smag. Sagen blev bekiendt; den blev bragt lige for Thronen. Kongen befalede under 16 Dec. 1783 at alle Exemplarerne skulde confiscéres. Desuden skulde Forfatteren betale strax en Mulct af 100 Rdlr., eller i Mangel deraf hensættes paa Vand og Brød. Videre skulde han undervises i Religion og Christendom, og naar han herimod fandtes uvillig eller stridig,

*) Begge Original-Documenter findes iblant Bilagene No. VII. O.

dig, vilde Hans Majeſtæt derom underrettes, for at han kunde henſættes i Tugt- eller Raſpehuuſet *). Denne Dom foraarſagede megen Beſtyrtelſe **). Alligevel ſkal i Anledning af denne Begivenhed være udkomne tre Kobberſtik, ſom dog, da de af mange holdes for meget ſatiriſke, nu ikke ſees uden i Bibliotheker. ***).

Men hvilke ufordeelagtige Slutninger nogle end have udledet for Trykkefrihedens Udøvelſe af en Deel af de ommeldte Begivenheder, ſaa paaſtaaes dog alligevel af andre, at Trykke-

*) De tvende derhen hørende Original-Documenter findes af Lyxdorphiana S. 87-90 aftrykt iblant Bilagene No. VIII. O.

**) Hr. Bruun har ſiden i hans nyeſte Poeſier, ſom i Aaret 1788 udkom under Titel af Rimerier, ført bittre Klager over hans Skiæbne og afmalet dem, ſom han troede at have været Skyld deri, med ſtærke Farver.

***) I Følge Lyxdorphiana S. 90 findes bag i Lyxdorphs Exemplar af Fritimerne, ſom blev kiøbt til det Kongl. offentlige Bibliothek, Afſkrivt af tvende Vers, der dog egentlig ikke angaae Frietimerne, men Placaten af 27de Febr. 1784. Det ene begynder: Vi Baldrian af Herrens Vrede ꝛc., og det andet: Hans lille Høiærværdighed o. ſ. v. O.

Trykkefriheden virkelig er bleven udøvet i bemeldte Tidsrum, ſamt at den, i Forbindelſe med Indfødsretten af 15 Jan. 1776 har overmaade gavnet den Danſke Litteratur, ja hele Rigets Velfærd. De beraabe ſig paa det notoriſk betydelige Antal af vigtige, i hine ti Aar udkomne Originalværker; ligeſom og denne Tids litterariſke Frugtbarhed i Forhold til de foregaaende Aar allerede med et Blik kunde ſkiennes af den 3die Deel af Worms Lærde-Lexikon. Der anføres og enkelte Tilfælde, hvoraf tilſtrækkelig vil kunne ſees, at Trykkefriheden har nydt en uindſkrænket Beſkiermelſe. Derhen høre hine berømte Stridigheder over Bogen Olavides, der dog gik ud paa, at drage ſkiulte atheiſtiſke og deiſtiſke Rædſler for Dagens Lys. Et lige ſaa mærkværdigt, ſkiønt ganſke forſkiælligt Exempel haves i Prof. Fabricius's Skrivt von der Volksvermehrung beſonders in Dänemark, hvori han vovede ſig paa den indenlandſke Politiks ſlibrige Bane med en tilforn uhørt Driſtighed. Man veed, at dette Skrivt ikke allene gav Anledning til den ligeledes kiække Cahier aus meinem Portefeuille, men at endog ſtore Danſke Jorddrotter og Politiker, beſtalede af en hellig Iver, grebe til

Pen

Pennen, for at foreſtille den Danſke Bondes daværende Tilſtand ſom uforbederlig, hvorpaa Bondefriheedens Venner fordriſtede ſig at ſvare frimodig, ſkiønt beſkeden.

Uden at ville dømme i en ſaa vanſkelig Stridighed, ſkulde jeg for min Deel dog næſten paaſtaae med alle Upartiſke, at vi i Danmark ikke have ſeet os i en uforſtyrret Beſiddelſe af Trykkefriheden førend vores elſkede Kronprinds tog, ſom bekiendt, ſiden April 1784 umiddelbar Deel i Statsforretningerne. Reſcriptet af 20 Octob. 1773 blev ikke udtrykkeligen ophævet; men Overbeviisningen om Kronprindſens populære Tænkemaade udbredede ſig ſaa ſnart og ſaa almindelig, at det blev antaget ſom ſtiltiende afgiort, at Politiemeſteren ikke vilde bruge den ham heri givne Myndighed.

Dette er og, ſaa vidt man veed, ſiden ikke ſkeet uden en eeneſte Gang, i Anledning af en indkommen Klage. Juſticeraad van Deurs forlangte under 3 Febr. 1785 at Politiemeſteren vilde tilholde Bogtrykker Schultz ſom den, der havde trykt Brevet fra Z til U om Stridighederne ved det Aſiatiſke Compagnie, at angive Forfatteren, paa det Juſticeraaden, ſom fandt ſig fornærmet ved

nogle

nogle Steder i ſamme Skrivt, kunde anlægge Sag mod ham. Bogtrykkeren erklærede den 5 Febr. for Politieretten, at han ikke vidſte hvem Forfatteren til Brevet var. Dernæſt, da han blev tilſpurgt, af hvem han havde faaet Manuſcriptet, ſvarede han: at han havde givet den Perſon, ſom havde leveret ham Manuſcriptet, ſit Løfte, aldrig at ſige det; men at han, ſom Bogtrykker, da han ikke kunde angive Forfatteren, den han ikke vidſte, indeſtod for Skrivtets Indhold. Da det nu heller ikke, ved at afhøre en Deel andre indkaldte Perſoner, kunde udbringes, hvem Forfatteren var, tilkiendte Politiemeſteren Bogtrykkeren for Brevets Indhold den ved Reſcriptet af 20 Octob. 1773 befalede Mulct 200 Rdlr. *)

[Magiſter Nyerup, ſom ogſaa for Politieretten var ſpurgt om Forfatteren, udgav kort dereſter en Piece for Publicum kaldet, hvori han, efter at have anført de Steder, hvorover Juſticeraaden beklagede ſig, ſamt de af ham

*) Politiemeſterens Kiendelſe findes iblant Bilagene No. IX. I øvrigt anmærkes, at No. 1. af Piecen for Publicum er trykt hos J. R. Thiele, men No. 2. og 3. hos Schultz i ſtor 8. O.

ham derimod bekiendtgiorte Erklæringer og Atteſter, lod aftrykke den ommeldte Dom. Det'e Skrivt blev af Cancelliet anſeet at være affattet i en uanſtændig Tone. Forfatteren fik derfor, da den Erklæring, Conſiſtorium afordrede ham, ikke var tilſtrækkelig til hans Retfærdiggiørelſe, efter Cancelliets Ordre en Irettesættelſe i Conſiſtorio. Siden ere af Piecen for Publicum endnu udkomne tvende Blade, ſom indeholde nogle Anmærkninger om Trykkefrihedens Fordele, og ere for det meeſte overſatte af det Tydſke. Imidlertid forfattede Hr. Aabye, Fuldmægtig i Rentekammerets Danſke og Norſke Kammer-Cancellie, en Memorial for Bogtrykker Schultz, hvori denne anſøgte Kongen om den ham tildømte Mulcts Eftergivelſe. Anſegningen blev indgiven i Cancelliet; men ſamme fandt ikke, at Sagen kunde foreſtilles, efterdi ſaadant ſtred imod Forordningen af 20 Febr. 1717. Det reſolverede derfor, at det ſkulde have ſit Forblivende ved Politiemeſterens Dom. Diſſe Begivenheder foranledigede en Brevvexling imellem Magiſter Nyerup og Fuldmægtig Aabye. Magiſter Nyerup ſkrev nemlig et Brev til Fuldmægtig Aabye, hvori han paa en ſatiriſk Maade fortæller hans ommeldte Skiæbne;

ne; og denne Skrev derpaa et saavel for Politiemesteren som for Cancelliet fornærmeligt Svar. Der blev trykt 100 Exemplarer af hvert Skrivt paa Skrivpapiir til Privatuddeeling, og 400 paa Trykpapiir, ventelig til Salg. Men Forfatterne indsaae snart i Følge deres Skrivelse til Cancelliet af 14 Jul. 1785, at de havde begaaet en Overilelse ved at lade dette Skrivt trykke. De tilstillede Cancelliet derfor 40 endnu ikke uddeelte Exemplarer paa Skrivpapiir; alle øvrige Exemplarer bleve af dem tilbageholdte, og siden casserede. Derhos tilstod de selv, at denne Handling kunne fortiene alvorligen at ansees; hvilket de dog søgte at afbede. Men da dette Skrivt allerede var bekiendt over heele Byen, og Publicum var opmærksomt paa, hvad Udfald det vilde faae, saa ønskede Cancelliet vel at Generalfiscalen maatte faae Ordre at tiltale Forfatterne, men var sandsynligviis dog allerede forud betænkt paa at forestille dem til Hans Majestæts Naade, og til at skaffe denne Ordre tilbagekaldt, naar de derved bragtes til at tilstaae deres Forgribelse og bade om Naade. I Overeensstemmelse hermed blev daværende Generalfiscal Justiceraad Udall under 22 Jul. 1785 tillagt den fornødne Ordre. Han tog derpaa under 30

Jnl. Stævning imod dem for Hof- og Stads-Retten til Mandag den 8 Aug.; ligesom og det fornedne Forhør blev holdt paa Politiekammeret. I Følge den udtagne Stævning mødte de begge for Retten den 8 Aug., hvor Generalfiscalen fremlagte sin Deduction med tilhørende Bilager og den derefter giorte Paastand; men da de paa Grund af, at de havde indstillet Sagen til Hans Majestæts Naade, begiærte Anstand i 3 Uger, blev samme tilstaaet, og Sagen derefter udsat. De havde nemlig tilstillet Cancelliet under 3 Aug. en allerunderdanigst Ansegning om at deres Forseelse dem af Kongens Naade maatte tilgives, og den anlagte Fiscal-Sag ophæves. Endskiønt nu Generalfiscalen, i hans under 20 Aug. derpaa afgivne Erklæring, ikke kunde tilraade, at deres Begiæring paa daværende Tiid skulde indvilges, saa indstillede Cancelliet dog under 9 Sept. at den anlagte Sag maatte ophæves, saasom Cancelliets Ønske var allene at Forfatterne selv skulde være overbeviiste om deres Forgribelse, som eragtedes at være det første af det Slags. I Overeensstemmelse med denne Indstilling resolverede Hans Majestæt under 14 Sept. 1785, at Hof- og Stads-Retten skulde i en offentlig Ret forehold Forfat-

fatterne den Straf, de efter Generalfiſcalens Paaſtand havde paadraget ſig, ſamt derhos tilkiendegive dem: at H. M., paa Cancelliets Forbøn havde tilladt, at den fiſcalſke Action maatte ophøre og den fortiente Straf dem for denne Gang eftergives *).]

Diſſe Begivenheder bleve anſeete ſom et Beviis, at Publicitetens Aand allerede meget havde udbredet ſig. Lad være, nogle frygtede for ſkadelige Følger af den tilkiendte Straf; men Indtrykket forſvandt ſnart. Frihedens og Menneſkelighedens Sag blev i Stridighederne om Bøndernes Forfatning forſvaret fra alle Kanter med ſtørſte Frimodig-

*) Denne Efterretning, ſom i Originalen allene var ommeldt i nogle Linier og ikke heller ganſke rigtig, har jeg fuldſtændigere uddraget af Lyxdorphiana S. 183 til 254, hvor man finder alle Original-Documenter, ſom Lyxdorph havde ladet afſkrive og indbinde bag i ſit trykte Exemplar af Brevet fra M. til A. (to Venner i Kiøbenhavn, et Foſter af J. til U.) med Svar fra A. til M. Kiøbenhavn 1785. 3., ſom nu tilhører Secretær Bradt. Den Kongelige Ordre, til Hof- og Stads-Retten om Sagens Ophævelſe er af det anførte Sted aftrykt i Bilagerne No. X. O.

hed. Regieringen syntes stiltiende at været forneiet dermed; skiønt det blev sagt temmelig høit, at ikke alle Ministre vare eenige i denne vigtige Post. Dette blev for enhver, der kunde skrive og gad skrive, den kraftigste Opmuntring, efter Godtbefindende og uden Frygt at lade trykke noget om alle de Gienstande, der interesserede Publicum. Liturgie, Universitet, Skolevæsen, Oekonomie, Fabriker, Handel, Finantsvæsen, Afgifter, milde Stiftelser, Politie, Anstalter til offentlig Forlystelse, med eet Ord — alt blev analyseret, kritiseret, og i det mindste i Projecter reformeret. Regieringen tiede til alt. Den tiede da der i Aarene 1787 og 1788 udkom en Deel Skrifter om den nye Slesvig-Holsteenske Species-Bank, hvori denne nu ved Erfaringen bekræftede Foranstaltning blev angreben med en ligesaa ubesindig som ugrundet Dadel. Den tiede, da der i Vinteren 1789 i Anledning af den efter Foregivende da befrygtende Brodmangel i Kiøbenhavn, udkom Charteker, som virkelig, efter manges Formeening, havde kundet opirre til Oprør, naar ikke Regieringens milde, frihedelskende Grundsætninger havde været saa almindelig ærede. Og at den tiede, dette er høit bleven roset af alle og enhver.

Ingen,

Ingen, som har levet i Kiøbenhavn og nogenledes kiender til Litteraturen i denne og den forrige Periode, vil kunne nægte, at der jo ved Trykkefriheden, saaledes, som den er udøvet siden 1784, er stiftet stor Nytte. Mange Sandheder ere blevne udbredte siden den Tid; Regieringen er bleven underrettet om mange Misbrug, der krøbe i Mørket. Mangen en Daare, mangen en Skurk er ved den frygtelige Publicitet skrækket tilbage fra sin Daarlighed og Uretfærdighed. Det er sandt, nogle paastaae, at man hidtil ikke endnu har seet store, umiskiendelige Fordele af Trykkefriheden i egentlige Videnskabs Værker. Men om end saa var, saa vilde det dog være meget ubilligt, om man desaarsag ikke vilde skiønne paa Trykkefrihedens velgiørende Følger. Der behøves Tid til videnskabelige Værker; derimod have vi rigelig høstet de Frugter, som kunde ventes i en kortere Tiid, nemlig frimodig Kritik over alle Slags Misbrug. Derhos ere og endeel vigtige Ideer udbredede om videnskabelige Gienstande, som ikke lidet bidrage til sand Oplysning og i Fremtiden end meere skulle befordre den. Vi have endelig i disse faae Aar faaet meere end eet ypperligt Værk, som man ikke kunde have

ventet under Preſſetvang. Rothes fortræffelige Filoſofies Ideer til Kundſkab om vor Art, Martfelts klaſſiſke Arbeide om en frie Kornhandel *), de vigtige Forhandlinger i Commiſſionen om Landboeſagen, mange fortrinlige Afhandlinger i Minerva, en Deel af vore unge Digteres hældigſte Arbeider, og mange andre Sandhed og Frimodighed aandende Skrivter vilde viſt blevet utrykte, om vi havde havt en Cenſur eller været indſkrænkede i Trykkefrihedens Udøvelſe. Endnu i diſſe Dage have vi ſeet en herlig Triumph for Tænke- og Skrive-Frihed i Prof. Gamborgs Nyſa, hvori det med frimodig Beſkedenhed underſøges, om ikke 2det og 3die Capitel af 1 Moſ.-Bog kunde være en urigtig Forklaring af en Egyptiſk Hieroglyph. Dette Skrivt har ikke foraarſaget Forfatteren mindſte Ulelighed fra Regieringens Side, uagtet man truede ham med de ſymboliſke Bøger og hans Embedseed **), ja uagtet meere

*) Dette Værk blev, ſom bekiendt, ikke udgivet førend 1784, ſkiønt det allerede var bleven trykt 1774. O.

**) For at Læſerne kunde ſkiønne om man med Grund kunde kalde Udfaldet af denne Stridighed en Triumph for Tænke- og Skriveſrihed,

meere end een ſyntes at ønſke, at den geiſtlige Inqviſition vilde løfte ſin vældige Arm imod ham.

Efter ſaa mange og ſaa meget forſkiellige Erfaringer troede man nu næſten almindeligen, at Forfatterne, om de i noget ſkulde have forſeet ſig, ikke vilde være underkaſtede den ommeldte Politieſtraf, men drages til Anſvar efter Lands Lov for vedkommende Ret.

I denne Meening blev man end meere beſtyrket ved Udfaldet af den Sag, ſom See-Krigs Procureur Haagen, ſom befalet Actor, havde anlagt mod Bogtrykker Holm for de i en Comoedie med Titel Virtuoſen, ſom findes indrykket i N°. 11-13 af det fra hans Bogtrykkerie udkommende periodiſke Skrivt, Rigsdalers-Seddelens Hændelſer kaldet, brugte utilbørlige og fornærmelige Udtryk mod den Kongelige-See-Etat og dens Betiente. Bemeldte Bogtrykker blev nemlig ved Hof- og Stads-Rets Dom den 5 Jul. 1790 tilfunden at bede 200 Rdlr. til det almindelige Hoſpital, men i øvrigt frikiendt for Actors videre

hed, ſaa meddeles her iblant Bilagerne No. XI. et Udtog af de vigtigſte, derhenhørende Steder i Kritik og Antikritik tilligemed Gamborgs endelige Svar. O.

Tiltale i denne Sag, hvorhos den over ham nedlagde ærenærgaaende Paastand skulde være død og magtesløs, og ikke komme ham til Fornærmelse i nogen Maade.

Derimod dømte Politiemesteren i Kiøbenhavn, Etatsraad Flindt, i November 1790 tvende Gange efter de forbemeldte Reskripter.

Ved den ene Kiendelse blev Translateur Heiberg dømt i en Mulct af 150 Rdlr. for en af ham forfærdiget Selskabssang; samt Boghandler Poulsen, der havde indrykket denne Sang i Ugebladet, Morgenposten kaldet, i 50 Rdlr.; og Bogtrykker Popp, der atter seenere end Poulsen havde trykt og solgt løse Exemplarer af den Heibergske Sang, i 20 Rdlr. Mulct *).

I Følge den anden Kiendelse maatte Bogtrykker Holm betale en Mulct af 200 Rdlr. formedelst at han paastod, ikke at kunne angive Forfatteren af et Pamphlet, Julemærker kaldet. Man vil sige, at det skal have været Hensigten at anlægge formelig Sag mod Forfatteren, men at det ikke er skeet, paa Grund

*) Denne Kiendelse findes her aftrykt iblant Bilagerne No. XII. saaledes som den er bekiendtgiort af Translateur Heiberg i det af ham udgivne Politie-Forhør denne Sag angaaende. O.

Grund af at Publicum troede almindeligen, skiønt urigtig, at en Bogtrykker formedelst Reſcriptet af 20 Octob. 1773 aldeles kunde befrie ſig for den Forbindlighed at nævne Forfatteren, naar han var villig at udrede den deri beſtemte Mulct fra 50 til 200 Rdlr.

Imidlertiid har denne Begivenhed ventelig givet Anledning til det nyeſte Reſcript af 3 Dec. 1790 til alle Stiftsbefalingsmænd og Biſkoperne, ſamt Politiemeſteren i Kiøbenhavn. I Følge ſamme er Reſcriptet af 20 Octob. 1773 tilbagekaldet, og alle Sager, ſom reiſe ſig af Trykkefrihedens Misbrug, ſkulle herefter forfølges ved de almindelige Retter og de Skyldige i Overeensſtemmelſe med Reſcriptet af 7 Octob. 1771 dømmes efter Lovens Forſkrivt. I øvrigt ſkal Politiemeſteren, naar han anſeer noget Skrivt ſaa ſtrafværdigt, at det kunde blive Gienſtand for Juſtitsvæſenets Opmærkſomhed, ufortøvet indſende ſamme til Cancelliet; til hvilken Ende Bogtrykkerne ſkulle være pligtige at levere ham et Exemplar af hvert trykt Skrivt, ſom uden Forfatterens Navn bliver udgivet *).

*) Reſcriptet findes iblant Bilagerne No. XIII. Det blev ſtrax bekiendtgiort i Adreſſe Contoirets

I Følge en Placat fra Politiekammeret i Kiøbenhavn af 23 Decemb. 1790, skal med udkommende Viser og Kobberstykker forholdes, ligesom med Skrivter uden Forfatterens Navn *).

Ved disse Foranstaltninger er Trykkefriheden, som man næsten almindelig troer, lovlig sat paa den Fod, som alle Publicitetens Venner ønskede. Trykkefriheden kan i ingen Maade siges at være bleven indskrænket; den er meget meere udvidet, i det mindste stadfæstet. Thi med Reſcriptet af 20 Octob. 1773 er tillige den urigtige Observanz ophævet, at Bogtrykkeren ikke stod til Ansvar paa Forfatterens Vegne, saafremt han betalede Mulcten af 200 Rdlr. Altsaa er nu hos os, ligesom i England, enhver ansvarlig til Staten og hans Medborgere for Indholdet af hans Skrivt efter Lovens Medfør. Vel mueligt at Lovens Forskrivter kunne af en eller anden ansees at være noget ubestemte; men derpaa bøder uden Tvivl Dommerens Visdom.

Bila-

toirets Efterretninger, samt ved en Placat fra Politiekammeret af 4 Decbr. 1790, hvilken Placat ligeledes blev indført i Addresse-Contoirets Efterretninger for 1790 No. 285. O.

*) Denne Placat findes ogsaa iblant Bilagerne No. XIV. O.

Bilagor.

I.

Reſcript til Biſkoppen for Siellands Stift og ſamtlige øvrige Biſkopper i Danmark og Norge angaaende Cenſurens Ophævelſe.

Dateret Hirſchholm den 14 Septb. 1770.

Da Vi fuldkommeligen holde for, at det er ſaavel ſkadeligt for Sandheds upartiſke Underſøgning, ſom og hinderligt i at oplyſe de ældre Tiders Vildfarelſer og Fordomme, naar redeligen ſindede og for det almindelige Vel ſamt deres Medborgeres ſande Beſte, nidkiære Patrioter ſkulle formedelſt Perſons Anſeelſe, Befalinger eller forudfattede Meeninger, ſkrækkes fra eller forhindres at ſkrive frit, efter deres Indſigt, Samvittighed og Overbeviisning, ſamt at angribe Misbruge og legge Fordomme for Dagen; Og Vi, i ſaadan Betragtning efter nøye Overlæg allernaadigſt have beſluttet udi Vores Rige og Lande i Almindelighed at tillade en uindſkrænket Frihed for Bogtrykkerierne, ſaaledes: At fra nu af ſkal ingen være pligtig eller forbunden til at

lade

lade ſine Bøger og Skrivter, ſom han vil overgive til Trykken, underkaſte den hidtil anordnede Cenſur og Approbation, eller til den Ende at indlevere ſamme til at gjennemſees af dem, ſom ſlig Forretning hidindtil har været overdragen; Saa ville Vi Dig ſaadan Vores allernaadigſte Villie hermed have tilkiendegivet, paa det Du Dig derefter allerunderdanigſt kunde viide at rette; Ligeſom Du og Bogtrykkerne i det Dig allernaadigſt anbetroede Stift, ſligt til Efterretning haver at bekiendtgiøre.

II.

Epitre
au Roi de Dannemark
sur la
Liberté de la Preſſe
accordée dans tous ſes Etats.

par Voltaire.

Monarque vertueux, quoique né deſpotique,
Crois-tu régner ſur moi de ton golfe baltique?
Suis-je un de tes ſujets, pour me traiter comme eux,
Pour conſoler ma vie & pour me rendre heureux?

Peu de rois, comme toi, tranſgreſſent les limites
Qu'à leur pouvoir ſacré la nature a preſcrites.
L'empereur de la Chine, à qui j'écris ſouvent,
Ne m'a pas juſqu'ici fait un ſeul compliment.
Je ſuis plus ſatisfait, de l'auguſte amazone
Qui du gros Mouſtapha vient d'ébranler le trône.
Et Stanislas le ſage, & Fréderic le grand,
(Avec qui j'eus jadis un petit différend)
Font paſſer quelquefois dans mes humbles retraites
Des bontés dont la Suiſſe embellit ſes gazettes.

Avec

Avec Ganganelli je ne ſuis pas ſi bien ;
Sur mon voyage en Pruſſe il m'a cru peu chrétien.
Ce pape s'eſt trompé, bien qu'il ſoit infaillible.

Mais, ſans examiner ce qu'on doit à la bible,
S'il vaut mieux dans ce monde être pape que roi,
S'il eſt encor plus doux d'être obſcur comme moi,
Des déſerts du Jura ma tranquille vieilleſſe
Oſe ſe faire entendre à ta ſage jeuneſſe ;
Et libre avec reſpect, hardi ſans être vain,
Je me jette à tes pieds au nom du genre humain.
Il parle par ma voix, il bénit ta clémence ;
Tu rends ſes droits à l'homme, & tu permets qu'on penſe.
Sermons, romans, phyſique, ode, hiſtoire, opéra,
Chacun peut tout écrire ; & ſifle qui voudra.

Ailleurs on a coupé les ailes à Pégaſe.
Dans Paris quelquefois un commis à la phraſe
Me dit : "A mon bureau venez vous adreſſer ;
„Sans l'agrément du roi vous ne pouvez penſer ;
„Pour avoir de l'eſprit allez à la police ;
„Les filles y vont bien, ſans qu'aucune en rougiſſe ;
„Leur métier vaut le vôtre, il eſt cent fois plus doux ;
„Et le public ſenſé leur doit bien plus qu'à vous."

C'eſt donc ainſi, grand Roi, qu'on traite le Parnaſſe,
Et les ſuivans honnis de Plutarque & d'Horace ;
Béliſaire à Paris ne peut rien publier, (1)
S'il n'eſt pas de l'avis de monſieur Riballier !

Hélas !

Hélas! dans un Etat l'art de l'imprimerie
Ne fut en aucun temps fatal à la patrie,
Les pointes de Voiture, & l'orgueil des grands mots (2)
Que prodigua Balzac aſſez mal à propos,
Les romans de Scarron n'ont point troublé le monde;
Chapelain ne fit point la guerre de la fronde.
Chez le Sarmate altier la diſcorde en fureur, (3)
Sous un roi ſage & doux, ſemant par-tout l'horreur,
De l'empire ottoman la ſplendeur éclipſée,
Sous l'aigle de Moſcou ſa force terraſſée,
Tous ces grands mouvemens feraient-ils donc l'effet
D'un obſcur commentaire ou d'un méchant ſonnet?
Non, lorſqu'aux factions un peuple entier ſe livre,
Quand nous nous égorgeons, ce n'eſt pas pour un livre.

Eh, quel mal après tout peut faire un pauvre auteur?
Ruiner ſon libraire, excéder ſon lecteur.
Faire ſiffler par-tout ſa charlatanerie,
Ses creuſes viſions, ſa folle théorie.
Un livre eſt-il mauvais, rien ne peut l'excuſer.
Eſt-il bon, tous les rois ne peuvent l'écraſer.
On le ſupprime à Rome, et dans Londres on l'admire;
Le Pape le proſcrit, l'Europe le veut lire.

Un certain charlatan, qui s'eſt mis en crédit,
Prétend, qu'à ſon exemple, on n'ait jamais d'eſprit.
Tu n'y parviendras pas, apoſtat d'Hippocrate:
Tu guériras plutôt les vapeurs de ma rate.
Va, ceſſe de vexer les vivans & les morts;

Tyran de ma penſée, aſſaſſin de mon corps,
Tu peux bien empêcher tes malades de vivre,
Tu peux les tuer tous, mais non pas un bon livre.
Tu les brûles, Jérôme; & de ces condamnés
La flâmme, en m'éclairant, noircit ton vilain nez. (4)

Mais voilà, me dis-tu, des phraſes mal-ſonnantes,
Sentant ſon philoſophe, au vrai même tendantes.
Eh bien, réfute-les; n'eſt-ce pas ton métier?
Ne peux-tu comme moi barbouiller du papier?
Le public à profit met toutes nos querelles;
De nos cailloux frottés il ſort des étincelles,
La lumière en peut naître; et nos grands érudits
Ne nous ont éclairés, qu'en étant contredits.
Sifflez-moi librement, je vous le rends, mes frères.
Sans le droit d'examen et ſans des adverſaires
Tout languit comme à Rome, où depuis huit cents ans (5)
Le tranquille eſclavage écraſe les talens.

Tu ne veux pas, grand Roi, dans ta juſte indulgence,
Que cette liberté dégénère en licence:
Et c'eſt auſſi le voeu de tous les gens ſenſés.
A conſerver les moeurs ils ſont intéreſſés
D'un écrivain pervers ils font toujours juſtice.

Tous ces libelles vains dictés par l'avarice,
Enfans de l'impudence élevés chez Marteau, (6)
Y trouvent en naiſſant un éternel tombeau.

Que

Que dans l'Europe entière on me montre un libelle
Qui ne ſoit pas couvert d'une honte éternelle,
Ou qu'un oubli profond ne retienne englouti
Dans le fond du bourbier dont il était ſorti?

On punit quelquefois & la plume, & la langue,
D'un ligueur turbulent la dévote harangue,
D'un Guignard, d'un Bourgoin les horribles ſermons, (7)
Au nom de *Jéſus-Chriſt* prêchés par des démons.

Mais quoi! ſi quelque main dans le ſang s'eſt trempée,
Vous eſt-il défendu de porter une épée?
En coupables própos ſi l'on peut s'exhaler,
Doit-on faire une loi de ne jamais parler?
Un cuiſtre en ſon taudis compoſe une ſatire
En ai-je moins le droit de penſer & d'écrire?
Qu'on puniſſe l'abus; mais l'uſage eſt permis.

De l'auguſte raiſon les ſombres ennemis
Se plaignent quelquefois de l'inventeur utile
Qui fondit en métal un alphabet mobile.
L'arrangea ſous la preſſe, & ſut multiplier,
Tout ce que notre eſprit peut tranſmettre au papier.
Cet art, diſait Boyer, a troublé des familles; (8)
Il a trop raffiné les garçons & les filles.
Je le veux; mais auſſi quels bien n'a-t'il pas fait?
Tout peuple, excepté Rome, a ſenti ſes bienfaits.
Avant qu'un Allemand trouvât l'*Imprimerie*,
Dans quel cloaque affreux barbotait ma patrie!

Quel opprobre, grand Dieu! quand un peuple indigent
Courait à Rome à pied porter ſon peu d'argent,
Et revenait, content de la ſainte Madône,
Chantant ſa litanie, & demandant l'aumône!
Du temple au lit d'himen un jeune époux conduit (9)
Payait au ſacriſtain pour ſa première nuit.
Un teſtateur mourant ſans léguer à St. Pierre (10)
Ne pouvait obtenir l'honneur du cimetière.
Enfin tout un royaume interdit & damné (11)
Au premier occupant reſtait abandonné,
Quand du pape & de Dieu s'attirant la colère,
Le roi, ſans payer Rome, épouſait ſa commère,

Rois! qui briſa les fers dont vous etiéz chargés?
Qui put vous affranchir de vos vieux prèjugés?
Quelle main favorable à vos grandeurs ſuprêmes
A du triple bandeau vengé cent diadêmes?
Qui, du fond de ſon puits tirant la vérité,
A ſu donner une ame au public hébété?
Les livres ont tout fait: et quoiqu'on puiſſe dire,
Rois! vous n'avéz régné que lorſqu'on a ſu lire.
Soyez reconnaiſſans, aimez les bons auteurs:
Il ne faut pas du moins vexer vos bienfaiteurs.
Et comptez-vous pour rien les plaiſirs qu'ils vous donnent?
Plaiſirs purs que jamais les remords n'empoiſonnent.
Les pleurs de Melpomène, & les ris de ſa ſoeur
N'ont-ils jamais guéri votre mauvaiſe humeur?
Souvent un roi s'ennuie; il ſe fait lire à table
De Charle ou de Louis l'hiſtoire véritable;

Si l'auteur fut gêné par un cenſeur bigot,
Ne décidez-vous pas que l'auteur eſt un ſot?
Il faut qu'il ſoit à l'aiſe; il faut que l'aigle altière
Des airs à ſon plaiſir franchiſſe la carrière.
Je ne plains point un boeuf au joug accoutumé;
C'eſt pour baiſſer ſon cou que le ciel l'a formé.
Au cheval qui vous porte un mors eſt néceſſaire.
Un moine eſt de ſes fers eſclave volontaire;
Mais au mortel qui penſe on doit la liberté.
Des neuf ſavantes ſoeurs le Parnaſſe habité
Serait-il un couvent ſous une mere abbeſſe
Qu'un évêque bénit, & qu'un Grizel confeſſe?

On ne leur dit jamais: Gardez-vous bien, ma ſoeur,
De vous mettre à penſer ſans votre directeur;
Et quand vous écrirez ſur l'almanach de Liège,
Ne parlez des ſaiſons qu'avec un privilège.
Que dirait Uranie à ces plaiſans propos?
Le Parnaſſe ne veut ni tyrans, ni bigots:
C'eſt une république éternelle & ſuprême
Qui n'admet d'autres lois que la loi de Théléme. (12)
Elle eſt plus libre encor que le vaillant Bernois,
Le noble de Veniſe & l'eſprit génevois.
D'un bout du monde à l'autre elle étend ſon empire;
Parmi ſes citoyens chacun voudrait s'inſcrire.
Chés nos ſoeurs, ô grand Roi! le droit d'egalité,
Ridicule à la cour, eſt toujours reſpecté:
Mais leur gouvernement à tant d'autres contraire,
Reſſemble encore au tien, puiſqu'à tous il fait plaire.

Notes.

(1) *Bélisaire à Paris, &c.*

Le chapitre quinzième du roman moral de Bélisaire passe en général pour un des meilleurs morceaux de littérature, de philosophie & de vraie piété qui aient jamais été écrits dans la langue française. Son succès universel irrita un principal de collége, docteur de sorbonne, nommé *Ribalier*, qui, avec un autre régent de collége, nommé *Coger*, souleva une grande partie de la sorbonne contre *M. Marmontel*, auteur de cet ouvrage. Les docteurs cherchèrent pendant six mois entiers des propositions mal sonnantes, téméraires, sentant l'hérésie. Il fallut bien qu'ils en trouvassent. On en trouverait dans le Pater noster, en transposant un mot, & en abusant d'un autre (Voy. l'art. *Livre* dans le Dict. philos.) La faculté fit enfin imprimer sa censure en latin comme en français, & elle commencait par un solécisme. Le public en rit, & bien tôt on n'en parla plus.

(2) *Les pointes de Voiture, &c.*

Voiture, qui fut frivole, & qui ne chercha que le bel esprit; *Balzac*, qui fut toujours ampoulé, & qui ne dit presque jamais rien d'utile, eurent une très-grande réputation dans leur temps; *Chapelain* en eut encore davantage: ils étaient les rois de la littérature. Les querelles dont ils furent l'objet ne servirent qu'à faire naître enfin le bon goût, & ne causérent d'ailleurs aucun mal.

(3)

(3) *Chez le Sermate altier*, &c.

Ce ſera aux yeux de la poſtérité un événement unique, même en Pologne, qu'une guerre civile ſi acharnée & ſi cruelle, ſous un roi auquel la faction oppoſée n'a jamais pu reprocher la moindre contravention aux lois, le plus léger abus de l'autorité, ni même la moindre action qui pût déplaire dans un particulier. C'eſt pour la premiére fois qu'on a vu un roi ſe borner à plaindre ceux qui ſe rendaient malheureux eux mêmes en ravageant leur patrie. Il ne leur a donné que l'exemple de la modération.

(4) Il s'agit ici de *Van-Swieten*, premier médecin de l'impératrice-reine.

Il s'était fait inquiſiteur des livres, & paſſait pour entendre auſſi parfaitement la médecine préſervatrice des ames, qu'il entendait mal la médecine curative des corps. Il s'occupait ſur-tout d'empêcher les œuvres de Mr. de *Voltaire* de penétrer dans la ville impériale. C'était d'ailleurs un homme aſſez ſavant, & dont les compilations peuvent être utiles, quoi qu'il n'eût aucune philoſophie, ni aucune connaiſſance des découvertes phyſiques faites de nos jours.

(5) - . - - *où depuis huit cents ans.*

On ne voit pas en effet depuis ce temps un ſeul livre écrit à Rome, qui ſoit un ouvrage de génie, & qui entre dans la bibliothéque des nations. Les *Dante*, les *Petrarque*, les *Bocace*, les *Machiavel*, les *Guichardin*, les *Boyardo*, les *Taſſe*, les *Arioſte* ne furent point romains.

(6) Célèbre imprimeur de ſottiſes. Tous les libelles contre *Louis XIV*, étaient imprimés à Cologne, chez *Pierre Marteau*.

(7) *D'un Guignard, d'un Bourgoin*, &c.

C'étaient des écrivains, des prédicateurs de la ligue. *Guignard* était un Jéſuite qui fut pendu, & *Bourgoin* un Jacobin qui fut roué. Il eſt vrai qu'ils étaient des fanatiques imbécilles; mais avec leur imbécillité ils mettaient le couteau dans le mains des parricides.

(8) *Cet art, diſait Boyer*, &c.

Boyer, théatin, évêque de Mirepoix, diſait toujours que l'Imprimerie avait fait un mal effroyable; & que, depuis qu'il y avait des livres, les filles ſavaient plus de ſottiſes à dix ans qu'elles n'en avaient ſu auparavant à vingt.

(9) *Du temple au lit d'hymen*, &c.

Juſqu'au ſeizième ſiécle il n'était pas permis chez les catholiques à un nouveau marié de coucher avec ſa femme, ſans avoir fait bénir le lit nuptial, & cette bénédiction était taxée.

(10) *Un teſtateur mourant*, &c.

Quiconque ne feſait pas un legs à l'Egliſe par ſon teſtament était déclaré déconfez; on lui refuſait la ſépulture; &, par accommodement, l'official, ou le curé, ou le prieur le plus voiſin feſait un teſtament au nom du mort, & leguait pour lui à l'Egliſe en conſcience ce que le teſtateur aurait du raiſonnablement donner.

(11)

(11) . . . *un royaume interdit et damné.*

Le commun des lecteurs ignore la manière dont on interdisait un royaume. On croit que celui qui se disait le pére commun des chrétiens se bornait à priver une nation de toutes les fonctions du christianisme, afin qu'elle méritât sa grâce en se révoltant contre le souverain; mais on observait dans cette sentence des cérémoniens qui doivent passer à la postérité. D'abord on défendait à tout laïque d'entendre la messe, & on n'en célébrait plus au maître-autel. On déclarait l'air impur: on ôtait tous les corps saints de leurs châsses, & on les étendait parterre dans l'église, couverts d'un voile; on dépendait les cloches, & on les enterrait dans des caveaux. Quiconque mourait dans le temps de l'interdit était jeté à la voierie. Il était défendu de manger de la chair, de se raser, de se saluer. Enfin le royaume appartenait de droit au prémier occupant; mais le pape prenait le soin d'annoncer ce droit par une bulle particulière, dans laquelle il désignait le prince qu'il gratifiait de la couronne vacante.

(12) Abbaye de la fondation de *Rabelais.*

On avait gravé sur la porte: *Fais ce que tu voudras.*

III.

Reſcript til ſamtlige Stiftamtmænd og Biſkopper i Danmark og Norge angaaende Trykkefrihedens Misbrug.

Dateret Hirſchholm den 7 Octob. 1771.

Da Vi ved den under 14 Septb. 1770 bevilgede Skrive-Frihed uden foregaaende Cenſur og Approbation allene have henſeet paa, hvilket og Vores derom ergangne Befaling indeholder, at redeligen ſindede, og for det almindelige Vel, ſamt deres Medborgeres ſande Beſte, nidkiere Patrioter, ikke ſkulle hindres fra at ſkrive frit efter deres Indſigt og Samvittighed; Men det derimod fornemmes, at nogle ilde ſindede og frekke Menneſker have deraf taget Anledning i Trykken at udgive nogle fornærmelige og forargelige Skrivter, og ſaaledes misbrugt Vores til det almindelige Beſte havende Hiemed; Saa ville Vi hermed have anordnet og alvorligen befalet: 1) at den forbemeldte tilladte Trykke-Frihed ikke maae misbruges, til derved at overtræde

andre

andre borgerlige Love, hvorfore og alle Injurier, Paſquiller og oproriſke Skrivter fremdeles ligeſom forhen ſkal være underkaſtet den derfor ſatte Straf. 2) Omendſkiønt al Cenſur er ophævet, ſaa ſkal dog enhver Autor, ſom ſkriver noget, være anſvarlig for, at ſaadant ikke ſtrider imod de nu værende Love og Forordninger. 3) Det maa ikke være Bogtrykkerne tilladt at trykke nogen Bog eller Skrivt, hvortil han ikke veed Autor, da han derfor ſkal ſtaae til Anſvar naar han ikke kan angive Autor; Til hvilken Ende og ingen Bog maae trykkes, hvorpaa ikke ſtaaer Autors eller Bogtrykkerens Navn. Thi have I denne Vores Befaling ſamtlige Bogtrykkere i det Eder anbefalede Stift ſtrax til Efterretning og nøie Efterlevelſe at bekiendtgiøre.

IV.

IV.

Reſcript til Politiemeſteren i Kiøbenhavn angaaende en af ham dicterende Mulct i viſſe Tilfælde af Trykkefrihedens Misbrug.

Dateret Fredensborg den 20 Octob. 1773.

Efterſom Vi med Mishag have fornummet, at der, uagtet de adſkillige derimod givne Erindringer og Forbude, dog ofte blive ſaavel i Adreſſe-Contoirets-Efterretninger, ſom de trykte Aviſer og andre Ugeblade, indført ſaadanne Bekiendtgiørelſer og Efterretninger, ſom ikke allene i ſlige Tidender ei bør have Sted, men endog de fleſte Tider røbe enten Autors ſlette Tænkemaade og onde Hensigt eller og hans Uvidenhed og liden eller ſlet ingen Indſigt i de Ting, der ſkrives om; Saa er, til ſligt at forekomme, hermed Vores allernaadigſte Villie og Befaling, at Du alvorligen betyder og tilkiendegiver Udgiverne af Adreſſe-Contoirets-Efterretninger og Aviſerne, ſamt andre Ugeblade udi Vores Kongelige Reſidents-Stad Kiøbenhavn, at de aldeles

ikke

ikke maae underſtaae ſig derudi i Almindelighed at indføre noget, ſom ikke i ſlige Tidender har Sted, eller ſtemmer overeens med de derpaa givne Privilegier, og iſær ikke at indføre noget, ſom enten angaaer Staten og Regieringen, almindelige Foranſtaltninger, eller andre Strids-Skrivter, iſær hvor Perſoner derved angribes, ej heller Byerygter eller andre opdigtede Fortællinger, ſom indeholder noget fornærmeligt eller uanſtændigt, med videre deslige, da, i vidrig Fald, den ſom udgiver Aviſer eller andre Uge-Skrivter, derfor ſelv ſkal ſtaae til Anſvar, og ſtrax af Dig dicteres en Mulct af 50 til 200 Rdlr. efter Forſeelſens Beſkaffenhed, hvilken Mulct ſtrax, uden videre Appel, ſkal betales, eller og Vedkommende, i Mangel af Betaling, ſkal affone ſamme efter Forordningen af 6 Decb. 1743.

V.

V.

Udskrivt af Politiekammerets Protocoll udi Kiøbenhavn den 29 Nov. 1774 angaaende Skrivtet Morpionaden.

I Forhøret over Bogtrykker Joh. Rud. Thiele afsagde Hr. Etatsraad og Politiemester Fædder følgende Kiendelse:

Da Bogtrykker Joh. Rud. Thiele, som ikke allene har trykket, men endog ved foregaaende Anmeldelse i Aviserne divulgeret, og dernæst udsolgt et Skrivt, kaldet Morpionade, et Heltedigt, hvis Autor bemeldte Bogtrykker ikke har kunnet eller villet bringe tilstæde, og hvilket Skrivt saavel i Henseende til Titelen er imod gode Sæder, som i Henseende til den til Klagerinden, Caroline Halle, rettede Fortale, og den mellem Hende og Autors utugtige Heltinde, Cotytto, giorte Sammenligning, er bemeldte Klagerinde fornærmende; saa bliver, i Følge Hans Majestæts mig under 27 Novbr. 1773 tilkomne, samtlige Bogtrykkere her i Staden behorig tilkiende-

kiendegivne, expresse allernaadigste Befaling, hvorefter alle Bekiendtgiørelses Maader af hvad der er stridigt imod Loven og Hans Majestæts Befalinger, paa hvad Trykningsmaade være kan, skal straffes efter hvad der for de flyvende Blade er fastsat, Bogtrykkeren efter Rescriptet af 20 Octbr. 1773 at ansee; hvorfor og kiendes for Ret:

At Bogtrykker Joh. Rud. Thiele for at have trykt, og i Aviserne have ladet bekiendtgiøre samt forhandlet forhen nævnte, mod gode Sæder stridende, Caroline Halle fornærmende Skrivt: Morpionade, et Hæltedigt, bør bøde til Politiekassen, mod Regres, som han bedst veed og kan, 50 Rdlr. Det tildømte efterkommes inden 3de Solemærker, under Adfærd efter Politie-Anordningen.

VI.

VI.

Vers i Anledning af Oberjægermeſter von Grams Død og Geheimeconferenceraad Greve von Holſteins Udnævnelſe til Oberjægermeſter, tilligemed den affagte Politie Dom.

Ved Geheimeconferenceraad og Oberjægermeſter von Grams Død.

See Adreſſe-Contoirets Efterretninger 1780 No. 25 Mandagen den 14 Febr.

Udødelighed! ſtraael en evig Glands om Ham!
Som ſatte Statens Gavn høyt over egne Sorger,
Og blandt de Ædelſte Sig følde bedſte Borger.
O! evigt Minde ſtraael om vor fortiente Gram!

Fæſt dine Straalers Skin paa dette ſtore Navn!
Retſkaffen Dannedyd og redeligſte Iver
For Konge, Fædreland, og Kald, da lønnet bliver,
Og Liſer ſpredes ud om deres liidte Savn.

Ei

Ej Mindre ſavner han, ſom Staten hviler paa,
End een af Pillerne, han til dens Styrke ſatte,
I hvis frugtbare Læ opvoxte rige Skatte,
Som fremmed Kjender her med ſtor Beundring ſaae.

Gram Skov-Opelſkningen gav Liv ved nidkier Pligt
Indhegningerne ſtaae fuldkomne til Hans Ære.
Der vore Klygtinge ſkal først gaae hen at lære,
For de opkaſte ſig til Dommere om Sligt.

Ophøyet var vor Gram langt over deres Værd,
Som Forſtſkribenters Ran tør ſtolt til Thronen bringe,
Og paa Betjenteres Bekoſtning ſig opſvinge.
Han af Erfarenhed, ſom Forſtmand, fandtes lærd.

Udødelige Gram! for Fædrelandet tabt!
Ach! det taknemmeligt Din høie Værd erkjender.
Ej i Forſtvæſenet een ſtørre Lys antænder,
End det, Din rene Flid for Norden haver ſkabt.

Stort er Retſkafnes Tal, ſom kiendte Dig ſaa ſtor.
Her Din udmerkte Dyd vil ſtaae i helligt Minde,
Saa længe, de blandt os Høyagtere maae finde,
Som elſkde Skove op med Syn til Statens Flor.

Dit ædle Hierte smt for alle følde sig.
Dig var det Himmelsk Lyst, at gjøre Lykkelige.
Ach! hvor Mangfoldige nu mindes det, og sige:
Vi alle! store Gram! det bleve under Dig!

Med skiult veldædig Haand Du deelde Gaver ud.
Du overgik Dig Selv i største Egenskaber.
Udødelighed da dit høye Navn ej taber.
Men Meget tabde vi, da Du gik hjem til Gud!

Til Dine Fædres Gud og Din Du rolig gik.
Din Troskab mod Din Pligt, Din Konge og mod Landet,
Ej nogentid forsømt! medførde ikke ander.
Din Troe her forudsaae den Salighed, Du fik!

Med Vandringsmandens Roe, som alt udrettet har
Du gik herfra i Fred; Dig Selv bevidst, som Fader
Og Broder, opfyldt Pligt mod dem, Du efterlader.
Dem, og hver Blodsforvandt, Dit Liv en Velyst var.

Din vundne Herlighed, som og forventer Dem,
De dybt Nedbøyede med salig Trøst oprette!

En

En værdig Datters Sind opmuntre sig ved dette!
En ældre Broders Haab til større Kraft gaae
frem!

Den Eeneste af Dig, berolige Din Fred!
Til Hendes høye Sjel den smile milde Glæder!
Styrk Ham, den Nærmeste, som Broder-Taarer
græder,
Dig liig i ædel Dyd, styrk Ham Din Salighed!

Hviil da udødelig, Du salig døde Gram!
Hver Føelsom Skovbetient om dette Navn vil
skrive:
Ey Gud og Kongen kan os bedre Formand give.
Vel farne ere vi ved Een, som ligner Ham!

Ved Hans Høigrevelige Excellence Hr. Geheimeconferenceraad Greve von Holsteins Udnævnelse til Oberjægermester.

See Adresse-Contoirets Efterretninger 1780 No. 64 Mandagen den 17 April.

Skin evig, Nordens Soel! lad dine Straalers
Magt
Med Naadestrømmene fra Thronen giennem-
bryde!

Og Staten ſkal ſit Liv — uafbrudt Glæde — nyde;
Og alt til Modenhed i den ſkal blive bragt.

Kortſynet Øje! kom, bevæbne dig, og ſee!
Hvor hiſſet Hægnet faldt om Skovene af Ælde,
Det ſtaaer igien opreiſt ved den Velgiørers Vælde,
Hvis Folkekierlighed vil ham forevige.

Hans Planteſkolen er. — Om ham ei ſpores Tab. —
Vor Gram han bød igien paa nye iblandt os leve;
Kun under andet Navn! — Den vel fortiente Greve,
Grev Holſtein! har i Alt den Tabtes Egenſkab.

Med lige ædel Flid, med lige Nidkierhed,
Han vil en anden Gram for Fædrelandet blive.
Tak, ſtore Konge! Tak, Du Landet vilde give
Saa trygt og værdigt Hægn i det Nedfaldnes Sted!

Viiſt altid er Dit Valg, vor ſtore Chriſtian!
Og lykkeligt Dit Folk! Du alle Tab opretter,
Naar ypperlige Mænd Du det til Formænd ſætter.
Du har, at vælge blandt, og viſer, at du kan.

Skov-

Skov-Eier ſelv — ja meer — Skov-Elſker — Freder — er
Grev Holſtein! — Lethraborg har Skove, ſom udraabe,
Hvad Kongens — Landets — kan af ham herefter haabe.
Hæld, fromme Greve! Dig! — bliv mange Lysning her!

Ej ſvækkes ſkal det Haab! — Og Vidnesbyrdet Dig,
Skal i en ſildig Tid — Grams ligt! — til hæder være; —
Naar Straaler om Dit Navn forkynde ſkal din Ære,
Og giøre Dig, ſom Gram, blandt os udødelig.

Bliv elſket, æret, ſtor! — Saa var Din Formand Gram!
Gak med hans Indſigt frem! Veltænkende mod Landet!
Du har den! — Ædel Aand — og Baand — forbyde andet. —
Og Konge, Skove, Land, og vi ej ſavne Ham.

Politie-Dom.

See Adresse-Contoirets Efterretning 1780 No. 80. 81.
Tirsdagen den 16 Maii og Onsdagen den 17 Maii.

Den, som har i Adresse-Aviserne No. 25 og 64 i de indrykte Vers brugt Udtryk, som ikke vare beqvemme i Henseende til Hans Majestæts vise og nødvendige Forandringer med Skovvæsenet har derfor til Straf erlagt 50 Rdlr.

C. Fædder.

VII.

Bekiendtgiørelse angagende Utaknemmeligheden med den derom affagte Politie Dom.

Bekiendtgiørelse.

See Adreſſe-Contoirets Efterretninger 1783 No. 26. Onsdagen den 5 Febr.

Maae og bør det ikke vel i denne Verden pigquere et redeligt Gemyt, at ham uden given Aarſag vederfares Utaknemmelighed, Uerkiendtlighed, ja Chicaner af den Perſon, ſom man har befordret til ald Lykke, ſtor Embede og Velſtand, ved over 10 Aars Tid at forundes eens gandſke Hiertes Fortroelighed; forſynder man ſig at ſege Revance, deels for at ſtandſe Ondſkab i ſit Løb? hvorom ønſkes kort og grundig Reflection. Viſt vigtig Materie at overvejes i vor ufuldkomne ſkrøbelige Liv.

Politie Dom.

See Adreſſe-Contoirets Efterretninger 1783 No. 32. Fredagen den 14 Febr.

Fra Politiekammeret indſendes herved til den

fattige Frieſkole i Gottersgaden en erlagt Mulct, for den udi Adreſſe-Contoirets Efterretninger Onsdagen den 5 hujus No. 26 indrykkede Bekiendtgiørelſe:

"Maae og bør det ikke vel i denne Verden piquere ꝛc. „

Hvilken Bekiendtgiørelſe er ſtridende mod god Orden, til andres Forkleinelſe og Hevns Udøvelſe. For hvilke halvtredſindstyve Rigsdaler, ſom allernaadigſt er ſkienket til en fattig Frieſkole, jeg herved udbeder mig Regnſkabsførerens Forvalter Olſens herpaa tegnende Qvittering. Politiekammeret i Kiøbenhavn, den 13 Febr. 1783.

Fædder.

Ovenmeldte halvtreſindstyve Rigsdaler er til mig rigtig betalt, og dereſter ovenmeldte Frieſkole til Indtægt ſkal blive beregnet, derfor qviterer. Almindelig Hoſpital, den 13 Febr. 1783.

R. Olſen.

VIII.

VIII.

Kongelig Cabinets Ordre angaaende Bruuns Frietimer med Udskrivt af Siellands Stifts- samt Frue-Provsties-Justits-Protocoll.

Cabinets-Ordre til Politiemester Conferenceraad Fædder.

Vi have erfaret en Anmeldelse af Mine Frietimer eller Fortællinger efter Boccacio og Fontaine, som er saa ublue og skammelig, at vi ikke havde troet nogen dristig nok til at udgive samme, saa byde Vi Dig, vores Conferenceraad og Politiemester,

1. i al Stilhed at begive Dig til Forfatteren, hvis Boepæl Du af medfølgende Avis vil erfare, der neie og omhyggeligen at confiskere alle forefindende Exemplarer, samt at lade Dig tilstille Listen over Subscribenternes Navne, og udforske, om Bogtrykkeren har nogle Exemplarer hos sig, som og, hvor mange deraf i alt have været trykte.

2. Forfatteren betaler ſtraf 100 Rdlr. Straf, eller i Mangel deraf hensættes paa Vand og Brød.

3. Men enten han betaler eller ikke, da saasom man maae ſlutte, at det er et ondt, fordærvet og forargeligt Menneſke, ganſke ukyndigt i Religionen og Chriſtendommen, saa har Du at paasee, at han møder hos Vores Biſkop Balle, hvor han ſkal underviſes deri, i tvende Præſters Nærværelſe; og ſkulde han, ſom det er at formode, befindes uvidende og ukyndig i samme, da, i fald ingen af Præſterne vil paatage ſig at give ham behørig Undervisning, ſkal der antages en Skolemeſter, til hvem han saalænge ſkal gaae, til han faaer den fornødne Kundſkab; og, naar han da er bleven vel kyndig derom, saa har Du at indberette Os det, for at Vi derefter videre kunne anordne, hvad Vi ville. Skulde han herimod findes uvillig eller ſtridig, da ville Vi underrettes derom, for at han ſom et forargeligt og ondt Menneſke kan hensættes i Tugt- eller Raſpehuſet.

Naar de to første Punkter heraf ere nøyagtigen opfyldte, saa har Du at meddele en vidi-

vidimiret Copie af denne Vores Ordre til Vores Biskop Balle.

Christiansborg den 16 Dec. 1783.

Christian Rex.

O. H. Guldberg.

Af Siellands Stifts- samt Frue-Provsties-Justits-Protokoll.

Fredagen den 19 Decbr. 1783 mødte hos Biskopen Dr. Balle, Stiftsprovsten Dr. Schenheider, og Hr. Vogelius, Sognepræst til Helliggeistes Kirke, hvor, i Følge Kongel. Cabinets-Ordre til Politiemesteren Dat. 16 Decbr. var tilstæde Thomas Christopher Bruun, Forfatter til Poesierne Mine Frietimer eller ꝛc. trykte hos P. Horrebov. Ham blev da af Biskoppen forelæst den Kongelige Cabinets-Ordre, hvilken tilkiendegiver o. s. v. ut supra. Paa Biskopens Tiltale om disse Poesiers høiligen lastelige og skiændige Beskaffenhed erklærede Sr. Bruun sin oprigtige Fortrydelse over den Forargelse, hvilken han begreb der maatte voldes ved saadanne letfærdige Skrivter; han erkiendte sig skyldig for den Unaade, hvormed han af Hans Majestæt var anseet, og ønskede paa nogen Maade at raade Bod

paa

paa den Skade, hvilken kunde voldes ved denne af ham udgivne Bog — Ved Overhørelsen af Biskopen i Christendoms-Sandhederne blev hans Kundskab fundne saaledes, at han ikke kunde ansees for uoplyst. Men han modtog ogsaa med Taknemmelighed den ham i Følge den Kongelige Befalning tilbudne Underviisning og Raadførelse af de tilstædeværende Præster, især Stiftsprovsten, og lovede villigen at indfinde sig til hvad Tid ham tilsiges. —

IX.

IX.

Politiemesterens Kiendelse i Sagen for Hr. Justiceraad van Deurs contra Bogtrykker Schultz.

Den 5 Marts 1785.

Den af Bogtrykker, Johan Friderich Schultz her for Retten giorde Declaration, at han under Eed havde maattet belovet, ikke at tilkiendegive for hvem han havde trykket det fra hans Trykkerie udkomne Skrivt, Brev fra Z. til U., kaldet, viser tydelig, at saavel Forfatteren som bemeldte Bogtrykker selv fuldkommen have indseet, at samme var stridende mod de Kongelige Anordninger, og følgelig giort sig destomere strafværdig, bør, i Følge det Kongelige Reskript af 20 October 1773, bøde til Politiecassen Toe Hundrede Rigsdaler, at efterkommes inden 3de Søelemærker, under Adfærd efter Politie-Anordningen.

X.

Kongelige Ordre til de Tilforordnede i Kiøbenhavns Hof- og Stadsret angaaende at den af Generalfiscalen imod Magister Nyerup og Fuldmægtig Aabye anlagte Sag maae ophæves.

Dateret Christiansborg den 23 Septbr. 1785.

Da Vi under 22 Julii sidstleden have befalet Vores Generalfiscal, Os elskelig Justitsraad Peder Uldall, paa Embeds Vegne at tiltale Magister Rasmus Nyerup, Amanuensis ved det store Kongelige Bibliotheqve, og Thomas Aabye, Fuldmægtig i Vores Rentekammer-Cancellie, for et af dem i Trykken udgivet Skrivt under Titel: Brev fra N. til A. to Venner i Kiøbenhavn, et Foster af Brevet fra Z. til U., Kiøbenhavn 1785; hvorudi de paa en heist fornærmelig og dristig Maade have foretaget sig at bedømme Vores Danske Cancellies Handlinger, med videre; og Os nu allerunderdanigst er bleven foredraget en fra bemeldte Magister Nyerup, og Fuldmægtig

Aabye

Aabne ved Skrivelse til benævnte Vores Cancellie af 3 Auguſti næſtafvigt indkommen allerunderdanigſt Anſegning, hvorudi de allerunderdanigſt tilſtaae, ved berørte Breves Affatning ikke at have iagttaget den Forſigtighed og Ærbødighed, ſom de ſkylde Vores Cancellie-Collegium, og at de i den Henſeende have fortient Vores allerhøieſte Unaade og Cancellie-Collegii Mishag og Ugunſt, ligeſom de og ved den anlagte Fiſcalſke Action ere udſatte for at tabe deres timelige Velfærd, og ſaaledes formedelſt et Overilelſes Feilſkridt, ſom en modnere Alder vilde have undgaaet, ganſke at tilintetgiøre Frugterne af deres øvrige Beſtræbelſer, der for Reſten ſtedſe have været at giøre dem værdige til Vores Naade og deres Foreſattes Bevaagenhed; hvorfore de, næſt med inderlig Fortrydelſe at erkiende den af dem begangne Forſeelſe, derhos allerunderdanigſt have anholdet: at ſamme maatte dem af ſærdeles Naade eftergives, og den anlagde Fiſcal-Sag ophæves, da de for Fremtiden ved alle deres Handlinger af yderſte Kræfter vil beſtræbe ſig for at blive værdige denne Kongelige Naade, ſom de haabe at maatte gaae for Retten; Saa er nu hermed Vores allernaadigſte Villie og Befaling: at I kalde meer-

bemeldte Magiſter Nyerup og Fuldmægtig Aabye for Eder, og i en offentlig Ret forehol-de dem den Straf, de efter Vores General-ſiſcals Paaſtand have paadraget ſig formedelſt deres i en ond og laſtværdig Henſigt i Tryk-ken udgivne og udſpredte Brevveksling, der viſer deres trodſige Bedømmelſe over Cancel-liets Handlinger, ſamt derhos tilkiendegive dem: at Vi paa Vores Cancellies allerunder-danigſte Forbøn, i Anledning af deres Brev til Cancelliet af 3 Auguſti h. A., allernaadigſt have tilladt, at den fiſcalſke Action maa ophø-re, og den fortiente Straf dem for denne gang eftergives. I øvrigt bør de betale General-ſiſcalen et billigt Sallarium. Derefter I Eder allerunderdanigſt have at rette.

XI.

XI.

Udtog af Professor Gamborgs og Recensenternes Erklæringer om Nysa strider mod hans Embedseed?

Udtog

af Kritik og Antikritik 7 Hefte No. 11. den 17 Decbr. 1790.

Da Hr. Professor Gamborg i sin Danske Nysa og Anhanget offentlig har erklæret det 2det og 3die Kapitel i 1 Mos. B. for en falsk Indflikning af en uvittig Egypter eller dum Jede, og disse Kapitelers Indhold, som fornemlig er Syndefaldets Historie, for Nonsens, samt med tydelige Ord negtet Arvesynden; saa har han hermed givet os Ret i de Hoved-Indvendinger, som vi i Kritik og Antikritik No. 40 forrige Aargang have anbragt imod hans Nysa. Deri, at vi have modsagt og bestridet disse falske Sætninger, retfærdiggier os den Embeds-Eed, vi høitidelig have aflagt, saaledes lydende: " Ego N. N. serio at sancte voveo, quod

non tantum velim fugere & detestari Doctrinam verbo divino adversam, sed etiam velim eandem pro virili impugnare sanqvinem potius fusurus, qvam dogmata falsa ac fanatica approbaturus. „

Men da nu Prof. Gamborg ligeledes har aflagt sin Eed, ei allene som Attestatus og Præpositus, men og som Professor Philosophiæ, ved hvilket sidste Embeds Tiltrædelse han i Følge den Nye Fundation for Kiøbenhavns Universitet, dens 15 §. S. 12, har under sin Haand maattet udstæde den eedelige Forsikring, at han bekiender sig til den uforandrede Augsburgiske Confession, og han dog har molesteret Bibelen og kuldkastet Lærdomme, som ei allene ere fastsatte i den Augsburgiske Confession, men og antagne saavel af den Reformeerte, som Katholske og Lutherske Kirke; saa kunne vi ikke undre os over hans bittre og forhaanende Invectiver imod os, dem vi gierne tilgive ham, naar han kun vil skaane Bibelen og vor Troes Lærdomme, hvortil han vel endelig kunde nødes. Dersom nogle af de Beskyldninger og haarde Udtryk, som Forfatteren i Nysa har betient sig af imod den hellige Skrift og vor

Troes

Troes Lære, ere unndgaaelig faldne tilbage paa ham selv, saa er det ikke vor Skyld, der have været nødte til at forsvare vor Religion, men hans Skyld, der uden alt Kald er fremkommen med de gamle tidt opkogte og ligesaa tidt igiendrevne Indvendinger imod Moses. Thi deri har A. Ret, at vi have behandlet ham omtrent saaledes, som han troes at have behandlet de omtvistede 2de Kapitler, og den Troes Lære, som derpaa grunder sig.

Udtog

af det af Professor Gemborg udgivne Blad under Titel: Nok en Erindring til Hr. Rørbye og øvrige theologiske Recensenter i Ugebladet Kritik og Antikritik 1791.

Jeg kan herved sige dem, at jeg aldeles ingen Eed har overtraadt. Som Attestatus har jeg blot lovet at lære den rene christelige Religion i Tilfælde, jeg blev Lærer i Kirken. Da jeg nu ikke er bleven det, har jeg i saa Henseende heller ingen Forbindtlighed paa mig. Tilmed vedrører denne Eed ikke nogen Confession eller symbolisk Bog i mindste Maade, hvilket Præster, der have taget Examen Theol. (jeg undskylder Dr. Smith, der har sagt og

erholdet Dispensation for denne Examen) burde vidst, hvis de ikke selv havde glemt deres Eed. Som Præpositus har jeg dernæst ingen Eed aflagt. Det var og ganske overflødigt, da jeg ikke er Vicarius Episcopi, som min Formand var, og slet ikke lærer nogen Theologie fra mig. Som Professor i Filosofien endelig har jeg ikke aflagt anden Eed end den sædvanlige, som Rangspersoner aflægge. Denne Eed sigter ikke med et eneste Ord til Religionen, men blot til at fremme Kongehuses Bedste o. s. v. En alt for haandgribelig Modsigelse var det og at binde en Professor i Filosofien til en symbolisk Bog. Det var at sætte Grændser for den menneskelige Forstand, der ved immer nye Erfaringer stedse gaaer frem til større og større Fuldkommenhed.

Og nu dømme enhver ærlig Mand, om Regieringen med Rette kunde straffe mig, der ej har overtraadt nogen Embedseed, eller om den ej tvertimod bør forsvare mig imod ærerørige lognagtige Beskyldninger? Enhver Retsindig dømme, om Regieringen burde straffe mig, der er uskyldig i det, man har lagt mig til Last, eller dem, hvis Formastelighed beskyl-

der

der Kongen, for ikke at bryde ſig om Embedseeds Overtrædelſe?

Jeg appellerer til enhver ædel Mands Hierte, om man vel kan andet end føle den inderligſte Uvillie, naar man ſeer den allermildeſte Religions Lærere, for at underſtøtte et Dogma, ſom de ikke troſte ſig til at forſvare med Grunde, endnu i Aaret 1791 at tage deres Tilflugt til et Middel, ſom de forfølgende Geiſtlige i Chriſtendommens meeſt barbariſke Aarhundrede ikke forſømte at betiene ſig af, for at quæle den dem forhadte Sandheds Stemme.

Udtog

af Svaret paa denne Erklæring i Kritik og Antikritik 8 Hæfte No. 46 af 26 Jul. 1791.

De paaanker i Synderlighed den Bebreidelſe, jeg giorde Dem, at De ved at ſkrive imod Biblen har overtraadt Deres aflagte Eed. Dette negter De nu gandſke, og ſiger, at den Eed, De giorde ſom Atteſtatus, hvorved De lovede at lære den rene Chriſtelige Religion, forbinder Dem ikke, efterdi De ei er bleven Lærer i Kirken. Vel! følger da deraf, at De maae lære imod den rene Chriſtelige Religion, ſom

ſom De unægtelig har giort? blev Eeden giort med eller uden Indſkrænkning? eller havde De den Reſervatio mentalis, at De ikke vilde bryde Dem om denne Eed, ifald De ikke blev Præſt? En Eed, der gieres uden al Indſkrænkning og Vilkaar, bliver uden Tvivl altid forbindende. Fremdeles ſiger De, at denne Eed ikke vedrører nogen Confeſſion eller ſymboliſk Bog. Men jeg maae atter ſpørge: Hvorved rører den da? Hvor findes Grundprincipet til og Indholden af den rene Chriſtelige Religion? findes den i Deres Hierne og Drømme, eller i Biblen og den Confeſſion, ſom Kongeloven ſaa noie forbinder med Regieringen og Landets Conſtitution? End videre negter De, at De ſom Præpoſitus har aflagt nogen Eed. Dette er ligeſaa utroeligt, ſom at ſaadan Eed ſkulle være overflødig, fordi De ej er Vicarius Epiſcopi. Men naar De forøgiver, at De ſlet ikke lærer nogen Theologie fra Dem, ſaa maae De forhuſke Dem; thi De har jo i Nyſa ſkreven over tvende Kapitler i Biblen, om Syndefaldets Hiſtorie og Moſes Authoritet? Hvad er dette? Er det ikke at lære Theologie paa Deres Viis? Vil De maaſke ſige, at De heri har ikke lært med, men imod Theologien. Hvad er da

dette

dette for en elendig Udflugt? Endelig paaſtaaer De, at de ſom Profeſſor i Filoſofien ikke har aflagt anden Eed, end den ſædvanlige, ſom Rangsperſoner aflægge. Men, Hr. Prof.! hvor er det mueligt, at Vedkommende ikke haver krævet denne Eed af dem? Eller paa hvad Maade kan De have befriet Dem fra at gjøre en Eed, ſom Kongen ſaa udtrykkelig og abſolut paalægger enhver Profeſſor? Fundationen for Kiøbenhavns Univerſitet, under 7 Maj 1788, den 15 §. lyder ſaaledes: „ I Almindelighed ſkal der holdes over, at „ enhver tiltrædende Profeſſor ſtrax under ſin „ Haand udſtæder den eedelige Forſikring, at „ han bekiender ſig til den uforandrede Augs„ burgiſke Confeſſion, og hvis han derfor „ vægre ſig, ſkal dette for Os allerunderda„ nigſt andrages. Thi om det engang ſkulle „ ſkee at en Mand, ſom bekiender ſig til en „ anden Kirke, (dette gier Prof. Gamborg „ viſt ikke) for ſin beſynderlige Dueligheds i „ de levende Sprog eller anden Videnſkab, „ ſom ikke vedkommer Religionen, deri blev „ anſat ſom Lærer, forbeholde vi Os Selv „ i ſaadant Tilfælde, efter Omſtændighederne, „ at diſpenſere i denne Poſt, hvilken ellers, „ uden ſlig udtrykkelig Diſpenſation, ikke ſkal

„ eftergives. „ Men da Kongens Bud, ved hvilket De saa udtrykkelig forbindes til eedelig at bekiende Dem til den Augsburgiske Confession, ligger Dem saa aabenbar for Øine, hvor ter De da i Deres ubesindige Erindring sige: " En alt for Haandgribelig Modsigelse var det og at binde en Professor i Philosophien til en symbolisk Bog, (Vist en uhørt Dristighed at bebreide Kongen, som i Begyndelsen af denne Fundation erklærer, at Han har taget samme i alvorlig Overvielse, en Haandgribelig Modsigelse) det var at sætte Grændser for den menneskelige Forstand, der ved immer nye Erfaringer stedse gaaer frem til større og større Fuldkommenhed. „ Men paa den Maade kan ingen, enten guddommelig eller menneskelig Lov forbinde en Philosoph; thi den indskrænker ham altid i noget Maade, og han kan bestandig undskylde sine Overtrædelser dermed, at Loven sætter Grændser for hans Forstand og Fuldkommenhed. Og overalt Hr. Prof.! saa er jo Dispyten imellem os ikke egentlig om en symbolisk Bog, men om Biblen og den rene Christelige Lære. Jeg vil nu lade enhver upartisk og retsindig Jurist domme, om Prof. Gamborg har overtraadt sin Eed eller ikke.

Jeg

Jeg forundrer mig ellers ikke over, at Hr. Profeſſoren føler ſaa megen Uvillie over den Bebreidelſe om Eeden, ſom den allermildeſte Religions Lærere har giort Dem; thi De ville nok, at den allermildeſte Religion og dens Lærere ſkulle lade ſig forhaane og krænke, uden at maatte ſye eller modſige Spotterne og forſvare Sandheden; Men dette Exempel giver jo Chriſtus, den allermildeſte Religions Stifter, og Apoſtlerne os ikke? De taalte allehaande Fornærmelſer, hvad Dem ſelv angik, men ingen Fornærmelſer mod Gud, den hellige Skrift og Religionen. Læs Chriſti Taler til Phariſæerne, Stephani, Peders og Pauli Taler til Folket og Raadet, og De vil lade Dem overbeviſe, at Jeſu Religions Lærere maae og bør forſvare Sandheden med Varme og Kraft, og andet har Recenſenten ikke giort.

XII.

Politie Kiendelse i Sagen contra Hr. Translateur Heiberg, Studioſus Poulſen og Bogtrykker Popp.

afſagt den 12 Novemb. 1790.

Offentlig at ſkumle over Regieringen eller dens Handlinger, har til alle Tider været, og endnu er, en Gienſtand for Juſtitiens Paatale, og det er ſaa langt fra, at den i ſeenere Tider ophævede Cenſur, heri kan anſees for at have giort den mindſte Forandring, at endog Reſcriptet af 7 Octob. 1771 og 20 Octob. 1773 udtrykkelig viſer, at den, ſom enten middelbar, eller umiddelbar, er ſkyldig udi en ſaadan Forbrydelſe, ſkal for ſamme anſees og ſtraffes. Bemeldte Reſcripter tale vel allene om offentlige Tidender og andre Ugeblade, hvori noget fornærmeligt findes indført imod Staten, Regieringen og almindelige Foranſtaltninger, men det ſamme gielder og om Viſer, efter Cancellie Reſolution af 9 April 1785, ſamt om Kobberſtykker, Flyveblade og alle andre Skrivter, i Følge ſpeciel Befaling, der er bekiendtgiort ved Cancelliepromemoria af 27 Nov.

Novb. 1773. Dette forudsadt, bliver den ved Trykken under Translateur Heibergs Navn bekiendtgiorte Selskabssang af 25 Sept. d. A., der siden efter i Ugebladet Morgenposten er indrykket og ydermere divulgeret af dette Blads Udgiver Studiosus Poulsen, at ansee efter foranførte Rescripter.

At der i denne Heibergske Sang skumles over Regieringens Handlinger, viser iblant andet følgende Linie:

Ordener hænger man paa Idioter.

Disse Ord læste og tagne i den Forstand, som Tonen, hvori den heele Sang er stemt, giver Anledning til, og i Overeensstemmelse med den almindelige Talebrug, røbe noksom Forfatterens Dadelyst over de fra Regieringens Side uddeelte Ærestegn. Forfatteren maae giøre hvad konstig Fortolkning han vil over Ordet Idiot, saa er og bliver dog dette Ord et Prædicat, som altid har været brugt og endnu bruges til at tilkiendegive en temmelig betydelig Ringeagtelse for den eller de Personer, paa hvilke det anvendes.

Har nu Forfatteren, ved at sige: at Ordener hænges paa Idioter, sagt det samme, som at Ordener hænges paa ringeagtede Personer,

ſoner, ſaa bliver det uden for al Tvivl, at der i hans Ord ligger ei allene en Fornærmelſe mod diſſe Perſoner, men tillige en dumdriſtig Kritik over Hans Majeſtæt Kongens Forhold med at uddeele Ordener.

Har altſaa Heiberg forgaaet ſig ſom Forfatter, ſaa har og tillige Udgiveren af Morgenpoſten forſeet ſig imod Reſcriptet af 20 Octob. 1773 med at lade den ommeldte Sang indrykke i dette hans Ugeblad; dog kan denne ſidſte ei blive at anſee med ſamme Straf, ſom den første, da han allene kan ſiges at have ydermere divulgeret det, han allerede ſandt trykt for ſig, hvilken hans Forſeelſe indeholder en mindre Grad af Ondſkab, end den egentlige Forfatters, hvis Brøde endog foreges derved, at han har givet denne Udgiver Tilladelſe til at indrykke hans Sang i Morgenpoſten.

Den Uvidenhed om de Kongelige Anordninger, ſom begge Perſoner beraabe ſig paa, kan ikke komme i Betragtning, da det er enhvers Pligt at have Kundſkab om de Love, ſom vedkommer enten hans Næringsvei i Almindelighed eller ſærdeles Handlinger, ſom han beſlutter at foretage.

I Overeensstemmelse derfor med de anførte allernaadigste Reſcripter kiendes for Ret: at til Politiecaſſen bør i Mulct erlægges af Translateur Heiberg 150 Rdlr. og af Studioſus Poulſen 50 Rdlr. Saa bør og Bogtrykker Popp, der atter ſeenere end Poulſen har tryk og ſolgt løſe Exemplarer af den Heibergſke Sang, uden Forfatterens Forlangende, Vidende eller Villie, hvilket ſelv Forfatteren under Sagen har laat for Dagen, betale til ermeldte Caſſe en Mulct af 20 Rdlr. Det dømte bliver at efterleve inden 3de Soelemærker under videre Adfærd.

XIII.

XIII.

Reſcript til Politiemeſteren i Kiøbenhavn angaaende en nærmere Beſtemmelſe, hvor de Sager, der reiſe ſig af Trykkefrihedens Misbrug, bør forfølges.

Dateret Chriſtiansborg den 3 Decbr. 1790.

Vi have tilladt Trykkefrihed i Vore Riger i det velgiørende Øiemærke, at Kundſkab deſto mere kunde udbredes, og Vi have afſkaffet Cenſuren, paa det at enhver god og oplyſt Mand ikke derved ſkulde hindres fra, med Frimodighed og Redelighed, offentligen at fremſætte ſin Meening, om hvad han, efter ſin bedſte Indſigt, troede at kunne bidrage til at fremme det almindelige Beſte, der er en ſaa vigtig Gienſtand for Os, ſom Konge og Landsfader; Men Vi ſee med Mishag, at nogle ildeſindede Perſoner misbruge denne Frihed til at haane de offentlige Foranſtaltninger og angribe agtbare Medborgeres Ære, uden at de tor være deres Navne bekiendte, naar enten de Fornærmende eller Embedsmændene, der

ere

ere ſatte til at overholde Orden og Sædelighed, kræve dem til Regnſkab for ſaadanne ſtrafværdige Handlinger. Retfærdighed opfordrer Os da til at ſætte Grændſer for denne Frækhed, og at betrygge enhver af Vore kiære og troe Underſaatters gode Navn og Rygte under Lovens Beſkiermelſe.

I at haandhæve og beſkytte den ved Reſcriptet af 14 September 1770 indførte Trykkefrihed, ville Vi derfor paa det alvorligſte have igientaget og ſkierpet Vort Kongelige Reſcript af 7 Octob. 1771, ſom forbyder at misbruge denne Frihed til de borgerlige Loves Overtrædelſe, og underkaſter ſaavel deſlige Skrivters Forfattere, ſom Bogtrykkerne, naar diſſe ei kunne angive hine, Lovens Straf. Og da Vi have fornummet at ſaadanne Misbruge for endeel ſkal have ſin Grund i en urigtig Fortolkning af Reſcriptet under 20 Octob. 1773, ſom befaler, at, naar der i Ugeſkriver eller andre offentlige Blade findes indført noget fornærmeligt eller uanſtændigt, ſkal Politiemeſter derfor domme deſlige Skrivters Udgiver i Bøder fra 50 til 200 Rdlr. uden Appel, hvoraf nogle have draget den Slutning at ſaadanne Forbrydelſer uden Henſigt til deres Grad, altid kunde forſones

med

med den foranførte Penge Straf; Saa erklære Vi herved, at saadan Udtydning ikke skal have Sted, men at alle Sager, som reise sig af Trykkefrihedens Misbrug, herefter bør forfølges ved de almindelige Retter, og de Skyldige i Overeensstemmelse med Reskriptet af 7 October 1771 dømmes efter Lovens Forskrivt. I øvrigt haver Du, naar Du anseer noget Skrivt at være saa formasteligt eller strafværdigt, at det kunde blive Gienstand for Justitsvæsenets Opmærksomhed, ufortøvet at indsende samme til Vort Danske Cancellie, som da, naar offentlig Paatale finder Sted, dertil føier den fornødne Foranstaltning; Til hvilken Ende Bogtrykkerne skulle være pligtige at levere Dig et Exemplar af hvert trykt Skrivt, som uden Forfatterens Navn bliver udgivet. I øvrigt have Vi anbefalet Dommerne naar private Mænd klage over at være fornærmede ved saadanne Skrivter, da at sikkre deres Medborgeres Rygter imod ubeføiede Angreb, ved at dømme de Skyldige efter Lovens Strænghed. „ —

XIV.

XIV.

Placat fra Politiekammeret, angaaende den befalede Indlevering af Viser og Kobberstykker.

Dateret den 23 Decemb. 1790.

Efter modtagen Resolution af 18 dennes, skal, med udkommende Viser og Kobberstykker forholdes, ligesom med Skrivter uden Forfatterens Navn, i Følge det Kongelige Reskript af 3 December d. A., som er bekiendtgiort ved Placat af 4 nestefter; hvilket herved gieres bekiendt til Efterretning og Efterlevelse for Bogtrykkere, Kobberstikkere og andre Vedkommende.

Hvorhos Bogtrykkerne tilkiendegives: At hvad efter ermeldte Anordninger, til Politiekammeret skal indleveres, bør indleveres strax efter at det kommer fra Pressen.

Af=

Afhandling

om

vor Trykkefrihed allene beſtaaer dert, at Cenſuren er ophævet.

Cardinal Richelieu, hin Despotismens snilde Apostel, broutede eengang af, at ingen var i Stand til at skrive fire Ord, endog om de ligegyldigste Ting, hvori han jo skulde finde tilstrækkelig Grund til at sætte Forfatteren i Bastillen. En af hans Clienter skrev paa Timen med Blyant disse Ord: un & deux font trois. Hvordan? raabte Kardinalen. En og to er tre? Dette har Du sagt for at bespotte den høihellige Treenighed. Bort med Dig i Bastillen!

At man i meer end eet Land virkelig har handlet efter saadanne Grundsætninger; at man i Følge samme har fordrevet, fængslet, brændt de meest oplyste, redeligste Folk; at man har forkiettret og forbandet de nyttigste, bedste Bøger — derom vidner Staternes, Kirkens, Litteraturens Historie. Og sandelig! ingen løber større Fare for at blive et Offer for Sandheden end Skribenten, saafremt den afskyelige Lære antages, at Dommeren kan være befoiet at lægge en anden Meening i hans Ord end den, de faae efter den sunde Menneskesands.

Endog

Endog i de Lande, som under en mild og viis Regiering nyde al muelig borgerlig Frihed, endog i de Lande, hvor Trykkefriheden er stadfæstet ved Lovgivningen, er det ikke allene vigtigt, men endog nødvendigt, at den anførte Sætning oplyses og bestemmes efter alle dens Modificationer. Kundskabernes og Meeningernes Udbredelse ved trykte Bøger er for Staten som for hver enkelt Mand en saa vigtig Sag, at den ikke kunde undgaae Regieringens Opmærksomhed. En aldeles almindelig Erfaring lærer, at det blev agtet nødvendigt i alle Lande, at værne for Statens Roelighed, for Borgerens Ære, mod de Fornærmelser, som kunne finde Sted formedelst Trykkefrihedens Misbrug. Synes ikke deraf at følge, at Mennesket, i dets for nærværende Tid endnu overalt herskende moralske og politiske Forfatning, ikke kunde udøve en aldeles uindskrænket Trykkefrihed? at den Opofring af den naturlige Frihed, som bliver fornøden ved Statsforeeningen, ogsaa bør strække sig til denne Maade at give den blotte Tanke en virkende Kraft? Trykkeriets utallige Velgierninger ere, ligesom dets Misbrug, en Følge af Statsforeeningen; det er altsaa overeensstemmende med Statsrettens øverste Grundsætnin-

ſætninger, at denne Indretning maa være en Gienſtand for Lovgivningen. Og hvorledes kunde Sandhedens, hvorledes kunde Menneſkehedens Sag lide ved en Indſkrænkning, ſom beſtemmes ved Statens høieſte Formaal, ved den almindelige Velfærd?

Men den almindelige Statsret lærer tilliige, at ethvert Menneſke i Staten bør nyde den Grad af borgerlig Frihed, ſom Statsforeeningens Hensigt nogensinde tillader. Regieringen er altſaa ingenlunde beføiet til at indſkrænke Trykkefriheden videre eller paa anden Maade, end Statens Roelighed og Borgerens Sikkerhed uomgængelig udfordrer. Ikke uden nedrige Smigrere kunde ſige, at en Regiering giver Underſaatterne Tænke- og Skrivefrihed. Det er en ſvær Forbrydelſe mod Menneſkeheden og den ſunde Fornuft, naar man vilde forbyde den. Den almindelige Statsret kan ikke heller hiemle nogen Foranſtaltning, hvorved Tænke- eller Skrivefriheden middelbar indſkrænkes, under hvad Paaſtand eller i hvad Form den end maatte indklædes. Slutningerne, ſom kan og bør udledes af denne Sandhed, ere ſaa aabenbare for enhver, der eftertænker Sagen med ſund og ubeſænget Menneſkeforſtand, at det vilde

være overflødigt her at udvikle dem. Kun den eeneste Anmærkning vil jeg lægge til, at endog det Udtryk, at Regieringen giver Trykkefriheden, efter den almindelige Statsret ikke kan betyde, at den tillader Undersaatterne at udgive Bøger om Ting, der ere Staten aldeles ligegyldige, men at den tilbagekalder nogle af de Indskrænkninger, som tilforn hvilede paa Trykkefriheden, men som nu ikke mere agtes passende og fornøden.

Anvendelsen af disse Grundsætninger paa den nyere danske Lovgivning maa opfylde enhver dansk Mand, ja ethvert følende Menneske med inderlig Glæde; thi en større Overeenstemmelse af de borgerlige Love om Trykkefriheden med den almindelige Statsrets Forskrifter vil sikkert ikke findes i noget Land. Dette siger jeg med den frimodige Følelse, hvorved det bliver umueligt at smigre for nogen, hvo det end er; og jeg er overbeviist om, at det hele Publicum vil sande mine Ord. Imidlertid maae jeg tilstaae, at jeg aldrig har følt denne veldædige Sandhed med den Styrke, den Varme, som nu, da jeg skriver denne Afhandling. Det er saa naturligt, at man glæder sig ved gode Love med stille Taknemmelighed. Man spører daglig deres gode Virk-

nin-

ninger; men der behøves et Sted, om man skal bestemme sig til at udvikle denne Følelse. Saaledes er det og gaaet mig, saaledes er det gaaet mange ved den sidste Anordning om Trykkefriheden. Vi have modtaget den med hiertelig Velsignelse, have og hist og her paa Prent yttret vores Taknemmelighed til den elskede Prinds, til Statens de gode Mænd, som saaledes beskierme Skribenterne; men vi have neppe tænkt paa Velgierningens Omfang, førend nu i disse Dage, da en af vore Medbrødre vil reentud borteregisere denne vor kostelige Frihed.

Manden paastaaer for Alvor, "at Reskripterne af 14 Septbr. 1770 og 3 Decbr. 1790 ikke give os stakkels Skribentere nogen større Herlighed, end at vi ingen Censur mere have, under hvis Vinger vi kunne skiule os;„ og efter en saal Liste paa alt, "hvad der ikke upaaanket kan siges, skrives og trykkes,„ faae vi ingen anden Trøst af ham, end "at vi maae bruge Conduite,„ naar vi alligevel ville lade trykke noget om saadanne farlige Materier. Hvorledes vi bruge denne, maae vi selv sørge for; selv Lovgiveren kan, saavidt han begriber, ikke give noget bestemtere Svar, med mindre han vil giøre en væsentlig For-

andring i Conſtitutionen. Ingen tør endog fordriſte ſig at foreſlaae Monarken nogen ſaadan Extenſion af de ved Conſtitutionen, og den dermed overeensſtemmende Chriſtian den Femtes Lov, for Trykkefriheden beſtemte Grændſer, da den, ſom vovede at giøre et ſaadant Forſlag, kunde læſe ſin Dom i Kongeloven §. 26. og D. L. 6 B. 4 C. 1 A. *), det er: At have forbrudt Ære, Liv og Gods, den høire Haand af hannem levendes afhugges, Kroppen parteres og lægges paa Steile og Hiul, og Hovedet med Haanden ſættes paa en Stage.

Gud bevare os i al Naade og Barmhiertighed for ſaadan Lovfortolkning! Forfatteren tager viſt Feil, naar han ſiger, at neppe nogen danſk Juriſt vilde paatage ſig at give et andet Svar. Jeg haaber at anføre for

*) Fuldſtændig Deduktion over den ved Anmeldelſen om Hr. Profeſſor Coopmans Anſættelſe foranledigede Strid imellem Hr. Profeſſor Abraham Kall og Forfatterne af Kritik og Antikritik. Kiøbenhavn 1791. 64 S. ſt. 8. S. 43-53. Det øvrige i dette Skrivt, ſom angaaer en privat Stridighed, kommer her naturligviis aldeles ikke i Betragtning.

for mine Sætninger nogle ganske upaaklagelige Autoriteter, ikke at tale om den ſunde Sands, ſiden Forfatteren ventelig med en vis Juriſt er eenig i, at det er principium in jure at tage Fornuften fangen under Lovens Lydighed paa ſamme Maade, ſom det er en Regel i Theologien at tage Fornuften fangen under Troens Lydighed. Men dette ſkal ſkee uden al Harme. Om jeg ogſaa ellers kunde blive varm imod Skrivtet, ſaa vilde jeg dog aldrig ſige Forfatteren noget Ubehageligt, allermindſt da jeg virkelig ſkylder ham megen Tak, fordi han har givet mig Anledning til nærmere at udvikle den Trykkefrihed, ſom vi virkelig nyde, mig ſelv til inderlig Glæde, og, ſom jeg tør haabe, Læſeren til Beroeligelſe.

De Lovſteder, ſom angaae Trykkefriheden, ere fornemmlig 2, 21, 1-4., og Forordningen af 7 Jan. 1741, hvormed, i Henſeende til den Straf, Forfatterne bør lide for Skrivtets Indhold, maae ſammenlignes 6, 1, 7. 8. og 6, 4, 1. 2. 3. 9. 13. 18. ſamt 6, 21, 7. 8. I Følge diſſe Anordninger maatte

1) alle Bøger cenſureres: 2, 21, 1. 2. 3. Politiemeſterne ſkulde og, i Følge Forordningen af 22 Octbr. 1701, have Indſeende med, at forargelige Bøger, det er de, ſom

som ere ſtridige mod Religionen, Regieringen og gode Sæder, ikke udgives. Cenſuren er meget ældre i Danmark end C. 5tes Lov, ſaaſom den allerede er indført ved den første danſke Kirkeordinanz. Lovens 2, 21, 1. er og for det meſte tagen af Fridrich 3dies Forordning af 6 Mai 1667; men da Cenſuren er aldeles afſkaffet ved Reſkriptet af 14 Septbr. 1770 *), og derom ingen videre Strid exiſterer, ſaa er det ufornødent, her at anføre de derom udgangne Anordninger og den paa ſammes Overtrædelſe ſatte Straf **).

2) For-

*) Undtagen i nogle enkelte Tilfælde, ſom ere anførte i Afhandlingen om Trykkefrihedens Hiſtorie.

**) Forfatteren af Deduktionen vik, at den 2den Artikels Ord: ſtraffes efter Sagens Beſkaffenhed, ſkulde medføre, at Forfatteren ikke allene anſees, fordi han havde ladet Skrivtet trykke uden Approbation, men og for Skrivtets Indhold, om deri fandtes noget anſtødeligt. Men det ſynes rigtigere at antage, at her allene tales om Straffen, fordi Skrivtet var trykt uden Cenſur. Thi deels beſtemmes Straffen for Skrivtets Indhold i de vigtigſte

Til-

2) Forfatterne straffes for Skrivtets Indhold, om derudi noget Forargeligt findes: 2, 21, 1. Denne Forskrivt er ganske almindelig. I Følge samme er altsaa enhver Forfatter ansvarlig, for saavidt han forseer sig imod Staten eller imod nogen privat Mand; saaledes, at han paa Grund af denne Artikel kunde straffes endog for en i Loven ikke udtrykkelig benævnet Forseelse, saafremt den ellers er af samme Beskaffenhed som de, hvorom Loven taler *). Derimod lærer den sunde Fornuft og den almindelige Talemaade, at her under Forargeligt ikke kan forstaaes noget andet, end det, som efter Publici Smag, Oplysning og Tænkemaade i Almindelighed kan agtes Anstødeligt for den saa kaldede menige Mand; og i denne Henseende beroer der overmaade meget paa Skrivtets Tone og Indklædning. 3)

Tilfælde nøiere i den 4de Art.; deels viser Sammenligningen af Udtrykkene i den 1ste og 2den Art., at Lovgiveren allene i hin, men ikke i denne, taler om Skrivtets Indhold, hvilket ganske tydelig sees af de Partikler ikke alleneste — — men ogsaa i 1ste Artikel. Følgelig er den 2den Art. nu aldeles ophævet.

*) Nørregaards Forelæsninger. 3 Part. 1003 §

3) Bøger, som kunde faae Udseende til noget Oprør, eller imod Kongens Høihed, eller anden Ulempe foraarsage, skulle ved Bødelen offentlig paa Ilden kastes og opbrændes, og Personerne, som saadanne trykke eller indføre, i høieste Maade straffes: 2, 21, 4. cfr. 1, 1, 1. Denne Straf bliver rigtig nok efter 6, 4, 2. 3. den, som oven er beskreven, for saavidt Skriverne umiddelbar sigte til Oprør eller imod Kongens Høihed *); men naar derved anden Ulempe foraarsages, kan under de Ord i høieste Maade ikke forstaaes anden Straf, end den, der er anordnet for de øvrige Grader af umiddelbare Majestætsforbrydelser, samt for middelbare Majestætsforbrydelser **); det er at sige, at Forbryderen efter Gierningens Beskaffenhed straffes paa Ære, Liv og Gods. Det er ogsaa klart, at Ordet Ulempe ikke kan tydes paa nogen anden Uorden eller farlig Følge i Staten, end dem, der nævnes i 6, 4, 9. 13. 18. ***). Videre

*) Om de derhen hørende Forbrydelser handler Nørregaard l. c. §. 1093, 1094.

**) Sammesteds. §. 1097-1102.

***) Forfatteren af den foranførte Deduktion vil, at

re bør lægges Mærke til, at under Forbrydelse mod Kongens Høihed, i Følge 6, 4, 2, allene forstaaes, om nogen vil bringe nogen Forandring i Kongens absolute Arveregiering, samt at under Oprør ikke begribes enhver Tumult eller Opstand mod Øvrigheden, men allene den, som skeer med fiendtlig Intention mod den hele Stat eller Kongen *) For Resten afhandles en Deel af disse Forbrydelser ikke i de ældre Love, ligesom og Straffen i disse er for det meeste mildere **), hvilket hos os, ligesom i alle andre Lande, synes at komme deraf, at Statsforfatningen i de senere Tider har faaet større Consistents; alle Gierninger, som bred an mod den, kunde altsaa haardere straffes, og maatte det billigen, da enhver

at under Ulempe skulde forstaaes hvad som er til Fornærmelse og Ære Forkleinelse for privat Mand; men at denne Forklaring ikke kan være rigtig, sees deels af Sammenhængen, deels deraf, at der paa disse Forseelser sættes anden Straf i 6 B. 21 C. 7 og 8 Art.

*) Nørregaard l. c. §. 1093. Not. i.

**) Brorsons Forsøg til en Siette Bogs Fortolkning samt Straffen efter de ældre Love. Kiøbenhavn 1791. 8. S. 74-98.

hver Borger har større Interesse ved den offentlige Roligheds Vedligeholdelse, jo fastere Redder denne har faaet.

4) Den, der laster Kongen eller Dronningen til Beskiemmelse, eller efterstræber deres og deres Børns Liv (6, 4, 1.), saavelsom den, der taler ilde om Kongens Regiering i oprørisk Hensigt (9 Art. i Slutningen), begaaer en Majestætsforbrydelse i første og høieste Grad, og bør ligeledes lide den i 2 og 3 Art. bestemte Straf *). For saavidt altsaa denne Forbrydelse begaaes ved trykte Skrivter, er der ingen Tvivl paa, at Forfatteren maa lide bemeldte Straf, og at med Bøgerne forholdes paa anførte Maade. Men dertil udfordres en aldeles strafværdig Hensigt, saa at det er tydeligt, at Forfatteren attraaede, at bringe Kongen i Foragt hos Undersaatterne; hvoraf da Følgen bliver, at disse gjøres opsætsige og ulydige **) I øvrigt synes Lovgiveren ved denne

*) Hedegaards Criminalret S. 140-150. Hesselbergs Collegium med Anmærkninger af Dons S. 287-289. Nørregaard l. c. §. 1096. Brorson S. 69-74.

**) Hedegaard S. 145. Sammesteds anføres disse

denne Artikel mere at have fulgt den romerſke Lov, end Fædrenelandets ældre Love *)

5) Hvo, ſom taler ilde om Kongens Regiering, haver forbrudt Ære og Gods i Følge 6, 4, 9; derhen here uden Tvivl ogſaa Skrivter, der ſigte til at giøre Kongens Regiering foragtelig hos Underſaatterne. **)

6)

diſſe ſkiønne og mærkværdige Ord i L. un. C. *ſi quis Imperatori maledixerit:* Si quis modeſtiæ neſcius & pudoris ignarus improbo petulantique maledicto nomina noſtra crediderit laceſſenda ac temulentia turbulentus obtrectator temporum noſtrorum fuerit, eum poena nolumus ſubjugari, neque durum aliquid nec aſperum volumus ſuſtinere, quoniam ſi id ex levitate proceſſerit, *contemnendum*, ſi ex inſania, *miſeratione dignisſimum*, ſi ab injuria *remittendum*

*) Norregaard §. 1092. Brorſon S. 67. 68.

**) Brorſon ſynes at formode, at den ſidſte Deel af Artikelen taler om det, ſom har Udſeende af Oprør, ikke om det, ſom tydelig ſigter dertil, og at dette ſkulde være Aarſagen til Forſkiellen imellem 2den og 3die og denne Artikel.

6) Hvo, ſom overbeviſes at have laſtet Gud, eller beſpottet hans hellige Navn, Ord og Sacramenter, hannem ſkal Tungen levendes af hans Mund udſkæres, dernæſt hans Hoved afſlaaes, og tillige med Tungen ſættes paa en Stage; ſkeer derimod denne Gudsforagt med Haandgierning, da bør Haanden levende at afhugges, og hos Hovedet paa Stagen at fæſtes: 6, 1, 7. 8. Uden Tvivl høre Bøger, ſom ſigte til Gudsbeſpottelſe, under ſidſtanførte Tilfælde; men denne Straf udøves overalt ikke mere, ſiden den ſunde Fornuft og Erfarenheden have lært os, at Livsſtraf ei behøves til at ſætte Staten i Sikkerhed for den forſætlige Gudsbeſpotter, og at man med mere Nytte, ſaavel for Delinqventen ſom for Staten, kan bruge offentligt Arbeide, ſom i alt Fald bliver at forrette adſkilt fra andre Fanger*). Endog denne Straf bliver nok ikke anvendt, med mindre det er aabenbart, at nogen, der ſelv bekiender ſig til den herſkende Religion, begaaer denne Forbrydelſe med Overlæg og Forſæt til at ſkade; hvorimod Guds Ords Forhaanelſe og Misbrug i Om-

*) Nørregaard §. 1109.

Omgiængelse i 2, 9, 8. henføres til de Synder, som ved sædvanlig Rettergang ikke saa bequemmelig ere at afstraffe, men bør straffes af Præsten *). Forresten ere disse Artikler ikke tagne af de ældre Love, men synes at have deres Grund i en urigtig Mening om de mosaiske Loves almindelig forbindende Kraft **)!

7) Den, som i Skrivter fornærmer en anden paa Æren, hvilket i Loven kaldes Paasagn, Ubequems-Ord, Skieldsord, straffes, naar Ordene ere egentlig ærerørige, Ord, som Ære og Lempe angaaer, skammelig Logn, med at miste Æren, som skeer ved at bøde sine tre Mark: 4, 21, 2 og 6, men, naar han allerede har mistet Æren, med enten at forvises Byen eller Herredet, eller med offentligt Arbeide Art 5; og det uden Forskiel, enten Injurierne ere frembragte i den Fornærmedes Nærværelse eller i hans

*) Hedegaard S. 51-76. Hesselbergs Collegium med Anmærkninger af Dons S. 279. Nørregaard l. c. Brorson S. 18-21.

**) Brorson l. c. Denne Forfatter taler her, som paa flere Steder, med en anstændig og roesværdig Frimodighed.

Fraværelſe: Art. 3. Ere Ordene allene utilbørlige, ſom ikke fornærme En paa hans Ære og ſimple Agtelſe, men dog tilkiendegive et Slags Foragt for en Perſon, ſom ved ſamme tillægges noget uanſtændigt, ſaa ſtraffes de med en Pengeſtraf efter Omſtændighederne: Art 4. Bruges ærerørige Ord imod Dommeren, ſom bekleder Retten, eller enhver anden, ſom paa nogen Maade eller i nogen Henſeende forestiller Regentens Perſon, da ſtraffes Forbryderen desuden efter Gierningens Beſkaffenhed og den Fornærmedes Stand paa Boeslod eller paa Gods: 6, 4, 16; bruges de ellers imod Øvrigheden, eller andre hæderlige Folk, der have i Staten en udvortes Anſeelſe, eller ærlige Huſtruer og Møer, ſaa bøder den Skyldige foruden ſine tre Mark, endnu 40 Lod Sølv: 6, 21, 7. Naar nogen overſkielder Varſels- eller Stevningsmænd, da bøde de, foruden den almindelige Straf, tillige ſom for Tingfred: 6, 9, 20. Børn, ſom bande deres Forældre, eller paatale paa Ære og Lempe, ſtraffes med at miſte Arv og med offentligt Arbeide for deres Livstid: 6, 5, 2. Derſom Ubequems-Ord bruges mod alle for-

an-

anførte Personer, bliver den ellers brugelige Pengestraf forhøiet; saasom den, der giver Dommeren Ubeqvems-Ord for Retten, straffes med at bede 40 Lod Sølv til Dommeren, og have sin Boeslod til Kongen forbrudt: 6, 4, 18. Derimod kan den i Loven for ærerørige Ord fastsatte Straf ikke finde Sted, naar Beskyldningen ikke er ganske tydelig og frembragt med Overlæg og Hensigt at fornærme, og naar den fornærmede Person ikke er ganske og aldeles uberygtet. I vidrigt Fald tilkiendes allene en arbitrair Straf; hvilket, efter de beste Juristers Mening, efter Omstændighederne ogsaa kunde finde Sted, om end Beskyldningen aldeles eller tildeels kunde bevises. Kan den Skyldige ikke udrede de idemte Bøder, da bør de afsones ved Vand og Brød, efter Forordningen af 6 December 1743. Ligesom i øvrigt alle almindelige Forskrivter i Henseende til Injurier, saavidt Sagens Natur det tillader, ligeledes maa anvendes paa trykte Skrivter, saa er det og ingen Tvivl underkastet, at Dommeren efter Omstændighederne, foruden den almindelige Straf, kan dømme den Skyldige til Afbigt eller anden Erklæring i Følge

Analogien af 6, 8, 6.; ſamt at, ſaafremt et ſaadant Skrivt ſkulde have givet Anledning til Udfordring, maatte forholdes efter den anførte Artikel *). De fleſte Artikler om denne Materie ere tagne af de ældre Love, hvis Straffe tildeels ere endnu haardere, hvilket Tidernes Smag og Sæder medførde **)

8) Forfatteren af et Skandſkrivt eller Pasqvil, ſom, uden at være ſit Navn bekiendt, fremfører mod ærlige Folk ærenærgaaende Beſkyldninger, hvilke han for andre paa nogen Maade bekiendtgiør, ſtraffes, ſaavelſom de, der paa offentlige Steder have opſlaget ſaadanne Skrivter, med at miſte Æren, og med offentligt Arbeide paa Livstid; men naar det er mod Øvrigheden, at ſaadanne Skandſkrivter ere ſtilede, med at miſte deres Hals: 6, 21, 8. De Perſoner, ſom paa nogen Maade bidrage til, at ſlige Skrivter komme ud iblant Folk, ſtraffes efter Forordningen af 8 Jan. 1689 med

500

*) Hedegaard S. 619-655. Heſſelberge Collegium S. 377-379. Nørregaard, §. 1158-1172.

**) Brorſon S. 618-640.

500 Rdlr., ſom i Mangel af Betaling bliver at affone efter Forordningen af 6 Decbr. 1743. Forreſten anſees denne Forbrydelſe ſom publik, ſiden det paalægges Politiemeſteren, følgelig Politieøvrigheden i Almindelighed, ved Forordningerne af 22 Octobr. 1701, af 24 Jan. 1710, og 12 Febr. 1745, at anvende al Flid for at udforſke Gierningsmanden, naar noget Skandſkrivt antreffes *). De ældre Love melde ikke noget om denne Materie **)

9) Ingen maa oplægge, eftertrykke, eller eftertrykt indføre, eller falholde nogen Bog, eller noget Skrivt, ſom en anden herinde juſto titulo ſig haver forhvervet, ſaaſom enten ved frivillig Gave, Donation, eller ved at tilhandle ſig ſamme, eller ved at lade forſt overſætte, og ſaaledes forbedre, at dermed nogen kiendelig Bekoſtning er giort — — under alle Exemplarers Confiſkation og anden vilkaarlig Mulct, med mindre det haves med Autors eller første Forlægg-

*) Nørregaard §. 1173. Hedegaard S. 650-654.

**) Brorſon S. 640-642.

gers fuldkomne Tilladelse, o. ſ. v.: Forordning af 7 Jan. 1741 *).

Andre og flere almindelige Indſkrænkninger og Forbude i Henſeende til Trykkefriheden kiender jeg ikke; jeg har ikke heller fundet noget derom i juridiſke Skrivter.

Den forommeldte Forfatter lægger til: at intet theologiſk Skrivt maa trykkes, ſom directe og aabenbar ſtrider mod den augsborgſke Confeſſion; og overhoved maa intet trykkes, hvorved Grundvolden for den chriſtelige Religion, altſaa de bibelſke Bogers Autoritet, guddommelige Anſeelſe og Myndighed bliver angrebet.

Uden at undersøge, hvorvidt et ſaadant Forbud kunde være gavnligt for Religionens og Fornuftens Sag, hvilket Hr. Birkner, der dog ſelv er en geiſtlig Mand, har overmaade vel udført **), maa jeg ligefrem tilſtaae, at jeg ikke begriber, hvorledes dette Forbuds Tilværelſe juridiſk kunde beviſes. Forfatteren ſiger, det er klart af K. L. H. 1. og D. L. 2, 21, 3.

I

*) Schov's Udtog 3 Deel S. 362. 363. Fogtmans Samling af Forordninger, Reſkripter o. ſ. v. angaaende Geiſtligheden S. 801.

**) Minerva for Martii 1791. S. 364-368.

I Følge Kongeloven, saavelsom D. L. 2, 1. skal den Religion i Kongens Riger og Lande allene tilstedes, som overeenskommer med den hellige bibelske Skrivt, det Apostoliske, Nicæniske og Athanasii Symbolis og den uforandrede Aar 1530 overgivne Augsborgske Bekiendelse og Luthers liden Katechismo. Det er, denne Religion skal være den herskende; den skal nyde alle de fortrinlige Rettigheder, der efter den protestantiske Kirkeret allene tilkommer den, som herskende. Men deraf følger aldeles ikke, at man ikke torde skrive noget, som ikke var overeensstemmende med de i Almindelighed antagne Begreb om denne Religions Grundsætninger. Ikke en eeneste Kirkerets Lærer iblant Protestanterne, ja i de senere Tider, neppe mange iblant Catholikerne, have fordristet sig til, saavidt at udstrække den herskende Religions Rettighed. Erfaringen viser ogsaa i alle Lande, Italien og Kirkestaten selv ikke undtagne, at der trykkes Bøger imod den Lære, som efter Kirkens Grundsætninger antages for den eene herskende. Og hvorledes en Mand, der kiender noget til den protestantiske Religions Historie, til Udviklingen af denne Kirkes Læresystem, til de Grundsætninger, som i samme almin-

lig antages om Kirkens Forhold til Staten, hvorledes, siger jeg, en Mand, der kiender det mindste til disse Ting, og har den fuldkomne Brug af sine Sielekræfter, kan komme paa den ligesaa underlige som afskyelige Tanke, at det stred mod den protestantiske Religions Væsen og Aand, frimodig at undersøge alle Religionens enkelte Lærdomme, ingen undtagen — dette formaaer jeg ikke at begribe. Ikke vil jeg her beraabe mig paa saa mange ypperlige, den almindelige Statsrets Lærere, der have sat denne Sandhed i det klareste Lys; ikke vil jeg anføre de fortræffelige Vidnesbyrd for Religionens, Fornuftens, Menneskehedens impræscriptible Rettigheder, som saa mandigen og vældigen ere udviklede i endeel nyere, i de preussiske Stater ved nogle almindelig bekiendte Anledninger til Frygt for Tænkefrihedens Indskrænkning udkomne Skrivter. Jeg vil allene henvise til et lidet Skrivt af den berømte Rosenmüller *), en grundig Theolog og sagtmodig

*) Beantwortung der Frage, warum nennen wir uns Protestanten, von Dr. Joh. Georg Rosenmüller. Leipz. 1790. 8. Dette Skrivt er tildeels taget af en Prædiken, som den værdige Forfatter holdt paa Reformationsfesten.

modig Mand, som nok ingen tør beskylde for Fritænkerie eller overdreven Enthusiasmus.

Men ligesom Forfatterens Paastand ikke finder Hiemmel i Begrebet om en herskende Religion, følgelig ikke i K. L. H. 1. og D. L. 2, 1., saa har det ikke heller Medhold i andre specielkere Forskrivter, som indbefattes i Loven og Forordningerne.

Lovens 2, 21, 3. siger " at ingen Bøger " i tydsk Sprog, som handle om fremmed " Religion eller andet, som nogen Tvistighed " eller Skrupel i den Augsborgske Confessions " Troe og Religion kunde eragtes at foraarsage, uden Kongens sær Tilladelse i Kongens Riger og Lande maa indføres, sælges " eller falholdes; samt at hvo herimod gier, " haver forbrudt samme Bøger, saavelsom " hvis han haver med at fare, og derforuden " straffes som den, der Kongens Lov ikke tilborligen haver villet have i Agt. „ Her tales ikke et Ord om, at saadanne Bøger ikke maa trykkes, og derom behøvedes ogsaa den Gang ikke nogen speciel Forskrivt, siden ingen Bog kunde trykkes uden Censur. Imidlertid vilde det være meget upassende, nu at udvide denne Artikel, og anvende den paa en Gienstand, som Lovgiveren aldeles ikke kunde tænke

paa,

paa, allermindſt, da Forſkriften er ganſke ſpeciel, ja endog foranlediget ved en individuel Omſtændighed *).

Endelig blev General-Kirkeinſpections-Collegium ved Forordningen af 1 October 1737 "anbetroet Opſynet med alle theologiſke og "Religionen eller Kirkens Indrettelſe og Til-"ſtand anrørende Skrivters Cenſur." Bemeldte Collegium ſkulde "tilholde alle dem, "ſom ſamme Cenſur efter Loven tilkommer, "dermed efter Lovens Forſkrivt viſelig og ret-"ſindig at omgaae, ſaaſom ſlige Cenſurer ei "videre end efter Lovens klare Ord maa gives "eller extenderes, og ingen Cenſor være for-"bunden at ſvare til den af ham approbere-"de Bogs Indhold videre, end at den intet "indeholder, ſom directe ſtrider mod den hel-"lige Skrivt og Kirkens ſymboliſke Bogers "klare Ord, eller og ſom kunde forſtyrre den "almindelige Roelighed i Kirken og Riget." Derhos gaves dette Collegium "Magt at lade "en af Cenſore ordinario allerede approberet "eller forkaſtet Bog tilſtille andre retſkafne "Lærere og Theologer i Kongens Riger til "nærmere Efterſyn og Cenſur, om den det "tienligt eragter." Men denne Aordning, ſom

*) Hedegaards geiſtlige Act S. 1005.

ſom vedkommende Cenſuren, er aldeles ophævet ved Reſkriptet af 14 Septemb. 1770; og ligeſaa lidet ſom man ſiden den Tid har hørt det mindſte om General-Kirkeinſpections-Collegii Cenſur *), kunde man og nu beraabe ſig paa den Cenſorerne deri paalagte Forbindtlighed, for at beviſe, at man ikke torde ſkrive noget, ſom ſtred imod de ſymboliſke Bøger **). Havde det været Regentens Mening, at ſaadanne Bøger ikke maatte trykkes, ſkiøndt Cenſuren var ophævet, ſaa vilde dette uden Tvivl være forbudet ved en ſpeciel Forordning efter Cenſurens Ophævelſe. Da dette ikke er ſkeet, ſaa er vel neppe nogen befeiet til at paaſtaae, at hine Indſkrænkninger endnu i vore Tider paaligge Skribenterne.

Der bliver altſaa intet Beviis tilbage for Forfatteren, med mindre han anſeer det for Guds-

*) Uøſing i hans Kirkeforfatning 1 Deel, S. 205 mener, at denne General-Kirkeinſpections-Collegii Cenſur endnu gielder, hvilket dog aabenbart ſynes at ſtride mod Reſkriptet af 14 Septbr. 1770

**) Uøſing l. c S. 204 mener, at den ovenmeldte Forordning bør nu gielde ſom almindelig for Forfatterne, hvilket jeg paa de anførte Grunde ikke tør kunde antages.

Gudsbespottelse, om nogen med Frimodighed og Beskedenhed undersøger, hvorvidt en eller anden Kirkens Lære kunde være overeensstemmende med den hellige Skrivt og den sunde Fornuft; eller og hvorvidt nogen enkelt, større eller mindre Deel af det, som almindelig henføres til den hellige Skrivt, efter rigtige historiske og philosophiske Grunde kunde eragtes at have guddommelig Autoritet. Skulde han være af denne Formening, saa kan jeg ikke have noget imod, at han holder for, at saadanne Bøger ikke maa trykkes, siden Forfatteren da rigtig nok kunde løbe Fare at miste Hals og Haand; men jeg tvivler meget paa, at vore Domstole ville antage denne Forklaring.

Men maaskee kunde man paastaae, at Skrivter af forbemeldte Slags strede mod den christelige Religion i Almindelighed; og at de altsaa ikke maatte trykkes, siden de kunde ansees som forargelige?

Endog denne Mening kan ikke vel antages, uden for saavidt Skrivterne maatte være forargelige formedelst Tonen, og derved blive en Gienstand for Politiets Opmærksomhed. Thi det strider aldeles mod den evangeliske Kirkes første Grundsætninger, at antage den christelige Religion og de symboliske Bøger

for

for Synonyma. Det er ingenlunde de symboliſke Bøger, men allene den hellige Skrivt, ſom efter denne Kirkes Lære bør anſees ſom Troens Norm. Følgelig ſtrider det aldeles ikke mod Kirkeforfatningen, naar nogen beviſer, at et eller andet Sted af den hellige Skrivt er i de ſymboliſke Bøger urigtig forklaret. Endnu mere: Naar man ikke gandſke vil forkaſte al hiſtoriſk og philologiſk Bibelkritik, ſaa kan det ikke heller være en Forbrydelſe mod den herſkende Religion, at underſøge Ægtheden af enkelte Steder, ja endog af hele Bøger i den hellige Skrivt. Er den hellige Skrivt Troens høieſte Rettesnor i den evangeliſke Kirke, ſaa er det jo aldeles overeensſtemmende med Kirkens Grundſætninger, at denne for det menneſkelige Kiøn ſaa overmaade vigtige Kilde til Visdom og Lykſaligbed foreſtilles i dens fuldkomneſte, reneſte Omfang, for ſaavidt den mueligen i Tidens Længde ved Menneſkenes Feiltagelſe ſkulde i en eller anden Post være forandret og forfalſket. Kunde det for Ex. nogenſinde beviſes, at Arvesynden virkelig ikke foreſtilles i den hellige Skrivt paa ſamme Maade ſom i vore Catechismer, ſaa vilde den ægte Proteſtantismus viſt ikke tage den i Forſvar; thi denne Kirke vil ikke, at vi ſkal troe noget,

uden

uden det, som er virkelig sandt, for saavidt det kan bedømmes af den menneskelige Forstand. Jeg veed vel, at ikke alle Theologer stemme overeens i disse Grundsætninger; men de finde nok Medhold hos de meest oplyste iblant dem i vore Tider. Og naar det gielder Kirkeloveues Forklaring, saa bør dog billig Kirkerets-Læreren have den første Stemme. Erfarenheden har desværre lært, at Staten farer som oftest bedst ved, at man i tvivlagtige Tilfælde holder sig lidt mere til de juridiske end til de theologiske Grundsætninger. Mon vel Danmark har havt synderligt Gavn af Biskop Baggers lærde Betænkning*), som forvoldede, at de af Frankrig fordrevne Reformerte hos os ikke maatte finde deres Ophold, men ginge med deres Industrie og deres Formue til Brandenborg, hvis daværende vise Churfyrste gierne tog imod dem uden Betænkning til ubeskrivelig Fordeel for hans Stater?

Men hvad skal man sige om dem, der skrive imod Religionen i Almindelighed eller dog imod den christelige Religion?

De

*) Denne skiønne Betænkning kan nu læses trykt i Minerva for August 1790. S. 146-201.

De ere enten ulykkelige Menneſker, ſom fortiene Medynk, eller de ere Vildfarne, ſom man bør hielpe paa den rette Vei: — men ſtrafværdige ere ſaadanne Skrivter, nu, da Cenſuren er ophævet, ikke efter de danſke Love; med mindre de formedelſt Tonen blive forargelige eller forhaanende, eller foraarſage Uroelighed i Staten.

Af det foranførte er det allerede temmelig klart, at Cenſurens Ophævelſe ikke har været en liden Velgierning for Danmark. Lad være, at den forbemeldte Forfatter ikke ſynes at føle Velgierningen i dens hele Omfang, ſaa haaber jeg dog, at han nu bedre vil ſkiønne derpaa, ſiden det er beviiſt, at al Indſkrænkning i Henſeende til Bøger om theologiſke Materier og Kirkeindretningen er ophævet tilligemed Cenſuren, undtagen for ſaavidt Forfatterne ſkrive i en forargelig Tone, eller forſee ſig imod 6, 1, 7. 8. eller 6, 4, 3. Men dette er ikke nok. Vi ville nu underſøge, om de nyere Anordninger angaaende Trykkefriheden ikke ogſaa i Henſeende til andre Materier have givet Skribenterne større Frihed end den, de havde tilforn.

Reſkriptet af 14 Sept. 1770 tillader " at enhver maa lade trykke ſine Skrivter, " uden at underkaſte dem nogen Cenſur og

" Approbation, fordi det er skadeligt for Sand-
" heds upartiske Undersøgning, samt hinder-
" ligt i at oplyse de ældre Tiders Vildfarelser
" og Fordomme*), naar redeligsindede og nid-
" kiære Patrioter skulde formedelst Persons
" Anseelse, Befalinger, eller forudfattede
" Meninger, skrækkes fra eller forhindres i at
" skrive frit, efter deres Indsigt, Sam-
" vittighed og Overbeviisning, samt at
" angribe Misbruge, og lægge Fordom-
" me for Dagen. "

Reskriptet af 7 October 1771 byder: " at
" den bevilgede Trykkefrihed ikke maa mis-
" bruges til derved at overtræde andre borger-
" lige Love, hvorfor og alle Injurier, Pas-
" quiller og oprørske Skrivter fremdeles, ligesom
" forhen, skulde være underkastede den derfor
" satte Straf; ligesom og enhver Autor, som
" skriver noget, skulde være ansvarlig for, at
" saadant ikke stred mod de gieldende Love og
" Forordninger. "

Reskriptet af 20 October 1773 betræffer en Politieforanstaltning i Henseende til nogle enkelte Tilfælde, som her ikke kan komme i Be-

*) For Br. Biskop Baggers forommeldte Betænkning.

Betragtning, da vi allene tale om almindelige Love. Imidlertid bør det anmærkes, at dette Reskript ved en uheldig Misforstand har givet Anledning til, at Publikum troede, at Bogtrykkeren kunde fritages for den ham paaliggende Forbindtlighed at navngive Forfatteren, naar han var villig til at betale den i Reskriptet bestemte høieste Mulct af 200 Rdlr. Denne for hver ved et Skrivt fornærmet Privatmand meget ubehagelige Vildfarelse, som endog efter Omstændighederne kunde foraarsage Staten Uleilighed, har formodentlig givet Anledning til det nyeste Reskript.

Dette Reskript af 3 Dec. 1790 "haandhæver og beskytter den med Reskriptet af "14 Sept. 1770 indførte Trykkefrihed, "som er tilladt i det velgierende Diemærke, "at Kundskab destomere kunde udbredes, ligesom Censuren siges at være afskaffet; "paa det at enhver god og oplyst Mand ikke "derved skulde hindres fra, med Frimodighed og Redelighed offentlig at fremsætte sin Mening, om hvad han efter sin "beste Indsigt troede at kunne bidrage "til at fremme det almindelige Beste, der "er en saa vigtig Gienstand for Kongen, som "Konge og Landsfader." Tillige indskær-

pes Reſkriptet af 7 October 1771, "da de "Skyldige, i Overeensſtemmelſe med ſamme, "ſkulle dømmes efter Lovens Forſkrivt ved de "almindelige Retter, ved hvilke alle Sager, "ſom reiſe ſig af Trykkefrihedens Misbrug, "herefter ſkulde forfølges, da Reſkriptet af "20 Octob. 1773 ophæves. I øvrigt befales "Dommerne, naar private Mænd klage over "at være fornærmede ved Skrivter *), da at "ſikkre deres Medborgeres Rygter mod ube-"føiede Angreb, ved at domme de Skyldige "efter Lovens Strænghed.„

Den ſunde Menneſkeforſtand begriber, at Lovgiveren i diſſe Reſkripter, ved at tale om Trykkefriheden, betegner en fortrinlig Rettighed, ſom er bleven meddeelt Underſaat-

terne,

*) I Reſkriptet ſtaaer egentlig ved ſaadanne Skrivter, hvilket Sekretær Nyerup af Sammenhængen meget rigtigt forklarer iſær at gaae ud paa anonymiſke Skrivter: S. Om Skrivefriheds-Anordningerne i Danmark og deres rette Forſtand; i Anledning af fuldſtændig Deduction i den Coopmanſke Stridighed. Kiøbh. 1791. 8. S. 6. Imidlertid følger det af ſig ſelv, at denne Forſkrivt efter Analogien ligeledes bør anvendes paa alle andre Skrivter i Almindelighed.

terne, og ſom de tilforn ikke havde efter de gieldende Love og Anordninger. At denne Rettighed maa være forſkiellig for den Frihed, at lade trykke uden Cenſur, det er for Cenſurens Ophævelſe viſer Reſkriptet af 3 Decemb. 1790 meget tydeligt, da det taler ſaavel om den tilladte Trykkefrihed ſom om den afſkaffede Cenſur. Dette herlige Reſkript er affattet med ſaadan Beſtemthed og Forſigtighed, at formodentlig ingen vil falde paa den Tanke, at de ommeldte Udtrykke vare anbragte uden Hensigt og uden Overlæg.

Men hvori ſkulde denne Frihed beſtaae? Viſt ikke deri, at man ustraffet ſkulde have Lov at lade trykke noget, ſom ſtred mod de i Loven indeholdte forbydende Klauſuler og Punkter, ſom Forfatteren af Deductionen ogſaa behager at erindre *); ikke heller deri, at man ter lade trykke noget, ſom aldeles ikke vedkommer Staten; ſkiøndt det tilforn, da alle Bøger maatte cenſureres, ligeledes var underkaſtet Cenſur, ſom f. Ex. Regnebøger; men deri, at man, efter Lovgiverens egne Ord i Reſkripterne af 14 Sept. 1770 og 3 Dec. 1790, med Frimodighed og Redelighed offentlig tor angribe Misbruge og lægge Fordomme for

*) S. 43.

Dagen, samt fremsætte sin Mening om hvad man efter beste Indsigt troer at kunne bidrage til at fremme det almindelige Beste. Dette kan ikke vel skee uden at rore ved adskillige Ting, som man efter de forhen gieldende Grundsætninger og Lovens bogstavelige Udtydning ikke troede at burde skrive om.

Naar, for Exempel, Hans Majestæt tillader et Tallotterie her i Landet, saa er denne Foranstaltning naturligviis en actus regiminis; den hører med til Kongens Regiering. Af Lovens 6, 4, 9. veed vi, at ingen tør tale, mindre skrive ilde om Kongens Regiering. Lad være, at Meningen egentlig kun kan gaae ud paa, at Forfatterne ere straffværdige for saavidt de skrive i nogen ond Hensigt, og paa en Maade, som kan forvolde Uorden i Staten; men hvo torde beskylde Dommeren for Uretfærdighed, naar han tog Loven efter Bogstaven og dømte Forfatteren af enhver, endog den skaansomste, retsindigste Kritik over nogen offentlig Foranstaltning, til at have forbrudt Ære og Gods? Det var altsaa heel naturligt, heel menneskeligt, at ingen, om han end havde været den meest assagte Fiende af Tallotteriet, førend Aaret 1770 vilde have fordristet sig

ſig at viſe Tallotteriets Mangler og ſlemme Følger, ſaaſnart det engang under kongelig Autoritet da havde været indrettet. Men efterat det førſtbemeldte Reſkript var udkommet, tog man ikke i Betænkning at angribe Tallotteriet med alle de Grunde, ſom man kan udlede af dette fordærvelige Spils Natur. Reſkriptet af 20 Octob. 1773, og den almindelige Formening, man havde om det den Gang i Henſeende til Trykkefriheden vedtagne Syſtem, foraarſagede, ſom Secretær Nyerup ſiger *), rigtig nok et Skaar i vor Preſſefrihed, ſiden man efter ſamme heel let kunde komme til at betale en 200 Rdlr., ſom af meget bekiendte Grunde ikke er enhver Skribents Leilighed: og dette var Aarſagen til, at der i en Tid af 10 Aar meget lidt udkom om Materier, der kunde ſynes nogenledes delicate. Men neppe tog vor dyrebare Kronprinds nærmere Deel i Forretningerne, ſeend ogſaa Skribenterne ſkyndede ſig igien at bruge den Frihed, ſom man efter et almindeligt Rygte om Kronprindſens oplyſte, menneſkekierlige, frimodige Tænkemaade troede med Sikkerhed at kunne benytte

*) Om Skrivefriheds-Anordningerne o. ſ. v. S. 6.

ſig af. Da blev ogſaa Tallotteriet ikke glemt. Man fremſatte ikke allene de tilforn anbragte Grunde; men man beraabte ſig ligeledes paa Erfaringen, der nu i vores Fædreneland tilſtrækkelig havde viiſt Lottoets bedrøvelige Virkninger.

At Skribenterne tør ſkrive om ſaadanne Materier, dette have de at takke Trykkefriheden for. Saa afgiort en Sag det er, at man tilforn efter Lovens bogſtavelige Forſtand ikke torde vove det; ſaa klart er det ogſaa for hvert fornuftigt Menneſke, at det formedelſt de anførte Reſkripter maa være Dommeren formeent, nogensinde at anvende Loven efter den ſtrænge bogſtavelige Udtydning. Thi — man tør, Gud ſkee Lov, ſige det frit i Danmark — enten var der aldeles ingen Mening i de anførte Reſkripter, eller de indeholde tillige en authentiſk, reſtrictiv Forklaring over Loven, i Følge hvoraf dens Forſkrivt, i Henſeende til politiſke Skrivter, ikke ſkal finde Sted, med mindre Forfatterne have ſkrevet ſaaledes, at deres Skrivter, efter den meenige Mands Begreb og Sindelav, kunde afſtedkomme Uorden og Uroelighed i Staten. Antages ingen af Delene, ſaa maatte man beſkylde Danmarks Konge for, at han havde givet Underſaatterne en Retsig-

hed,

hed, i hvis Udøvelse de hvert Øieblik maatte frygte for at blive Offere for deres Tillid; og en saadan afskyelig Tanke om vor gode, milde, landsfaderlige Regiering er dog vel alt for svær en Forbrydelse, til at den kunde begaaes af nogen dansk Skribent?

Det er altsaa ingenlunde saa farligt, at træffe den Conduite, som den tidtbemeldte Forfatter anseer for at være de politiske Skribentes eeneste Redningsmiddel; eller, rettere at sige, det dependerer ingenlunde af Dommerens Godtfindende og individuelle Begreb, om han vil finde en politisk Skribent strafværdig, eller ikke. De Kongelige Reskripter foreskrive ham meget passende Grændser, der, efter mine Tanker, ere tilstrækkelig bestemte, saavidt de efter Sagens Natur kunde være det. Man tør i trykte Skrivter tale efter bedste Indsigt om offentlige Foranstaltninger; man tør roese og dadle dem, allene at man holder sig inden de nys beskrevne Skranker. Og den Rettesnor, som bestemmer Dommerens Forhold, er ingen anden end den almindelige sunde Menneskeforstand. Hvad som efter samme directe bryder an mod Kongens Souverainitet og Arvefølge, hvad som efter samme kan forvolde Oprør og Ulydighed, hvad som efter

samme kan være forargeligt for den meenige Mand: — dette findes som strafværdigt, og intet videre *). Saaledes, og paa denne Maade allene, kunne Reskripterne forenes med Loven; og dette er uden Tvivl Lovgiverens Mening, naar han i hine siger, at Forfatterne, uagtet den givne Trykkefrihed, skulde være ansvarlige efter Loven for Skrivtets Indhold. Vi tør skrive om Tallotteriets skadelige Følger for Landet og for vore Medborgeres Moralitet; men ingen af os vil være saa ubesindig at sige den menige Mand i Gadeviser, at det ikke var Ret, at det endnu bestandig vedbliver. Vil nogen endelig kalde dette at bruge Conduite, saa har jeg vel ikke noget derimod; men jeg vilde dog, at man skulde vælge et ædlere Ord. Jeg ønskede, at Forfatterens Hierte skulde sige ham, hvorvidt han bør gaae eller ikke, naar han virkelig mener det godt med Kongen og Folket; ligesom den sunde Menneskeforstand bør veilede Dommeren, hvor eensidig han end ellers kunde betragte Sagen. Naar ogsaa alle Nysa's Recensentere skulde tale fra Domstolen, saa torde de

*) Hr. Birkner siger omtrent det samme l. c. S. 356.

de neppe vove at straffe Forfatteren efter 2, 21, 1; men havde Forfatteren skrevet en Gadevise om det, som han nu allene har fremsat for oplyste Folk, saa maatte jeg selv dømme ham efter bemeldte Artikel, hvor ondt det end vilde giøre mig at finde ham strafværdig. Og sandelig, ved at straffe Forfatteren allene for de Skrivter, der kunde blive forargelige for den menige Mand, eller forlede til Oprør og Ulydighed, og saaledes forstyrre Statens Roelighed, derved, siger jeg, har vor vise og milde Regiering truffet det sande Maal, som til den almindelige Velfærds Befordring foreskrives ved den almindelige Statsret, eller, hvilket er det samme, ved den sunde Fornuft, naar dens Grundsætninger anvendes paa Statsforeeningen *).

Jeg

*) Forfatteren af Deduktionen siger, at intet philosophisk eller politisk Skrivt maa bekiendtgiøres ved Trykken, hvori findes Sætninger og Deduktioner, som directe eller indirecte angribe Danmarks Constitution, saaledes som denne i Kongeloven og Christian 5tes Lov er bestemt og beskreven, S. 46; eller hvorved de Foranstaltninger, Kongen haver giort, den Maade, paa hvilken han bestyrer og regierer Riget

Jeg igientager her ikke noget om Skrivter, der ſigte til Gudsbeſpottelſe, ikke heller om dem, der bryde an mod Lovens 2, 21, 1. eller 6, 4, 1. 2. 3. Det følger af ſig ſelv, at Forfatterne herefter, ſom tilforn blive at anſee efter Lovens Forſkrivt; men jeg tvivler paa, at man hos os vil finde Exempler paa deslige Skrivter.

At for Reſten ſpecielle perſonlige Baand kunde paalægge en Forfatter, i Henſeende til een eller anden Gienſtand, flere Indſkrænkninger, end de, der hvile paa alle Skribentere i Almindelighed: — dette er noget, ſom ikke trænger til Beviis eller Oplysning. Det forſtaaer

Riget, dables, gisres mistænkelig for Underſaatterne, eller hvorved de friſtes til Misfornøielſe over Kongens Regiering, S. 47; ikke heller, hvorved en af Kongen beſkikket Embedsmand erklæres for at være uduelig til ſit Embede, førend Embedsmanden haver begyndt ſin Embedsførelſe, og førend han under Embedsførelſen haver begaaet ſaadanne Feil, hvoraf der kan tages ſkiellig Aarſag til at klage over hans Uduelighed, S. 50. Alle diſſe Sætninger ere i ſig ſelv aldeles rigtige, allene at de forklares ſaaledes, ſom Lovgiveren ved de nyere Reſkripter tydelig har tilkiendegivet.

staaer sig, at Religionslæreren ikke fra Prædikestolen eller i trykte Prædikener tør foredrage noget, der strider mod den herskende Religions i Almindelighed antagne Læresystem *); at den offentlige Embedsmand forpligtes ved den aflagte Eed til at holde de Ting hemmelige, som vedkomme hans Embede, for saavidt af deres Bekiendtgiørelse kunde flyde nogen Uleilighed; at enhver, der staaer i et bestemtere Forhold til Staten, ikke bør skrive noget, som i den Post, hvori han staaer, kan have skadelige Følger, som man ellers ikke havde at frygte for; for Exempel, at en Bankdirekteur, medens han er ved Banken, ikke bør skrive imod Banken o. s. v.

Til alt dette kommer endnu en Grund, der, efter mine Tanker, er af den yderste Vigtighed, — nemlig Regieringens stiltiende Forklaring over Trykkefrihedens Grændser; en Grund, der er saa meget mere decisiv, som det

*) Det samme bemærker Hr. Birkner l. c. S. 367. 368. I Henseende til andre Skrivter seer jeg derimod ingen Grund til større Indskrænkning for dem; allene at de maa bruge større Varsomhed end andre, for ikke at tabe noget af Menighedens Tillid.

det er overmaade vanskeligt, ja næsten umueligt, at give bestemtere Love om Trykkefriheden i Henseende til politiske og religieuse Materier, end dem, vi allerede have. Det er almindelig bekiendt, at Regieringen siden Aaret 1784 aldrig har ladet nogen Forfatter kræve til Ansvar for det, der er skrevet om offentlige Foranstaltninger, endskiendt dette vel ikke altid er skrevet i en passende Tone. Vel mueligt, at man i nogle Tilfælde har overbaaret med Forfatterne, i den Forhaabning, at de med Tiden selv vilde vælge en mere anstændig Maade; men dette er dog altid et kosteligt Exempel, som den, der skriver med fornøden Indsigt og Redelighed *), efter al Ret og Billighed kunde

*) Den tidtbemeldte Forfatter karakteriserer S. 47 udførlig de Mænd, for hvis Skyld Trykkefriheden egentlig er given. "De skulle være "moraliter gode, have god og gavnlig Hensigt, være Arbeidet voxen, oplyste Mænd, "og skulde derhos tale frimodigen efter deres "bedste Indsigt, med Redelighed og Hensyn "til det almindelige Bedste." Dette er altsammen meget skiønt; men mon ikke enhver Skribent troer at besidde disse Egenskaber? Og hvem kunde da være hans Dommer, uden han selv?

de beraabe ſig paa, derſom ham, formedelſt een eller anden uhældig Omſtændighed, ſkulde møde nogen Uleilighed. Maatte jeg ikke frygte for at blive for vidtloftig, ſaa vilde jeg meget gierne udvikle denne for hver Skribent ſaare frydelige Materie; men nu være det allene nok at nævne nogle Exempler.

Vi erindre endnu de mangfoldige Skrivter, der i Aaret 1787 og 1788 udkom mod den Slesvig-Holſteenſke Speciesbank; en Indretning, ſom for det meeſte af ukyndige Skribenter blev angrebet med latterlige Grunde, hvilke nu af Erfaringen tilſtrækkelig ere igiendrevne.

Omtrent til ſamme Tid og i Aaret 1789, ja tildeels endnu forrige Aar, forſikkrede vore Pamphlet-Skrivere, at Folket raabte paa Finants-Regnſkab, og det for en ikke mindre Tid end 40 Aar, ſom derhos ſkulde være ganſke detailleret. Man behøver ikke uden meget liden Kundſkab om de offentlige Forretninger for at indſee, at et ſaadant Regnſkab ikke kunde offentlig bekiendtgiøres uden den ſtørſte Vanſkelighed, at det derhos ikke kunde frembringe den mindſte Nytte for Publikum, men tvertimod i mere end een Henſeende foraarſage Uleilighed og ſkadelige Følger. Re-

gie-

gieringen har paa disse Grunde uden Tvivl ikke heller fundet det raadeligt eller passende at opfylde dette de Ukyndiges Ønske; men den har ikke heller foretaget det mindste imod de Skrivter, hvori denne Materie, snart paa en snart paa anden Maade blev afhandlet, ja som ofteſt saaledes, at det kunde have foraarsaget Misforneielse og Uroelighed imellem Folket, om den danske Nation havde været mindre veltænkende og oplyst. Dertil kommer, at de Bebreidelser, som nogle af disse Skribenter frembragte mod dem, der have Deel i Forretningernes Bestyrelse, ere saa meget mere uforskiente, som der er givet mere end eet Beviis paa, at Publiciteten af dem elskes og beskyttes. Som et Exempel tør jeg her frimodig anføre den mig selv givne Tilladelse, at bekiendtgiøre de Efterretninger, jeg i Minerva har ladet trykke om Creditkassen og den grønlandske Handel; thi saavidt jeg veed, ere saadanne detaillerede Beregninger om noget offentligt Fond eller Handelsinstitut aldrig tilforn hos os udgivne.

Endelig have vi i vore Dage i adskillige Skrivter læst den meest ugrundede, ubesindige, ja frække Dadel mod de nyere Anordninger om Landboesagen; disse Anordninger, der ere

affat-

affattede med saadan Indsigt og Varsomhed, og som næsten af hele Landet blive velsignede. At Ophavsmændene for Proprietairernes bekiendte Skrivt ere, som Rygtet siger, blevne straffede for den brugte Omgangsmaade (ikke for Skrivtets Indhold), var nødvendigt, i Betragtning af den offentlige Sikkerheds Fornærmelse; men Forfatterne af hine Skrivter er der dog fra Regieringens Side for deres Skrivters Skyld ikke vederfaret noget Ubehageligt *).

Naar altsaa Regieringen i saa mange Aar og i saa mærkelige Tilfælde stiltiende tilkiendegiver, at den, i Betragtning af Trykkefrihedens kostelige Følger, ikke har villet straffe en ubesindig og utilbørlig Dadel af dens Foranstaltninger; hvi skulde de, der skrive med Indsigt og paa en passende Maade om virkelige Misbruge og Mangler, ikke med Frimodig-

*) Jeg henviser her til hvad der i den Anledning er sagt i de Lærde Efterretninger for 1791 S. 177 og 178, mod dem, der paastode, at Proprietairerne vare straffskyldige, allene fordi de havde yttret Betænkeligheder imod Kongelige Anordninger.

dighed torde fremsætte deres Tanker til det almindelige Bedstes Befordring? Hvi kunde da Dommerne falde paa, i paakommende Tilfælde at udtyde Loven efter Bogstaven, tvertimod de nyere Reskripter og Regieringens tydelige Hensigt? Nei, vor vise og milde Regiering kiender Landets sande Fordeel alt for vel *), til at den ikke fremdeles skulde tillade en fri Undersøgelse om religieuse og politiske Materier, og allene straffe den, der foraarsager almindelig Forargelse og forstyrrer Statens Roelighed.

Men i Henseende til privat Mands Fornærmelse er Forordningen af 7 Jan. 1741 og Lovens 6, 21, 7. 8. aldeles usvækket, og det sidstbemeldte Sted er ved det seeneste Reskript end mere indskierpet. Unægtelig for-

tie-

*) Om Trykkefrihedens Fordele i denne Henseende fortiener at læses det skionne Sted, som Secr. Nyerup l. c. S. 8. har anført af Zöllners Indlæg mod Statsministeren Wöllner i Berlin, samt den ypperlige Dom, som Kammerretten afsagde i denne berømte Censur-Sag: Prozes des Buchdruckers Unger gegen den Oberconsistorialrath Zöllner in Censurangelegenheiten wegen eines verbotenen Buchs. Berlin 1791. 8.

tiener denne Lovgiverens Omsorg for enhvers personlige Sikkerhed og Roelighed saa meget større Roes, som den Fornærmelse, der tilføies i Anledning af den tilladte Trykkefrihed, er desto omfindligere, jo mere vi ellers i Almindelighed glæde os ved Trykkefrihedens lykkelige og velsignede Følger. Men er det Dommerens Pligt at straffe den Skyldige, naar der anlægges Sag, efter Lovens Strenghed; saa synes mig og, at det paa den anden Side er Pligt for Publikum, at den Fornærmede overbærer, saavidt nogenledes mueligt er. Et eeneste Exempel, at nogen bliver straffet for et, maaskee allene ubesindigt Udtryk, kan have den Følge, at mange Misbruge ikke blive paatalte i vore Skrivter, at mangen uduelig eller uredelig Mand ikke aftages Maasken, som vilde være ham frataget, om ikke Skribenterne vare blevne modfaldne. I denne Henseende staae Privatmandens Feil i saa nøie Forhold med den offentlige Velfærds Mangler *), at den veltænkende Mand ved mangen ugrundet Dadel mueligen heller kunde overlade Retfærdiggiørelsen til Tiden, end,

*) Herom findes nogle meget gode Anmærkninger hos Birkner S. 358-361.

ved at paatale den for Retten, give Leilighed til at andre ſlippe, der havde fortient offentlig at dadles.

Det være mig tilladt, her at ſlutte denne liden Afhandling, hvori Hiertet i det mindſte har taget ligeſaa megen Deel ſom Hiernen, med en Anmærkning, ſom angaaer Forfatteren. Sandelig! naar jeg taler for den ſaavidt mueligt uindſkrænkede Trykkefrihed, ſaa maa mit Vidnesbyrd agtes for at være aldeles upartiſk. Der vil neppe findes mange i Danmark, ſom ved Trykkefrihedens Misbrug have liidt ſaa meget ſom jeg. Efterat jeg i nogle Aar havde arbeidet i offentlige Forretninger med mine Foreſattes Bifald; efterat jeg havde været ſaa heldig ved meget vidtloftige og vanſkelige Beregninger, og de derpaa, ſom paa den ſikkerſte Grund, bygte Planer at bidrage til den Islandſke Handels Frigivelſe, hvorved den Kongelige Kaſſe aarlig ſparer henved en Tønde Guld; efterat jeg udenlands meere end eengang i min Videnſkabs Fag havde erhvervet mig en meget ſmigrende, i alle Maader upartiſk Berømmelſe: — efter alt dette ſøgte man at opvække Fordomme imod mig, der hos dem, ſom ikke nøiere vare underrettede, havde den for mig meget ubehagelige Virkning,

at

at jeg tabte Leiligheden til at gavne i det Fag, hvori jeg efter min beſte Overbeviisning troede meeſt at kunne gavne. Og jeg tauq. Ikke fordi jeg ei udtrykkelig var nævnet; nei, jeg var tydelig nok betegnet; — ikke fordi jeg frygtede for Dommernes Ugunſt; nei, der er viſt intet Tribunal i Danmark, ſom i dette Tilfælde jo vilde have taget ſig af den Fornærmedes Sag; — ikke for at undvige den Ulyſt, ſom finder af ſaadan Sag; nei, de, der fandt Fornøielſe i at udbrede diſſe Fordomme, have uden Rettergang ikke giort mig mindre Fortred; — men fordi jeg ikke vilde give Anledning til at nogen formedelſt en urigtig Anvendelſe af dette Tilfælde ſkulde frygte for, i andre at trække virkelige Mangler for Lyſet. Jeg nægter ikke, at jeg derhos havde den Tillid til mine Medborgere, at de med Tiden ſelv vilde blive overbeviiſte om hine Fordommes Ugrund; og dette Haab vil viſt blive opfyldt. Ingenlunde vil jeg tvivle paa, at jo den Tid kommer, da man lader mig vederfares Ret; da man indſeer, at en Mand, der dog ellers har havt ſmigrende Anledninger til at troe, at man hos ham erkiendte nogen Indſigt og Duelighed, ligeledes ter haabe at opnaae Maalet, naar han af alle Kræfter lægger ſig efter Kund-

ſkab om Fædrenelandets Sprog, Love og Forfatning; at en Mand umuelig kan have et upatriotiſk Sindelav, ſom ved alle Leiligheder taler og ſkriver for Fædrenelandets Handelsfrihed, Bondefrihed, Trykke- Skrive- og Tænkefrihed.

Ind-

Indhold.

Afhandling om Trykkefrihedens Hiſtorie i Danmark . . S. 1-58.

Bilag til foreſtaaende Afhandling. S. 59-114.

I. Reſcript angaaende Cenſurens Ophævelſe. Dateret Hirſchholm den 14 Sept. 1770. . S. 61.

II. Epitre au Roi de Dannemark ſur la Liberté de la Preſſe accordée dans tous ſes Etats par Voltaire. . . . 63.

III. Reſcript til ſamtlige Stiftamtmænd og Biſkopper i Danmark og Norge angaaende Trykkefrihedens Misbrug. Dateret Hirſchholm den 7 October 1771. . . 74.

IV. Reſcript til Politiemeſteren i Kiøbenhavn angaaende en af ham dicterende Mulct i viſſe Tilfælde af Trykkefrihedens Misbrug. Dateret Fredensborg den 20 October 1773. . 76.

V. Udſkrivt af Politiekammerets Protocoll udi Kiøbenhavn den 29 Novemb. 1774. angaaende Skrivtet Morpionaden. . 78.

VI. Vers i Anledning af Oberjægermeſter von Grams Død og Geheimeconferenceraad Greve von Holſteins Udnævnelſe til Oberjægermeſter, tillige med den derom affagde Politie-Dom. . 80.

VII. Bekiendtgiørelſe angaaende Utaknemmeligheden med den derom affagde Politie-Dom. . 87.

VIII.

Indhold.

VIII. Kongelig Cabinets-Ordre angaaende Brunns Frietimer med Udskrivt af Siellands Stifts- samt Frue-Provsti's Justits-Protocoll. 89.

IX. Politiemesterens Kiendelse i Sagen for Hr. Justiceraad van Deurs, contra Bogtrykker Schulz. Den 5 Marts 1785. 93.

X. Kongelig Ordre til de Tilforordnede i Kiøbenhavns Hof- og Statsret angaaende at den af Generalfiscalen imod Magister Nyerup og Fuldmægtig Aabye anlagte Sag maa ophæves. Dateret Christiansborg den 23de September 1785. 94.

XI. Uddrag af Professor Gamborgs og Recensenternes Erklæringer om Nysa strider mod hans Embedseed. 97.

XII. Politie-Kiendelse i Sagen contra Hr. Translateur Heiberg, Studiosus Poulsen og Bogtrykker Popp, afsagt den 12 November 1790. 106.

XIII. Reskript til Politiemesteren i Kiøbenhavn angaaende en nærmere Bestemmelse, hvor de Sager, der reise sig af Trykkefriehedens Misbrug, bør forfølges. Dateret Christiansborg den 3 Dec. 1790. 110.

XIV. Placat fra Politiekammeret, angaaende den befalede Indlevering af Viser og Kobberstykstykker. Dateret den 23 Dec. 1790. 113.

Afhandling om vor Trykkefrihed allene bestaaer deri, at Censuren er ophævet. S. 115-166.

books2ebooks.eu

Læs mere om projektet på:

www.kb.dk/EOD
www.books2ebooks.eu

Om EOD-projektet

"eBooks on Demand" (EOD) – på dansk "eBøger on Demand" – er et europæisk samarbejdsprojektet, der blev indledt i 2006. Det omfatter 14 national- og universitetsbiblioteker fra hele Europa og finansieringen sker bl.a. via EU.

Projekt har gjort det muligt for brugere af Det Kongelige Bibliotek at bestille ældre bøger som eBøger på nettet via REX. På længere sigt vil brugere på denne måde få adgang til millioner af bøger på nettet fra europæiske biblioteker leveret i digital form som søgbare PDF-filer -såkaldte eBøger.